

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra andragogiky a managementu vzdělávání

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Management environmentálního vzdělávání ve vybraných zemích Evropy

The management of the environmental education in selected Europe countries

Bohunka Vrchotická

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Jiří Trunda Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Management vzdělávání

2018

Odevzdáním této diplomové práce na téma Management environmentálního vzdělávání ve vybraných zemích Evropy potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 8. července 2018

Děkuji Mgr. et Bc. Jiřímu Trundovi PhD za vedení diplomové práce a odborné konzultace. Mé poděkování patří též paní Jiřině Pešové, Mgr. Miroslavu Novákovi a RNDr. Jiřímu Kulichovi za spolupráci při získávání údajů pro výzkumnou část práce.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá environmentálním vzděláváním ve vybraných zemích Evropy. V práci je použita metoda deskripce a komparace. Práce hledá odpověď na otázku, zda se významně liší environmentální vzdělávání ve vybraných zemích Evropy.

KLÍČOVÁ SLOVA

Management, environmentální vzdělávání, společenská odpovědnost vzdělávacích organizací, metoda, nástroj, cílová skupina.

ABSTRACT

The diploma thesis deals with environmental education in selected countries of Europe. The thesis describes the method of description and comparison. The thesis seeks to answer the question of whether environmental education in selected European countries differs significantly.

KEYWORDS

Management, environmental education, social responsibility of educational organizations, methods, instrument, target group.

Obsah

Úvod	7
1 Základní pojmy	8
2 Environmentální vzdělávání a ochrana životního prostředí	13
2.1 Historie environmentálního vzdělávání	16
2.2 Udržitelný rozvoj	18
3 Environmentální vzdělávání v ČR.....	20
3.1 Vzdělávací systém ČR má vazby na EVVO a EP.	21
3.2 Environmentální vzdělávání ve školách v ČR.....	30
3.3 Ekoškolky a lesní mateřské školy	32
3.4 Lesní pedagogika na ZŠ a SŠ	33
4 Výzkumná část	35
4.1 Charakteristika vybraných států.....	36
4.1.1 Slovenská republika.....	36
4.1.2 Spolková republika Německo.....	43
4.1.3 Velká Británie.....	46
4.1.4 Řecko	50
4.2 Komparace vybraných zemí	52
4.2.1 Komparace dotazníkových otázek.....	52
4.2.2 Komparace dotazníkových otázek jednotlivých organizací	64
4.2.3 Komparace dotazníkových otázek vybrané země	80
5 Závěr.....	91
Seznam použité literatury	94
Seznam zkratk.....	100
Přílohy	104

Příloha č. 1 - Odpovědi respondentů	104
Příloha č. 2 - Tabulky	125
Příloha č. 3 – Seznam grafů.....	133
Příloha č. 4 – Dotazníky	135

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá environmentálním vzděláváním ve vybraných zemích Evropy. Výběr zemí byl ovlivněn několika faktory. Jedním z nich byla geografická poloha, dalším pak v některých případech omezené možnosti komunikace. Na úplném počátku byl proveden předvýzkum mezi respondenty, kteří byli osloveni s prosbou, aby zodpověděli otázky týkající se řízení environmentálního vzdělávání v jejich zemích.

Cílem práce je najít společné a rozdílné nástroje environmentálního vzdělávání ve vybraných zemích Evropy a jejich možné uplatnění v ČR. Výsledkem by pak bylo obohacení environmentálního vzdělávání v ČR.

Výzkumný předpoklad:

1. Environmentální vzdělávání v Evropě probíhá různě, liší se nástroji, které jsou využívány při environmentálním vzdělávání.
2. Vlády jednotlivých zemí přispívají různou měrou k finančnímu zabezpečení environmentálního vzdělávání ve svých zemích.
3. Environmentální vzdělávání každé země vychází z odlišného vzdělávacího systému, přesto zde lze najít společné prvky.

V práci jsou použity metody deskripce a komparace.

Teoretická část práce je zaměřena na představení základních pojmů, které přímo souvisí s environmentálním vzděláváním, s jeho historií, udržitelným rozvojem a právními normami s ním spojenými. Výzkumná část se zabývá deskripcí a komparací charakteristik jednotlivých zemí se zaměřením na environmentální vzdělávání v rovině formálního, neformálního a informálního vzdělávání.

Můžeme zůstat stát na místě a jen přihlížet tomu, jak člověk pro své pohodlí nechává ničit přírodu, nebo této situaci čelit a to především působením na mladou generaci. Nejsou to ale jen děti a mladiství, na které lze působit, výchova a environmentální vzdělávání by měly probíhat napříč generacemi v rovině formálního, neformálního i informálního vzdělávání a být součástí celoživotního vzdělávání. Jsme součástí významného celku EU. Spolupracujeme v mnoha oblastech, vezmeme si poučení i ze zkušeností jiných zemí a aplikujeme je na naše prostředí. Můžeme znát zákony a pravidla, ale jejich dodržování záleží na lidech. Lidé jsou ovlivněni řadou faktorů, jedním z nich je práce organizací, které se zabývají environmentálním vzděláváním.

1 Základní pojmy

Management definují Průcha a Veteška jako: „*Obecné označení pro řízení, vedení. Působení na určitou soustavu a ovládání její činnosti. Proces tvorby a udržování prostředí, ve kterých jednotliví pracovníci pracují společně ve skupinách a účinně dosahují vytyčených, společných cílů organizace. Propojení činností různých lidí tak, aby bylo dosaženo cílů organizace - optimálně a efektivně. Jedná se o celý soubor specifických funkcí a procesů v řízení podniku.*“ (Průcha, Veteška 2012, s. 167) Cejthamr a Dědina uvádí, že manažeři používají k dosažení podnikových cílů manažerských funkcí, plánování, organizování, rozhodování, komunikování a kontrolu. Připomínají, že jde o tzv. vertikální řízení za pomoci funkčních organizačních struktur, jedná se například o obchodní, ekonomický, personální úsek. Dále Cejthamr a Dědina popisují management jako činnost, která aktivizuje všechny síly v podniku, k zajištění cílů podniku přes uspokojování požadavků zákazníků. V tomto případě hovoří o převážně horizontálním vedení, tedy řízení za pomoci projektových týmů, zaměřených například na konkrétní cíl. Také připomínají, že v managementu se objevují lídři, kteří dokáží motivovat své podřízené a jsou schopni vytvořit takovou organizační kulturu, která vede ke zvýšení výkonnosti zaměstnanců. Autoři označují tento typ řízení jako „*sítě autonomních skupin motivovaných pracovníků.*“ (Cejthamer, Dědina, 2010, s. 17 - 18). Shrňme-li tedy tyto definice, můžeme říci, že management dokáže vést organizaci k prosperitě a to prostřednictvím působení na své zaměstnance

Vzdělávání definuje Armstrong v „Řízení lidských zdrojů“ takto: „*Vzdělávání je proces, během něž určitá osoba získává a rozvíjí nové znalosti, dovednosti, schopnosti a postoje.*“ (Armstrong, 2015, s. 486). Uvádí zde také názory Wiliamse a jeho definici, kde vzdělávání je chápáno jako cílově orientované, založené na zkušenosti a ovlivňuje chování i poznávání. Změny, které přináší, jsou relativně stabilní. Ve stejné publikaci Armstrong popisuje i názor Honeye a Munforda, že ke vzdělávání dochází, jen když mohou lidé ukázat, že znají něco, co předtím neznali, a když mohou dělat něco, co nemohli dělat předtím. Armstrong vychází z názorů Munforda a Golda, kteří zdůraznili, že vzdělávání je jak proces, tak i výsledek týkající se znalostí, dovedností a chápání. (Armstrong, 2015, s. 486) Hroník říká: „*vzdělávání je jeden ze způsobů učení (se) organizovaný a institucionalizovaný způsob učení. Vzdělávací aktivity jsou ohraničené (diskrétní) mají svůj začátek a konec.*“ (Hroník, 2007, s. 31).

Můžeme tedy říci, že vzdělávání je proces, při kterém dochází k objasnění dříve nepoznaného. V oblasti environmentálního vzdělávání je to objasnění skutečností, které vedou k ochraně životního prostředí a udržitelnému rozvoji.

Formální vzdělávání - rozdíl mezi formálním a neformálním vzděláváním definují například autoři Pedagogického slovníku. Popisují formální vzdělávání jako: „*Dříve vzdělávání a vyučování orientované na osvojení formy a rozvíjení představ bez dostatečného zřetele k obsahu jako materiálního základu vzdělání. Bylo založeno na idejích F. Herbarta. Dnes vzdělávání, které se realizuje ve vzdělávacích institucích (školách), jejichž funkce, cíle, obsah, prostředky a způsoby hodnocení jsou definovány a legislativně vymezeny. Reflektuje politické, ekonomické, sociální a kulturní potřeby společnosti a vzdělávací tradici. Probíhá ve stanoveném čase a formách. Zahrnuje navazující vzdělávací stupně a typy, které jsou určeny celé populaci nebo určitým skupinám populace.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 79) Průcha v práci Pedagogická encyklopedie popisuje formální vzdělávání jako učení, které je organizováno a je záměrné. (Průcha, 2009, s. 247). Můžeme tedy říci, že formální vzdělávání je vzdělávání v rámci vzdělávacího systému.

Neformální vzdělávání definuje Průcha, Walterová a Mareš jako vzdělávání, které je sice organizované, ale ne v rámci vzdělávacího systému. Má různý obsah a různé nároky na učení těch, kteří se vzdělávají. Organizují ho např. vzdělávací instituce, nadace, kulturní a sportovní zařízení, kluby, školy, podniky. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 170) Průcha v Pedagogické encyklopedii uvádí, že neformální vzdělávání umožňuje zúčastněným dále se rozvíjet. (Průcha, 2009, s. 247) Neformální vzdělávání, přestože je organizované, není součástí vzdělávacího systému.

Informální vzdělávání pak definuje Průcha jako: „*Celoživotní proces získávání znalostí, osvojování dovedností a postojů z každodenních zkušeností, z prostředí a kontaktů s jinými lidmi. Probíhá v rodině, mezi vrstevníky, v práci, ve volném čase, při cestování, čtení knih a časopisů, při poslechu, sledování televize, při návštěvě výstav, divadel a kin. Je neorganizované, nesystematické a institucionálně nekoordinované.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 104) V Pedagogické encyklopedii je definováno jako sebevzdělání, které není hodnoceno učitelem. (Průcha, 2009, s. 248) Informální vzdělávání je vzdělávání, které probíhá po celý život.

Management vzdělávání - v publikaci „Přístupy k managementu vzdělávání v kontextu České republiky“ je uvedena definice managementu vzdělávání Průchy a Vetešky kteří říkají, že management vzdělávání se týká nejen řízení škol a školských zařízení, která poskytují vzdělávání v oblasti počátečního vzdělávání, ale také řízení organizací, které poskytují další vzdělávání po dosažení určitého stupně vzdělání, opuštění vzdělávacího systému, prvním vstupu na trh práce v institucích formálního i neformálního vzdělávání.(Trojan, Tureckiová, Trunda, Dvořáková, 2015, s. 10) Management environmentálního vzdělávání se dotýká řízení organizací v oblasti EVVO. Vzhledem k tomu, že na řízení organizace a to i organizace podílející se na EVVO vzdělávání, má vliv kultura organizace a marketing, je nutné uvést vysvětlení i těchto pojmů

Kultura organizace - podle Průchy se jedná o soubor pravidel, kterými se řídí vnitřní fungování organizace. Jsou to představy a z nich odvozené hodnoty, které pomáhají stávajícím i novým členům k orientaci ve vnitřním prostředí.(Průcha, Veteška, 2012, s. 105) Firemní kultura se dotýká i vnějšího prostředí, tedy toho, jak působí na své zákazníky, v našem případě se jedná o učitele, žáka a rodiče. Jednotné téma, zaměřené na environmentální výchovu, v podání různých organizací může vyznívat odlišně. Každá z organizací vnáší do kontaktu se svými zákazníky část své firemní kultury. Toto tvrzení potvrzují i slova Andragogického slovníku „*Každá organizace má svou vlastní kulturu. Pokud je firemní kultura vhodně nastavena, má pozitivní vliv nejen na zaměstnance, ale také na zákazníky a vnější okolí. Zahrnuje zejména to, jak firma a její pracovníci působí navenek, jaké jsou interpersonální vztahy, jaké ve firmě panuje klima, jaké hodnoty sdílí vedení a zaměstnanci aj. Mezi základní prvky firemní kultury patří symboly, rituály, hodnoty, hrdinové aj.*“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 105). Černohorská uvádí, že téma organizační kultury je důležitým tématem zejména v posledních dvaceti letech. Působí na zaměstnance, ale také například na konkurenceschopnost organizace. (Černohorská, 2011, s. 33)

Vztah kultury organizace a marketingu - Karlíček připomíná, že kultura není vrozená ani stálá, její proměny mohou mít významné dopady na poptávku. (Karlíček 2018 s. 72) Jak říká autor „*Firmy se musí specifikám kulturního prostředí přizpůsobovat*“. Na tomto místě bych zmínila situaci environmentálních organizací ve Velké Británii, kdy v roce 1995 řada malých trustů působících v oblasti environmentálního vzdělávání a osvěty změnila své jméno tak, aby zahrnovalo „Wildlife Trusts“, aby mohly tyto organizace užívat logo jezevce a tím daly

najevo britskou identitu (<https://www.wildlifetrusts.org/> 23. 3. 2018) Autor dále připomíná, že někteří manažeři se zaměřují spíše na získávání nových zákazníků než na udržení si stávajících zákazníků a pěstování vztahu s nimi. Dále upozorňuje na důležitost budování vztahu zákazníka ke značce. (Karlíček, 2018, s. 21) Vzhledem k tomu, že environmentálním vzděláváním se v České republice i v ostatních evropských zemích zabývá velké množství organizací, začíná nabývat na významu konkurence. Firmy se musí od své konkurence odlišit, a proto je třeba znát jejich cíle a strategie, silné a zejména slabé stránky, aby jich mohly využít ve svůj prospěch (Karlíček, 2018, s. 55) Karlíček dále uvádí, že firmy mnohdy chybují v tom, že svoji konkurenci definují příliš úzce. (Karlíček, 2018, s. 55)

Marketing a logo organizace - jednou z možností, která může přilákat nové zákazníky je logo organizace. Výrazné logo, které znázorní nejen prostředí, ale také činnost organizace může přilákat řadu zákazníků. Logo je významným nástrojem, který umožňuje prezentaci organizace na venek. *„Logo je konstanta sloužící k jednoznačné identifikaci daného subjektu, má určitou signální funkci a představuje důležitý prvek pro všechny komunikační aktivity. Logo je běžně používaný termín, pod nímž se rozumí značka, která většinou obsahuje i název. Je možné rozlišit „značku“, tj. čistě obrazové řešení, a „logotyp“, tj. graficky zpracovanou slovní ochrannou známku. V současné praxi však tyto skutečnosti splývají. Logotyp musí být především nezaměnitelný, běžné je použití názvu s logem dohromady.“* (Vysekalová, 2012, s. 247) Autorka uvádí funkce loga:

1. Logo jako symbol je vizuální zkratkou a také motivuje
2. Emocionální funkce loga, ta má vyvolat pozitivní emoce a také být v souladu s marketingovým záměrem (na emoce mají vliv barvy i tvary)
3. Informační funkce loga odlišuje organizaci od jiných

Dobré logo je rozpoznatelné, vyvolává pozitivní emocionální reakce, má jasný význam, vyvolá pocit známosti. (Vysekalová, 2012, s. 247 - 248) Logo je součástí marketingové strategie a také marketingové komunikace. *„Marketingovou komunikací (promotion) se rozumí řízené informování a přesvědčování cílových skupin, pomocí kterého firmy a další instituce uplatňují své marketingové cíle“.* (Karlíček, 2018, s. 193) Firmy volí místo a okamžik komunikace. (Karlíček, 2018, s. 193) Například ZOO vybírají pro představení kampaně za záchranu různých živočichů EAZA (Evropské asociace zoologických zahrad),

sváteční dny 1. 5. a 8. 5., kdy je v ZOO vysoká návštěvnost. Jiné organizace volí představení svých aktivit ve sváteční dny, například Vánoce a Velikonoce, kdy mají lidé k sobě blíž a jsou ochotni podpořit například různé charitativní projekty. Další z možností je, že organizace uvede autora loga jejich organizace, který je významným výtvarníkem, aby své zákazníky upozornila na významnou osobnost, která o jejich organizaci projevila zájem (například Stanislav Holý, autor loga Veselého šneka, loga jedné z organizací, která se zúčastnila výzkumu). Marketingovou strategií je i pořádání různých soutěží a akcí pro veřejnost, které nejsou zaměřeny na konkrétní věkovou kategorii. Jednou z marketingových komunikací jsou nová média, která také poskytují prostor pro dialog. (Vysekalová, 2012 s. 24, 25). Na webových stránkách environmentálních organizací, zvláště zahraničních, najdete často kromě telefonního kontaktu i odkaz na facebook nebo Twitter. Tato skutečnost je důležitá především nyní, kdy nejen mladší generace intenzivně využívá sociálních sítí.

2 Environmentální vzdělávání a ochrana životního prostředí

„Počátek nového tisíciletí vybízí ke zhodnocení významu vzdělávání a výchovy v kontextu globálních problémů lidstva. Navzdory stále sílicímu potenciálu lidského vědění se prohlubuje propast mezi zeměmi bohatými a chudými, sílí exploatace zejména neobnovitelných zdrojů a značnou rychlostí se zhoršuje kvalita životního prostředí. Člověk se dnes již viditelně, pomalu a postupně stává obětí své vlastní zdánlivé úspěšnosti, a to uprostřed společnosti výkonu a prosperity, jejímž je tvůrcem, a kde se vše účelné a účinné, dokonalé, výkonné, úsporné, užitečné, rychlé, pohodlné začíná obracet proti němu, proti jeho přirozenosti, jeho skutečným potřebám, zájmům a snahám“ (Horká 1998 s. 7) Tak hodnotí autorka současnou situaci na naší planetě. Vědecký pokrok jde kupředu mílovými kroky a spolu s ním přichází i ohrožení přírody novými technologiemi, na druhé straně věda pokročila i v oblasti ochrany přírody. Známe nebezpečí některých látek, které byly dříve užívány například k hubení plevelu apod., známe jejich vedlejší účinky. Stoupá potřeba environmentálního vzdělávání a to nejen ve školách, ale například v neziskových organizacích a zvláště pak stoupá význam informálního vzdělávání, které může zasáhnout celou lidskou populaci. Pro lepší pochopení vztahu environmentální výchovy a ochrany životního prostředí je třeba uvést definici ochrany přírody. *„Ochrana životního prostředí zahrnuje činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho jednotlivých složek, druhu organismu nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prostředí jako celku.“* (Zákon č.17/1992 Sb., o životním prostředí, §9) a (Půbalová, 2012, s. 15)

Ekologická výchova a vzdělávání je název odvozený od vědy, která se zabývá vztahy organismů a prostředí (ekologie). Je používán například ve spojení střediska ekologické výchovy. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025 12. 2.2018)

Environmentální výchova a vzdělávání je názvem odvozeným od slova environment. Environment je slovo, které znamená *„životní prostředí, okolí člověka, vnější podmínky pro život, prostředí zahrnující ovzduší, vodu, půdu, přírodní zdroje, rostliny, živočichy, lidi a jejich vzájemné vztahy.“*

(https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=environment)

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta jsou vyjádřeny zkratkou EVVO. V Anglii se tento způsob vzdělávání nazývá „Environmental Education“ (environmentální výchova a vzdělávání, se zkratkou EE), v Nizozemí „Natur en Milieu educatie“ (výchova a vzdělávání o přírodě a životním prostředí, se zkratkou NME), v Německu „Umwelterziehung“ (vzdělávání o životním prostředí) a v Polsku „Edukacja ekologiczna“ (ekologická výchova a vzdělávání). (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_12.2.2018)

Činčera uvádí informaci Palmery, který říká, že název environmentální výchova pochází z konference Mezinárodní unie ochránců přírody (IUCN) v roce 1947. Dále říká, že se pojem utvářel až do konference v Tbilisi, kde byl zformulován cíl environmentální výchovy. Činčera uvádí definici environmentální výchovy z Tbilisi:

„*Cílem environmentální výchovy je:*

1. *posílit naše vědomí a porozumění ekonomické, sociální a ekologické provázanosti v městských i venkovských oblastech*
2. *poskytnout každému příležitost dosáhnout znalostí, hodnot, názorů, odpovědnosti a dovedností k ochraně a zlepšování životního prostředí*
3. *tvořit nové vzorce chování jednotlivců, skupin i společnosti jako celku vstřícné k životnímu prostředí.*“ (Činčera, 2007, s. 12)

Environmentální výchova je dnes chápána jako součást všeobecného vzdělání, její rozsah je potom širší než ekologická výchova, neboť zahrnuje například i etické, sociální a další zaměření, které má vést k vytvoření zdravého životního prostředí. Je také součástí RVP ZV (Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání), je jedním z průřezových témat. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 70) Environmentální či ekologické vzdělávání je chápáno jako vzdělávání a výchova mládeže, ale také dospělých, které vede k pochopení významu ochrany přírody, nutnosti péče o životní prostředí, ale také k pochopení významu udržitelného rozvoje. Je součástí povinného vzdělávání od předškolního po střední vzdělávání ve formě průřezového tématu (prochází všemi předměty. U dospělých je to především osvěta nebo součást programů odborného vzdělávání, například zemědělství, agroturistika. Základem pro vzdělávací aktivity se stal Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty přijatý v roce 2000. (Průcha, Veteška 2012, s. 93) Půbalová píše, že: EVVO je preventivním nástrojem ochrany životního prostředí a realizace udržitelného rozvoje. (Půbalová, 2012, s. 15 - 16).

„Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství na léta 2016 – 2025 (SP EVVO a EP)“ je klíčovou národní strategií pro oblast EVVO a EP. Strukturovaně definuje vizi, cíle a opatření, do nichž se vedle orgánů státní správy zapojují kraje, obce a města, školy včetně škol vysokých, specializovaná zařízení pro EVVO a EP jako jsou střediska ekologické výchovy a environmentální poradny, další subjekty zřizované veřejnou správou i soukromé neziskové organizace, vzdělávací a výzkumné instituce, muzea, ZOO, botanické zahrady, lesnické instituce, knihovny či zařízení církví apod. SP EVVO a EP je metodickou podporou pro zpracování koncepcí EVVO a EP krajů a měst i podporou pro vyhodnocování dopadů všech forem EVVO a EP na všech úrovních.“ (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025 dne 12. 2. 2018)

Státní program EVVO vychází především z Agendy 21, kapitoly 36, která obsahuje (Podporu vzdělávání, veřejného povědomí a odborného školení), Směrnice č.90/313/EHS, o svobodě přístupu k informacím o životním prostředí. Z Úmluvy o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. (Aarhuská úmluva, červen 1998) Dále Státní program vychází z Agendy 2000 (Evropská komise, Náročné úkoly rozšíření), Politiky, stavu a vývoje životního prostředí České republiky (dokument OECD, duben 1999), Národního programu přípravy České republiky na přijetí do Evropské unie. (MZP, červen 1999) Souhrnné koncepce resortu pro osvětu, vzdělávání, výchovu a informování veřejnosti v záležitostech životního prostředí. (MZP Praha, červen 1999) Meziresortní dohoda o spolupráci v oblasti environmentální osvěty, vzdělávání a výchovy mezi Ministerstvem životního prostředí a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 8. 12. 1999 to jsou dokumenty, ze kterých také vychází Státní program environmentálního vzdělávání v ČR. (Půbalová, 2012, s. 16-17) Státní program vychází dále ze závazků k EU, jakými jsou Nařízení Evropské rady č. 1257/1999 o podporování rozvoje venkova prostřednictvím Evropského orientačního a záručního fondu pro zemědělství (EAGGF) kapitola Výcvik, článek 9, týkající se podpory odborného výcviku farmářů a pracovníků v lesním hospodářství při uplatňování praktik na ochranu životního prostředí, zachování a rozvoj krajiny, zlepšení ekologických nebo sociálních funkcí lesů. Směrnice č. 91/676/EHS k ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů článek 4, pojednávající mj. o zpracování programu školicích

a informačních opatření pro zemědělce k rozšiřování pravidel správné zemědělské praxe v zemědělství. Protokolu k Úmluvě o dálkovém znečištění ovzduší přesahujícím hranice státu z roku 1979 (o snižování acidifikace, eutrofizace a tvorby přízemního ozónu). (Půbalová, 2012, s. 17)

2.1 Historie environmentálního vzdělávání

V „Ekologie čtená podruhé“ si připomínáme slova I. Dejmala: „*Je jistě nutno uznat, že již v dávných dobách ustupoval polím, lesům, lukám, lidským sídlům zemský hvozď. Je však také třeba vědět, že až do poloviny 20. století to neznamenal pohromu ani pro přírodu, ani pro člověka. Krajina mu byla prostorem jeho života. V ní měl člověk své sídlo, svá pole, své louky a les. Chodil v ní po cestách a mezích, které pro něj vytvořili jeho pradědové a sázel k nim třešně i jabloně pro vnoučata a sám sedal ve stínu hrušně i lípy.*“ (Jančaříková, 2013, s. 89)

V historii lidstva najdeme výjimečné jedince s vysokou environmentální senzitivitou. Jmenujme například sv. Františka, ale také spisovatele jako byli Ernst Thompson Seton, Joseph Rudyard Kipling, fotograf a filmař Jim Corbet, německý lékař Albert Schweitzer, Gorge Adamson, správce a zakladatel Národního parku v Keni, Derald Durell, britský zoolog, spisovatel a zakladatel ZOO na ostrově Jersey i dnes často sledovaný David Attenborough, britský průkopník dokumentárních filmů z přírody, moderátor a přírodovědec. (Jančaříková, 2013, s. 95) Tak bychom mohli pokračovat v nekonečné řadě osobností, které šířily svým dílem osvětu v oblasti ochrany přírody. V 19. století a začátkem 20. století byly uzavírány mezinárodní smlouvy o oblastech životního prostředí, například o rybolovu a ptactvu. Cílem ovšem byla regulace těchto složek, nikoliv ochrana ekosystémů, sledovány byly spíše ekonomické zájmy. Byla to například „Úmluva o nadměrném rybolovu v Severním moři“ z roku 1882. Zvláště pozoruhodné je, že mezinárodní smlouvy týkající se nakládání s chemickými látkami byly podepsány v oblasti vojenství. V roce 1868 byla přijata „St. Petěrburská deklarace“, která omezovala použití chemických látek v období válečných operací. Pracovního prostředí se týkala až „Úmluva o omezení používání bílého fosforu při výrobě zápalek“ (1906). Předchůdcem dnešních environmentálních dohod byla „Londýnská úmluva“ (z roku 1933) o ochraně fauny a flory v jejich přirozeném stavu na

africkém kontinentu. Ta se týkala mimo jiné vytvoření národních parků, ochrany druhů divoké zvěře a regulace vývozu loveckých trofejí. (Mezřický, 2005, s. 158, 159). Smutné je, že od té doby uplynulo už téměř sto let a přesto se v dnešní době stále setkáváme s pytláctvím a pašeráctvím v této oblasti. V roce 1940 byla ve Washingtonu uzavřena „Úmluva o ochraně přírody a zachování divoké zvěře“, která umožnila například vznik rezervací. (Mezřický, 2005, s. 158). Všechny tyto smlouvy a dohody vedly vlastně k prvotnímu environmentálnímu vzdělávání, šířily poznatky z oblasti ochrany přírody a stály na počátku environmentálního vzdělávání ve světě. V roce 1954 k těmto smlouvám přibyla „Londýnská úmluva o ochraně moře před znečištěním ropou“. Dále následovaly mezinárodní smlouvy, ke kterým přispěly nově získané poznatky v oblasti vědy a strach před jejich zneužitím. V roce 1959 to byla smlouva, která zakazovala jakékoliv jaderné zkoušky v Antarktidě, nebo smlouva z roku 1963 z Moskvy o zákazu jaderných zkoušek v atmosféře, kosmu a pod vodou. Nadále docházelo k poškozování životního prostředí. Následkem toho došlo i ke zhoršování zdravotního stavu obyvatelstva. Lidstvo zpozornělo a v šedesátých letech nastala změna i v mezinárodní ochraně životního prostředí. (Mezřický, 2005, s. 159) V roce 1968 Rada Evropy přijala dokumenty o znečištění ovzduší a vody. Zasáhlo i valné shromáždění OSN, to svolalo do Stockholmu v roce 1972 konferenci „Lidské životní prostředí“. Jak píše Mezřický: *„konference prohlásila ochranu a zlepšení lidského životního prostředí za hlavní problém, který má vliv na blahobyt a na hospodářský rozvoj celé planety. Schopnost člověka měnit přírodní okolí může přinést všemu lidstvu nejen možnost zlepšit kvalitu života, ale může způsobit i nevyčíslitelnou škodu lidskému bytí a životnímu prostředí, pokud nebudou tyto aktivity správně usměrňovány.“* (Mezřický, 2005, s. 159) Deklarace o lidském životním prostředí, která zde byla přijata, zformulovala 26 principů, kterými se řídily mezinárodní akce další dvě desítky let. Dále zde byl přijat „Akční plán lidského životního prostředí“. V roce 1972 vytvořilo Valné shromáždění OSN nový podpůrný orgán. Program OSN pro životní prostředí (United Nations Environment programme , UNEP). Významnou byla i Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD) v mexickém Cocoyoc, která určila ekonomické a sociální příčiny vedoucí ke zhoršení životního prostředí. V roce 1980 přijal Světový svaz ochrany přírody „Světovou strategii ochrany“. V roce 1982 byla přijata Valným shromážděním OSN Světová charta přírody. O udržitelném rozvoji pak

jednala Světová konference OSN o životním prostředí a rozvoji z roku 1992 v Rio de Janeiru. Na této konferenci byla přijata tzv. Agenda 21.(Mezřický, 2005, s. 159-160).

2.2 Udržitelný rozvoj

Známa je definice udržitelného rozvoje uvedená ve zprávě „Naše společná budoucnost“ zpracovaná pod vedením norské předsedkyně vlády Gro Harlem Bruntlandové: „*Trvale udržitelný rozvoj je takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby.*“ (Leskocová, 2012, s. 13) Zpráva, kterou vydala světová komise Organizace spojených národů pro životní prostředí a rozvoj (United Nations World Commission on Environment and Development-WCED) v roce 1987. „Naše společná budoucnost“ uvádí ke strategii udržitelného rozvoje následující: „*Ochrana prostředí a cesta udržitelného rozvoje musí patřit ke společenskému poslání všech vládních institucí a většiny institucí soukromého charakteru.*“ (Mezřický, 2005, s. 145) Byla základem dvou hlavních dokumentů přijatých Konferencí OSN o životním prostředí a rozvoji, která se konala v roce 1992 v Rio de Janeiru, a to Deklarace o životním prostředí a Agendy 21. V Agendě 21 je uvedeno, že za její plnění odpovídají hlavně vlády států, zásadní význam mají strategické plány a politika. (Mezřický, 2005, s. 145). Přinesla doporučení, aby státy přijaly národní strategie udržitelného rozvoje. Světový summit o udržitelném rozvoji v Johannesburgu v roce 2002 hodnotil, jak se naplňují zásady a doporučení Agendy 21. Členové OSN měli přijmout tyto strategie udržitelného rozvoje do roku 2005. (Mezřický, 2005, s. 146) Strategii udržitelného rozvoje přijala EU na zasedání v Goteburgu v roce 2001 (Mezřický, 2005, s. 147) Cíle „Strategie udržitelného rozvoje“ zahrnují globální oteplování, choroby rezistentní vůči antibiotikům, chudobu, stárnutí populace, ztrátu biodiverzity, působení dopravy (Mezřický, 2005, s. 148)

Půbalová, Švejdová popisují prioritní osy udržitelného rozvoje:

Prioritní osa 1: Společnost, člověk a zdraví jejím cílem je harmonická společnost, zdravý život člověka, demografický vývoj

Prioritní osa 2: Ekonomika a inovace tvoří strategický rámec pro rozvoj ekonomiky, snižující se energetická a materiální náročnost

Prioritní osa 3: Rozvoj území zahrnuje zejména odpovědné územní plánování

Prioritní osa 4: Krajina, ekosystémy a biodiverzita, předpokládá péči o krajinu, důležitou pro ochranu druhové biodiverzity.

Prioritní osa 5: Stabilní a bezpečná společnost představuje efektivní veřejnou správu.
(Půbalová, 2012, s. 11 - 12)

3 Environmentální vzdělávání v ČR

Šedesátá léta 20. století byla plodná na vznik EVVO projektů a organizací, vznikla první školní přírodní rezervace, stanice mladých ochránců přírody, vytvářely se hlídky ochrany přírody, vznikl TIS (nejstarší nevládní ekologická organizace), hnutí Brontosaurus a ČSOP. V 70. letech vznikala střediska ekologické výchovy a ekologické poradny. Experti se zapojili do iniciativ v rámci UNESCO, UNEP, WWF apod. Žáci ZŠ a SŠ poprvé poměřovali své znalosti v přírodovědné oblasti v roce 1967. Soutěž byla později nazvána „Natura semper viva“. V roce 1973 se konal seminář učitelů z celého Československa, který se zabýval výchovou k ochraně přírody. O dva roky později se do škol dostaly metodické pokyny „*Výchova k péči o životní prostředí*“, které se staly jedním z podkladů pro konferenci v Tbilisi. Materiál byl nazván „Environmental education in Czechoslovakia.“ V roce 1975 byla dále připravena koncepce s názvem „*Systém výchovy k péči o životní prostředí*“. Od tohoto roku a po dalších 15 let se řešila „*Výchova k péči o životní prostředí na školách všech stupňů*“, která byla rozpracována i pro VŠ. V roce 1976 vznikla první učebnice Biologie pro gymnázia s kapitolou nazvanou Ekologie. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_12.2.2018) Dnes MŽP musí „*Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice*“ předkládat vládě ke schválení podle §13, odstavce 3 a), zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí. Má za úkol zajistit podmínky pro realizaci a rozvoj EVVO ze strany ústředních úřadů, dále podporu státních i nestátních organizací v oblasti EVVO, poradenství ze strany MŽP a krajů. MŠMT zajišťuje zařazení EVVO do pedagogických dokumentů a také podporu DVPP pedagogických pracovníků v oblasti EVVO a podporu krajů i obcí v oblasti EVVO. Zapojena jsou také tato ministerstva: MŠMT, MZe, MMR, MPO, MPSV a MV. Cílovou skupinou je:

1. veřejná správa
2. odborná veřejnost

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství je dlouhodobým dokumentem, bude ho třeba aktualizovat v roce 2025, aktualizován bude na základě tříletých akčních plánů. Environmentální vzdělávání a osvěta prošly vývojem, rozvinuly se přes výchovu k ochraně přírody, výchovu k ochraně životního

prostředí a ekologickou výchovu až k environmentální výchově a vzdělávání. V ČR byl v roce 2011 obecný vzdělávací cíl EVVO naformulován jako „rozvoj kompetencí potřebných pro environmentálně odpovědné jednání, tj. jednání, které je v dané situaci a za daných možností co nejpříznivější pro současný i budoucí stav životního prostředí.“ (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_12.2.2018)

3.1 Vzdělávací systém ČR má vazby na EVVO a EP.

Formální vzdělávání - ve školách jsou uplatňovány Rámcové vzdělávací programy a ŠVP, které ovlivňují vzdělávání dětí a žáků od 3 do 19 let. Environmentální vzdělávání v RVP najdeme především v podobě průřezových témat, patří sem i témata jako je Člověk a prostředí (v RVP SOV), Environmentální výchova (v RVP ZV a RVP G), dále také Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Předškolní vzdělávání - od 1. 9. 2007 pracují mateřské školy podle školních vzdělávacích programů vytvořených na základě RVP PV . Environmentální vzdělávání je zahrnuto v oblasti „Dítě a svět“.

Základní vzdělávání - RVP ZV obsahuje klíčové kompetence, zaměření vzdělávacích oblastí, výstupů i učiva. Environmentální výchova je průřezové téma, žáci se s ní seznamují formou předmětů, projektů, kurzů i formou samostatného předmětu.

Střední vzdělávání - gymnaziální obory mají průřezové téma „Environmentální výchova“, všechny obory středního odborného vzdělávání, průřezové téma „Člověk a životní prostředí“. Dvacet šest středních škol má obory profesně zaměřené. Je to „Ekologie životního prostředí“ a „Průmyslová ekologie“.

Vysokoškolské vzdělávání - sto studijních oborů a to jak bakalářských, tak magisterských i doktorských na veřejných i soukromých školách je zaměřeno na EVVO. V rámci vysokoškolské přípravy třicet sedm fakult připravuje budoucí učitele, kteří si mohou volit ekologicky zaměřené předměty.

(https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_12.2.2018)

Na podporu pedagogické činnosti byla vytvořena elektronická webová encyklopedie s názvem „Enviwiki“. Od roku 2006 dále vychází elektronický časopis „Envigogika“. Na UK bylo vytvořeno Centrum pro otázky životního prostředí. Na VŠCHT byla otevřena

specializovaná Fakulta technologie ochrany prostředí Národohospodářská fakulta VŠE v Praze má vlastní Katedru ekonomiky životního prostředí. Vlivem Centra pro otázky životního prostředí vzniklo „Fórum vysokoškolských učitelů: „Vzdělávání pro udržitelnou budoucnost“. EVVO zahrnuje i celoživotní vzdělávání a DVPP, odpovědnost za toto vzdělávání má MŠMT. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_12.2.2018)

Neformální a informální vzdělávání - na toto místo lze zařadit zařízení zaměstnavatelů, soukromé vzdělávací instituce, neziskové organizace a školská zařízení. Systém EVVO v ČR je tvořen zakotvením v dokumentech, materiálními kapacitami a prostorovým zázemím, programy a financováním. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_12.2.2018)

Dokumenty - z dokumentů, které se dotýkají EVVO můžeme jmenovat mezinárodní úmluvy jako je:

- a. Bělehradská charta http://www.medies.net/_uploaded_files/TheBelgradeCharter.pdf
- b. Tbiliská deklarace <http://www.gdrc.org/uem/ee/tbilisi.html>
- c. Aarhuská úmluva http://www.mzp.cz/cz/umluva_pristup_informace
- d. Směrnice Evropského parlamentu a rady 2003/4ES <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32003L0004>
- e. Evropská úmluva o krajině Agenda 21 kapitola 36 (podpora vzdělávání, veřejného povědomí a odborného školení)
<http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/e26dd68a7c931e61c1256fbe0033a4ee/b56f757c1507c286c12570500034ba62?OpenDocument>
- f. Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj EHK OSN
www.unece.org/env/esd/strategytext/strategyinczech.pdf
- g. Dekáda vzdělávání pro udržitelný rozvoj 2005 -2014 vyhlášená UNESCO v roce 2002 <http://www.desd.org/about.html>
- h. Globální akční program vzdělávání pro udržitelný rozvoj přijatý na 37. zasedání Generální konference UNESCO (2013)
<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf>

- i. podpořený deklarací z Aichi Nagoyi www.unesco.org/new/en/unesco-world-conference-on-esd-2014

navazující na Dekádu vzdělávání k udržitelnému rozvoji, zahrnuje jako součást VUR i EVVO.

V roce 2014 Deklarace Světové konference o vzdělávání pro udržitelný rozvoj v Aichi Nagoya určila, že hlavním proudem vzdělávání se má stát vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

V září 2015 OSN rozhodla, že bude požadovat od roku 2030 získání znalostí a dovedností v oblasti vzdělávání k udržitelnému rozvoji a udržitelnému životnímu stylu. Pařížská dohoda o změně klimatu z téhož roku se stala důležitým mezníkem pro EVVO. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025)

Zákony - ze zákonů, které se dotýkají EVVO je důležité zejména:

1. zákon č. 17/1992 O životním prostředí
2. zákon č. 114/1992 O ochraně přírody a krajiny
3. zákon č. 123/1998 O právu na informace o životním prostředí
4. zákon č. 561/2004 O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_12.2.2018)

Vládní usnesení - vládní usnesení jsou závazná pro státní správu. První vládní usnesení o výchově a vzdělávání pochází ze 70. let 20. století. V roce 1990 to byl „Duhový program“, který předurčil „strategii státní podpory ekologické výchovy“. Ta byla v roce 2000 nahrazena Státním programem EVVO a na něj navazujícími akčními plány. Pro poradenství byl vytvořen Rozvojový program environmentálního poradenství 2008 – 2013 a Realizační program environmentálního poradenství 2010 – 2013. Dále jsou to programové dokumenty v oblasti životního prostředí a v oblasti vzdělávání jako Státní politika životního prostředí (2012 – 2020), která zahrnuje úkoly pro ústřední správní orgány, Politika architektury a stavební kultury ČR, která spadá pod MMR a zabývá se krajinou a vztahem k místu vzdělávání. Národní program rozvoje vzdělávání a Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020, kde je jedním z cílů „rozvoj aktivního občanství, vytvářející předpoklady pro solidární společnost, udržitelný rozvoj a demokratické vládnutí“. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_12.2.2018). „Dlouhodobý

záměr rozvoje vzdělávání a vzdělávací soustavy (aktuální na léta 2015–2020) stanovuje cíle a opatření zaměřené na pochopení propojenosti a vzájemné souvislosti ekonomických, sociálních a environmentálních hledisek, vnímání udržitelného rozvoje jako celostního a systémového přístupu, respektujícího sociální a environmentální souvislosti a limity.“ V neposlední řadě je to také Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky 2008 – 2015 a navazující akční plány. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025 12. 2.2018)

Dokumenty ve školství - jedná se především o Rámcové vzdělávací programy, dále pak je to Metodický pokyn MŠMT k zajištění environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (2001, aktualizace 2008) a vyhláška č. 317/2005 Sb. O dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému. Ta popisuje podmínky studia k výkonu specializované činnosti v oblasti environmentální výchovy. ([https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025 dne 12. 2. 2018](https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_dne_12_2_2018))

Smlouvy - ze smluv je to Meziresortní dohoda o spolupráci v oblasti EVVO byla uzavřena mezi MŠMT a MŽP. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025 12. 2. 2018)

Krajské, městské a regionální dokumenty - krajské koncepce byly přijaty po roce 2001. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025 12. 2.2018)

Dokumenty institucí - školy zpracovávají školní vzdělávací programy. U organizací státní ochrany přírody (správy národních parků, Agentury ochrany přírody a krajiny) je oblast vzdělávání součástí Programu environmentálního vzdělávání výchovy a osvěty pro NP nebo CHKO, včetně akčních plánů. ([https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025 dne 12. 2.2018](https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_dne_12_2_2018))

Institucionální a personální kapacity pro EVVO a EP ve veřejném i soukromém sektoru - institucionálními kapacitami ve veřejné správě jsou ústřední správní orgány. EVVO a EP má na starosti MŽP a MŠMT. Určení pracovníci na EVVO na MŽP tvoří celý úsek a mají celý úvazek. Pracovníci na MŠMT měli dříve celý, nyní pouze částečný úvazek. Při MŽP pracoval poradní a koordinační orgán pro EVVO. Od roku 2014 zde pracuje Rada

vlády pro udržitelný rozvoj a Výbor pro vzdělávání pro udržitelný rozvoj. MŽP a MŠMT zřizují také Českou informační agenturu pro životní prostředí, správy národních parků, Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR, Národní ústav pro vzdělávání a Národní institut dalšího vzdělávání. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_dne_12.2.2018)

Kraje a krajské úřady - EVVO je dáno zákonem, stejně tak je dána náplň práce pracovníků za EVVO a pracovníků v rámci odborů životního prostředí i odborů školství.

Města a obce - města a obce mají vyčleněny pracovníky zabývající se EVVO.

(https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_12.2.2018)

Školy - povinnost škol realizovat EVVO je, jak již bylo zmíněno, dána zákonem, roli sehrávají koordinátoři environmentální výchovy. EVVO je součástí kurikula. U vysokých škol se jedná o autonomní rozhodnutí škol.

(https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_12.2.2018)

Specializované vzdělávací a poradenské instituce

EVVO je jejich hlavní náplní, začátek spadá do 60. let 20. století, rozvoj nastal po roce 1990. Z jedné části institucí se stala střediska ekologické výchovy, z druhé části ekologické a environmentální poradny. Jejich seznam lze nalézt na portále MŽP: (<http://www.ekocentra.cz/>) Tyto instituce zapojují děti, mládež i dospělé a firmy. Lze je rozdělit například z hlediska činnosti na školská zařízení, nestátní neziskové organizace pracující s dětmi a mládeží, NNO zabývající se ochranou životního prostředí, NNO zabývající se vzděláváním a výchovou, knihovny, muzea, galerie, správy národních parků, zoologické a botanické zahrady, výzkumné organizace, lesní podniky, mateřská centra a kluby, lesní mateřské školy a poradny. Zřizovateli jsou občané i veřejná správa, jsou to spolky, ústavy, obecně prospěšné spolky, nadace, příspěvkové organizace, nadační fondy a další. Důležitá je provázanost mezi organizacemi. Byla vytvořena síť středisek Pavučina, síť ekologických poraden Step, Sdružení pro interpretaci místního dědictví (SIMID), síť škol M. R. K. E. V. a Mrkvička, projekty Ekoškola, Škola pro udržitelný život, Klub ekologické výchovy, Asociace lesních mateřských škol, sdružení správ chráněných území Federace EUROPARC, Asociace strážců přírody, Unie českých a slovenských zahrad, síťování

lesních pedagogů, v rámci vysokých škol je to VUR, tedy vzdělávání pro udržitelný rozvoj. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_12.2.2018)

Programy - programy se uplatňují v rámci školní výuky, vzdělávání pedagogů a služeb pro školy, dále jde o dlouhodobé programy zájmové činnosti, volnočasové aktivity, ekologické poradenství, pomůcky, informační a motivační kampaně, expozice a výzkum. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_12.2.2018)

Financování EVVO v ČR - „významná část finančních prostředků na EVVO je směřována do neziskového sektoru, který hraje nezastupitelnou roli v naplňování cílů státní politiky životního prostředí.“ (Půbalová, 2012, s. 9) Tak charakterizuje autorka financování v EVVO. V akčním plánu „Strategie pro udržitelný rozvoj“, je zmíněno, že nejsou nové nároky na státní rozpočet, ale počítá se stávajícími zdroji na MŠMT, MŽP, MZe, MMr, MPSV a Státního fondu životního prostředí a prostředky z OPVK (Půbalová, 2012, s. 14) Po roce 1989 vycházelo financování ze „Státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR“, ten byl součástí směrnice č. 90/313/EHS, O svobodě přístupu k informacím o životním prostředí. Zlepšení životního prostředí bylo důležité pro vstup do EU. MŽP ČR vypracovalo návrh usnesení vlády, schválené pod č. 232/1992. Velký podíl na vytvoření toho návrhu mělo MŽP a MŠMT a další ministerstva. Toto usnesení však mělo nedostatky, které se prokázaly v praxi. Částečně se situace zlepšila přidáním §13 do zákona č. 13/1998, O právu na informace o životním prostředí z 1. 7. 1998. Podle tohoto §13 musela MŽP, MŠMT a další ministerstva podporovat osvětu, výchovu, vzdělávání veřejnosti s důrazem na děti a mládež. EVVO je tedy úkolem všech ministerstev. MŽP vypracovalo Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR. Dotýká se státní správy, samosprávy, podnikatelské sféry i veřejnosti. Myšleno je zde i na využití středisek EVVO a EVVO poraden. (Půbalová, 2012, s. 10 - 11). Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky byl schválen usnesením vlády ČR č. 37 ze dne 11. 1. 2010. Je podkladem pro koncepční materiály a také strategické rozhodování. (Půbalová, 2012, s. 11) „Přijetím Strategického rámce udržitelného rozvoje prokazuje ČR soustavné plnění závazků vyplývajících ze závěrů jednání Světového summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu (2002), hlásí se k závěrům konference Země v Rio de Janeiro v r. 1992, k rozvojovým cílům Deklarace tisíciletí OSN, k závěrům jednání Komise OSN pro udržitelný

rozvoj z r. 2003(zejména Mezinárodní víceletý program činnosti Komise do r. 2017).“ (Půbalová, 2012, s. 11) Půbalová (2012) uvádí, že ve veřejné správě MŽP koordinuje spolupráci ministerstev, jiných organizací i nestátních organizací na základě usnesení vlády ČR č. 232/1992. „MŠMT koordinuje programy výzkumu a vývoje financované z rozpočtové kapitoly MŠMT. Koordinuje mezinárodní spolupráci ve výzkumných a vzdělávacích programech společně s příslušnými ministerstvy v souladu s Národní politikou výzkumu a vývoje a zabezpečuje i rozvoj metod vzdělávání a výchovy.“ (Půbalová, 2012, s. 20) Půbalová dále připomíná „Doporučení konference států OECD“, „Environmentální vzdělávání na cestě k udržitelnému rozvoji“ organizovaná prostřednictvím ENSI (Environment and School Initiatives) v roce 1998 v Linci. Předpokládá jednak podporu státních orgánů, jednak zdůrazňuje všestrannou iniciativu a samostatnost škol a jejich vzájemnou spolupráci v této oblasti.“ (Půbalová, 2012, s. 21) EVVO probíhá i v podnikové sféře: „Investice podnikové sféry do ochrany životního prostředí, které byly vyvolány novou environmentální legislativou z počátku 90. let, převyšovaly veřejné investice, jejichž podíl postupně klesal“ (Půbalová, 2012, s. 21). Povědomí zlepšila činnost konzultantů a dodavatelů environmentálních technologií, různá sdružení, která se zabývají problematikou vztahu podnikání k životnímu prostředí. Mezinárodní programy PHARE a USAID-EVVO mají vazby na společnost, především průmysl. (Půbalová, 2012, s. 21) EVVO působí také na veřejnost. Zde hraje důležitou roli státní správa, MP, úřady, správy NP a CHKO, dále vysoké školy, vědecké ústavy, neziskové organizace, firmy zaměřené na ochranu životního prostředí, odpadové hospodářství, energetika. Knihovny, muzea, hvězdárny, planetária, zoologické a botanické zahrady mají rozdílné finanční možnosti, většinou ale nedostatečné. Stejně tak veřejné sdělovací prostředky se věnují tomuto tématu nedostatečně (Půbalová, 2012, s. 22)

Ekonomické nástroje:

1. Finanční prostředky nezbytné pro realizaci EVVO (změny v daních, odvody, poplatky, pokuty)
2. Vnitřní zdroje v rámci státních fondů a úspor v rozpočtu ministerstev
3. Mimořádné zdroje
4. Fiskální politika státu

5. Zahraniční zdroje

Dalšími zdroji jsou prostředky získané od sponzorů, nadací (Půbalová, 2012, s. 25)

Financování projektů EVVO z národních zdrojů - „*vlastní poskytování dotací se řídí především Zásadami vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu ČR nestátním neziskovým organizacím ústředními orgány státní správy a Zákonem o rozpočtových pravidlech ČR.*“ (Půbalová, 2012, s. 26)“

Koncepce EVVO a její financování z pohledu EU - cíle regionální politiky:

Konvergence: „*Podpora hospodářského a sociálního rozvoje regionů na úrovni NUTS II s hrubým domácím produktem (HDP) na obyvatele nižším než 75% průměru tohoto ukazatele pro celou Evropskou unii. Dále jsou k čerpání z tohoto cíle způsobilé státy, jejichž hrubý národní důchod (HDN) na obyvatele je nižší než 90% průměru tohoto ukazatele pro celou Evropskou unii. Tento cíl je financovaný z ERDF, ESF a FS a v České republice pod něj spadají všechny regiony soudržnosti s výjimkou hl. m. Prahy.*“

Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost: „*Podpora regionů na úrovni NUTS II nebo NUTS I, které přesahují limitní ukazatele pro zařazení do cíle Konvergence. Tento cíl je financovaný z ERDF a ESF a v České republice pod něj spadá hl. m. Praha.*“

Evropská územní spolupráce:

„*Podpora přeshraniční spolupráce regionů na úrovni NUTS III nacházejících se podél všech vnitřních a některých vnějších pozemních hranic a všech regionů úrovně NUTS III podél námořních hranic, které jsou od sebe obecně vzdáleny nejvýše 150 kilometrů. Dále je podporována meziregionální a nadnárodní spolupráce regionů. Tento cíl je financovaný z ERDF a v České republice pod něj spadají všechny regiony.*“ (Půbalová 2012 s. 39)

Evropský fond pro regionální rozvoj a Evropský sociální fond - regionální politika podporuje regiony v členských státech, které nedosahují 75% průměru úrovně HDP Evropské unie na osobu, regiony se sociálními problémy a poškozeným životním prostředím. Hlavním nástrojem je Evropský fond pro regionální rozvoj, podporuje investiční projekty, infrastrukturu. Evropský sociální fond financuje neinvestiční projekty, podporuje například zaměstnanost. Fond soudržnosti poskytuje prostředky na velké investiční projekty v sektorech životního prostředí (Půbalová, 2012, s. 41) Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost je zaměřen i na EVVO. Pět prioritních os je rozděleno na logické celky, ty jsou dále konkretizovány prostřednictvím oblastí podpory. Pro základní a střední

školsství je významná prioritní osa 1 pro vyšší odborné školy a vysoké školy prioritní osa č. 2. Pro oblast celoživotního vzdělávání prioritní osa č. 3 (Půbalová, 2012, s. 46) Dotace v OPŽP, které žádají obce, města, vysoké školy, kraje, neziskové organizace, příspěvkové organizace jsou například finanční mechanismy EHP a Norska (Půbalová, 2012, s. 44 - 56)

Rozdělení prostředků fondů EU mezi cíle politiky HSS v období 2007 – 2013

Tabulka 1 Rozdělení prostředků fondů EU mezi cíle politiky HSS v období 2007 – 2013

Cíl	Fondy pro EU27		Fondy pro ČR	
Konvergence	283 mld. eur (cca 7082,80 mld. Kč)	81,54%	25,88 mld. eur (cca 730,00 mld. Kč)	96,98%
Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost	54,96 mld. eur (cca 1385,40 mld. Kč)	15,95%	419,09 mil. eur (cca 11,73 mld. Kč)	1,56%
Evropská územní spolupráce	8,72 mld. Eur (cca 218,55 mld. Kč)	2,52%	389,05 mil. eur (cca 10,97 mld. Kč)	1,46%
Celkem	347 mld. Eur	100,00%	26,69 mld. eur (cca 752,70 mld. Kč)	

(Půbalová, 2012, s. 40)

Nadace a nadační fondy - „nadace (angl. foundation, něm. Stiftung) jsou podle současného českého práva právnické osoby zřízené za účelem sdružení majetku, řízené zakladatelem nebo zakladateli k dosahování obecně prospěšných cílů“ (Půbalová, 2012, s. 59) „Jedná se o právnickou osobu, která má právní subjektivitu, vlastní statutární orgány, ty však smějí s majetkem nadace disponovat jen v souladu s příkazy obsaženými v nadační listině nebo v závěti, již byla nadace zřízena.“ (Půbalová, 2012, s. 60) Známými nadacemi jsou například Nadace Partnerství, Nadace OKD, Nadace Enviopium, Nadace na ochranu zvířat, Nadace Preciosa, Nadace rozvoje občanské společnosti, Nadace Sluníčko, Nadace Via, Purkyňova

nadace, Komunitní nadace Blanicko-Otavská, Nadace Jana Pivečky, Nadace ČEZ, Český svaz ochránců přírody, Nadace České spořitelny či Český nadační fond pro vydu. (Půbalová, 2012, s. 59 - 74)

3.2 Environmentální vzdělávání ve školách v ČR

Na environmentální výchově v České republice se podílí stát, univerzity, střediska ekologické výchovy a také školy. Stát poskytuje finanční podporu, má vlastní programy, které realizuje prostřednictvím chráněných krajinných oblastí. Důležitou roli v environmentální výchově sehrávají i Rámcové vzdělávací programy, zvláště průřezové téma Environmentální výchova, které je však často kritizováno. (Činčera a kol. 2016 s. 12) Například autoři knihy: „Environmentální výchova z pohledu učitelů“ uvádí názor Činčery, který říká: *„Zpracování průřezového tématu environmentální výchova se stalo zdrojem kritiky, která dokumentu vyčítala nepropojenost s mezinárodním oborovým diskursem, absenci důležitých cílových oblastí a vnitřní nekonzistenci. Alternativou jsou tzv. doporučené očekávané výstupy environmentální výchovy (dále jen DOV), zpracované pro základní školy a gymnázia v dokumentu Doporučené očekávané výstupy s podtitulem Metodická podpora pro výuku průřezových témat v základních školách.“* (Činčera a kol. 2016 s. 12). Témata environmentální výchovy, jsou klíčová anebo propojující: Vztah k místu, Osobní odpovědnost, Přesvědčení o vlastním vlivu, Environmentální postoje a hodnoty, Kooperativní dovednosti, Akční strategie, Problémy a konflikty, Výzkumné dovednosti, Zákonitosti, Senzitivita. (Činčera, 2016, s. 13) Mimo Doporučené očekávané výstupy jsou dalším významným dokumentem Cíle a indikátory EVVO a Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství na léta 2016 - 2025. (Činčera, 2016, s. 13) Univerzity, které hrají čím dál větší roli v environmentální výchově, se stávají důležitými partnery ekologických středisek a škol. (Činčera, 2016, s. 14)

Z dalších organizací to jsou například střediska ekologické výchovy. Ze studie Činčery a Havlíčka (2016) vyplývá, že školy nejen využívají programy středisek ekologické výchovy, využívají je dokonce opakovaně, ale také, že je vybírají na základě dobré

zkušenosti, ceny a vzdálenosti.(Činčera, 2016, s. 15) Z dalšího výzkumu, zaměřeného na školy, který realizovala Pavučina, vyplývá, že většina škol realizuje environmentální výchovu zapojením do různých předmětů, realizací tematických dnů a projektů, zejména v přírodovědných předmětech. Výuka environmentální výchovy je podpořena existencí koordinátora environmentálního vzdělávání, zapojením ostatních učitelů a podporou vedení školy. (Činčera, 2017, s. 16) Z prezentace výsledků výzkumu, který byl prováděn v roce 2016 Masarykovou univerzitou v Brně (Katedrou environmentálních studií) a Univerzitou Karlovou v Praze (Pedagogickou fakultou a Přírodovědeckou fakultou) a neziskovými organizacemi BEZK a Agenturou Koniklec vyplynulo, mimo jiné, že dvě třetiny škol jezdí na pobytové akce do přírody nejméně dvakrát ročně, na dvou třetinách škol se nechovají žádná zvířata, žáci dokonce nepřichází do styku se zvířaty vůbec. Na téměř polovině škol nemají žáci druhého stupně a odpovídajících ročníků gymnázií možnost chodit ven o přestávkách. Autoři uvádí, že řada zahraničních studií upozorňuje na to, že velký význam pro zapojování výuky do venkovního prostředí má environmentální senzitivita učitelů a vedení školy. (Činčera a kolektiv, 2016 s. 25-53). Dále z výzkumu vyplynulo, že školy, které mají přírodní učebnu nebo zahradu, se více věnují ekologickým zákonitostem (Činčera a kolektiv, 2016, s. 59). Strategie rozvíjení badatelské dovednosti se děje spíše málo a spolupráce s vědeckou komunitou je pouze okrajová. (Činčera a kolektiv, 2016, s. 73) Tady se nabízí srovnání s ekologickými organizacemi v zahraničí. Například na webových stránkách environmentálních organizací například RSPB <https://www.rspb.org.uk/> ve Velké Británii můžeme najít velké množství možností, jak badatelské dovednosti rozvíjet. V oblasti problémů a konfliktů bylo výzkumem zjištěno, že školy se nezabývají místními problémy, ale spíše problémy globálními. (Činčera 2016 s. 85-90) Z akčních strategií jsou na základních školách používány jednoduché kompetence, zaměřené na šetření zdrojů. V oblasti právního a environmentálně odpovědného chování se zapojuje velmi malý vzorek škol. (Činčera, 2016, s. 112-113) Výzkum ukázal, že školy, kde působí koordinátor environmentální výchovy, věnují ekologickým zákonitostem, posilování vztahu k místu, porozumění environmentálním problémům a konfliktům a posilování akčních kompetencí více prostoru. Environmentální výchova má ve většině škol podporu vedení, problém bývá v zapojování ostatních učitelů a rodičů. (Činčera a kolektiv, 2016, s. 141) Bezmála 74% škol má zpracovaný dlouhodobý plán environmentální výchovy. Ve třetině škol působí kroužek

environmentální výchovy pro zájemce o EVVO. Většina škol má jen jednostranně zaměřené projekty. (Činčera a kolektiv, 2016, s. 148) Výzkum upozornil také na překážky, které se vyskytují v environmentální výchově ve školách, jsou jimi například nestanovení cílů, formální realizace, nesouhlas provozních zaměstnanců, vnímání environmentálních témat ve společnosti, nedostatek času na výuku environmentálních témat, jiné priority školy. Dále také nedostatečná zpětná vazba, změna postojů dnešní generace, postoj rodičů a kolegů, vztah s vedením školy. (Činčera a kolektiv, 2016, s. 149 - 157)

3.3 Ekoškolky a lesní mateřské školy

K tomu, aby člověk našel vztah k přírodě, rozhodně přispívá výchova a to již od raného dětství. Samozřejmě, že velký vliv má rodina. Kladný vztah k přírodě lze rozvíjet již v období, kdy dítě dochází do MŠ, může to být v rámci běžné MŠ, někdy nachází rodiče alternativu v ekoškolce nebo lesní mateřské škole.

Historie lesních mateřských škol - tato koncepce vznikla ve Skandinávii. Autorky uvádí, že podle Vošahlíkové je zakladatelkou Ella Flatau z Dánska, matka čtyř dětí, která čas s dětmi trávila často v lese. Přidali se k ní sousedé a známí. První lesní mateřská škola vznikla v roce 1954. Lesní mateřské školky v EU jsou rozšířené hlavně v Dánsku a Švédsku. V roce 1993 byla založena první lesní mateřská školka v Německu. Lesní mateřské školy můžeme nalézt i v Rakousku, Švýcarsku a Velké Británii. (Leskovcová, 2012, s. 40)

Ekoškolka - Vošahlíková uvádí charakteristiku ekoškolky.

1. Je otevřená pro děti i jejich rodiče, umožňuje jim spolurozhodovat o aktivitách EVVO
2. Dětem je umožněn každodenní pobyt v přírodě
3. Podporuje rozvoj zdravého životního stylu u dětí, a to v rámci stravování, dostatku pohybu, otužování
4. Učení probíhá v přírodě pomocí pozorování, experimentování, hrou v přírodě
5. Dbá na ekologický provoz MŠ

Shrneme-li tyto skutečnosti, ekoškolka se soustředí na ekologický provoz MŠ, vnitřní vybavení, hračky, stravování, úpravu zahrady, zajištění kontaktu se zvířaty, pobyt v přírodě a zaměření RVP PV. (Vošahlíková, 2010, s. 9-11)

Lesní mateřská školka - většina programu v lesní mateřské škole probíhá venku, za každého počasí. Výhodou jsou nižší náklady a levnější provoz. Charakteristika lesní mateřské školky: celoroční pobyt venku (zpravidla v lese), zázemí umožňující příležitostně vyhřívané přístřeší, třídu tvoří většinou 15 dětí a 2 dospělí. Důležitá je zde komunikace s komunitou a rodiči. Takováto mateřská školka pracuje v souladu s platným kurikulem pro předškolní vzdělávání. Lesní mateřskou školu dělíme na dva typy:

- a) lesní mateřskou školu
- b) lesní třídu při mateřské škole

Zřizovatelem lesní MŠ bývá nezisková organizace, která nemá celodenní zázemí pro pobyt dětí. V Německu jsou lesní školky velmi rozšířené (Waldkindergarten). Lesní třída využívá zázemí MŠ, vrací se do ní na oběd nebo odpočinek. Smlouvou lze zajistit propojení MŠ se samostatnou LMŠ. V Německu jsou běžné tzv. lesní dny, jedná se o projektové dny v běžné MŠ, zaměřené na pobyt v lese. (Vošahlíková, 2010, s. 11 - 14). Existence lesních MŠ je v současné době stanovena zákonem (zákon č. 561/2004 Sb §34 část 9. Za lesní mateřskou školu se považuje mateřská škola, ve které vzdělávání probíhá především ve venkovních prostorách mimo zázemí lesní mateřské školy, které slouží pouze k příležitostnému pobytu. Zázemí lesní mateřské školy nesmí být stavbou. (<http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>)

3.4 Lesní pedagogika na ZŠ a SŠ

„Lesní pedagogika přibližuje návštěvníkům lesa lesní ekosystém, trvale udržitelné hospodářství, smysl hospodaření v lesích a užitky, které les člověku přináší. Jejím základním principem je vnímání přírody všemi smysly, které zprostředkovávají lesní pedagogové především přímo v lesním prostředí. Nepředstavuje tedy les jen jako ekosystém, ale jako místo v krajině se sociálním a ekonomickým rozměrem. Lesní pedagogika je určena všem cílovým skupinám, hlavně dětem a mládeži. Využívá metody prožitkového učení,

projektového vyučování, metody umělecké, dramatické, hudební i výtvarné.“ (Leskovcová, 2012, s. 47) Lesním pedagogem je lesník, který je vyškolen v oblasti didaktiky, pedagogiky a psychologie a je připraven pro práci s veřejností. Absolvuje základní kurz a poté může absolvovat nadstavbový kurz zaměřený na seniory a handicapované. (Leskovcová, 2012, s. 47)

Z historie lesní pedagogiky - v 90. letech 20 století absolvovalo několik zaměstnanců Integrované střední školy lesnické ve Vimperku školení v Rakousku zaměřené na lesní pedagogiku a začalo od roku 2002 pořádat kurzy lesní pedagogiky. Od roku 2007 pořádá kurzy Sdružení lesních pedagogů ČR Střední škola lesnická v Hranicích. Lesní pedagogikou se zabývají například Lesy České republiky, Lesy hl. města Prahy, Vojenské lesy a statky. Vzdělávání lesních pedagogů v EU probíhá různě, některé země, například Česká republika a Slovenská republika se inspirovaly v Rakousku. Dalším zdrojem informací byl projekt „Pedagogické aktivity v lese“, koncepce semináře pro lesníky (PAWS). Probíhal v letech 2004 - 2007. Byl testován v ČR, Finsku, Německu a na Slovensku. Následoval PAWS – ME, který upravil podmínky pro středomořské státy. (Leskovcová, s. 48-49) V České republice můžeme najít i lesní jesle (<http://www.enviweb.cz/109973>) také lesní školy, například Lesní školu „Dítě v lese“ (Kramperová 2018 nebo Lesní školu Bezinka). (Kramperová, 2018, s. 235)

4 Výzkumná část

Cílem práce a tedy také její výzkumné části je najít společné a rozdílné nástroje environmentálního vzdělávání ve vybraných zemích Evropy a jejich možné uplatnění v ČR, výsledkem by pak mělo být obohacení environmentálního vzdělávání v ČR. Při deskripci a komparaci byla využita analýza dokumentů a dotazníky.

Výzkumné předpoklady:

1. Environmentální vzdělávání v Evropě probíhá různě, liší se nástroji, které jsou využívány při environmentálním vzdělávání.
2. Vlády v různých zemích přispívají různou měrou k finančnímu zabezpečení environmentálního vzdělávání ve svých zemích.
3. Environmentální vzdělávání každé země vychází z odlišného vzdělávacího systému, přesto zde lze najít společné prvky.

Před samotným začátkem výzkumu byli osloveni respondenti z vybraných zemí Evropy. Odpovídali na otázky:

1. Které skupiny obyvatelstva jsou zapojeny do environmentálního vzdělávání?
2. Organizace, které se zabývají environmentálním vzděláváním, jsou státní, nebo soukromé?
3. S kterými organizacemi z oblasti environmentálního vzdělávání spolupracujete?
4. Kde lze nalézt informace o environmentálním vzdělávání ve vaší zemi?

Celkem byli osloveni respondenti z 10 zemí. Odpovědělo 50% respondentů. Byli to respondenti z 5 zemí (České republiky, Slovenské republiky, z Německé spolkové republiky, Řecka a Velké Británie). Na první otázku odpověděli zástupci organizací kladně, tedy, že do EVVO jsou zahrnuty všechny skupiny obyvatelstva. Na druhou otázku odpověděli rovněž kladně, EVVO vzděláváním se zabývá státní i soukromý sektor. Odpověď na další otázku zněla, že spolupracují EVVO organizace mezi sebou i v rámci zahraniční spolupráce. V odpovědích na poslední otázku můžeme nalézt odkazy na stránky ministerstev a také na organizace, které se zabývají EVVO.

V další části výzkumu byla použita analýza dokumentů a dále byly dotazníky osloveny organizace zabývající se EVVO ve vybraných zemích. První dotazník byl zaměřen na průběh

EVVO vzdělávání v daných zemích a druhý na prezentaci EVVO organizací, tedy jaké nástroje jsou využívány při environmentálním vzdělávání.

4.1 Charakteristika vybraných států

4.1.1 Slovenská republika

V dokumentu Resortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelavania a osvetu do roku 2025 jsou popsány aktuální potřeby a nové výzvy v oblasti péče o životní prostředí na Slovensku. Hlavním cílem je vytvoření fungujícího uceleného systému environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty v resortu životního prostředí.

1. Koncepce environmentálního vzdělávání není aktuální, nejsou dostatečně monitorovány výsledky aktivit v této oblasti.
2. Je třeba reagovat na nová témata a prioritní oblasti v oblasti EVVO v souladu s moderními trendy a prioritami.
3. Je nutné zapojit nové sociální a profesní skupiny do EVVO, klást větší důraz na neformální aktivity a přístup veřejnosti k informacím.
4. Využít nového rozpočtového období EU, které otevírá nové možnosti financování.
5. Zlepšit koordinaci aktivit v rámci národních projektů, zlepšit spolupráci mezi dotčenými subjekty
6. Zkvalitnit komunikační kanály v neformální oblasti EVVO vzdělávání a to i pro mladší cílové skupiny.

Environmentální vzdělávání výchova a osvěta ve Slovenské republice vychází z mezinárodních, evropských i národních dokumentů. Cíle environmentální výchovy vychází z cílů poprvé vytyčených na konferenci UNESCO v Tbilisi v r. 1997:

1. Je třeba vytvořit nové vzorce chování jednotlivců i skupin ve vztahu k životnímu prostředí.
2. Zajistit každému možnost získat vědomosti, hodnoty a schopnosti potřebné pro ochranu životního prostředí.
3. Podpořit vědomí péče o hospodářské, sociální, politické a ekologické souvislosti ve městech i na vesnici. (<http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>)

Dále je třeba v rámci členství OSN naplnit cíle Agendy 21 (<http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/e26dd68a7c931e61c1256fbe0033a4ee/b56f757c1507c286c12570500034ba62?OpenDocument>) z dalších důležitých dokumentů kterým je třeba věnovat pozornost je to Environmentální výhled OECD do roku 2030 (gnosis9.net/pdf/Environmentalni_vyhled_OECD_do_roku_2030.pdf)

Strategie zeleného růstu OECD,

(https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=70816)

Environmentální výhled OECD do roku 2050

(<https://www.vlada.cz/./environmentalni-vyhled-oecd-do-roku-2030-reseni-problemu>)

V rámci EU je to dokument Strategie Evropa 2020

(<https://www.vlada.cz/cz/evropske/strategie.2020/strategie-evropa-2020-78695>)

Dalším z klíčových dokumentů je Evropským parlamentem schválený 7. akční program s podtitulem Dobry život v rámci možností naší planety

(<http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/sk.pdf>)

Na národní úrovni jsou to usnesení vlády

(<http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>).

Za silné stránky EVVO v SR je považována existence odborných institucí zabývajících se EVVO. V rámci formálního vzdělávání je to zakotvení EVVO v ŠVP, jako průřezového tématu, dále je to pestrá metodologie EVVO. Další silnou stránkou je existence inspirativních projektů na národní i mezinárodní úrovni. V rámci informálního vzdělávání je uváděna jako důležitá síť ekoporaden, portálů pro veřejnost. Mezi příležitosti patří využití mezinárodních smluv, obsahujících téma EVVO, propojení formální a neformální EVVO, rozvíjení spolupráce s jinými resorty, vzájemné koordinování rezortní organizace MŽPSR a MŠVV, jasné definování jejich postavení a úlohy. Rozvíjení studijních oborů zaměřených na EVVO a jejich podpora ze strany státu. Zpřístupnění nových témat pedagogům, vytvoření systému přípravy budoucích pedagogů v EVVO. Je zdůrazněna potřeba systematicky spolupracovat s mateřskými centry, komunitními centry či kluby důchodců, zintenzivnit spolupráci na mezinárodní úrovni, zabezpečit a realizovat programy, projekty, publikace a materiály EVVO formou srozumitelnou pro menšiny, modernizovat materiálně technické zabezpečení. Nadále realizovat osvědčené projekty a podporovat realizaci systému

vzdělávání pro „Program obnovy vesnice“, pořádat přednášky, konference, konzultace, rozšířit mimoškolní vzdělávání. K financování je nutné využívat fondy EU, projekty mezinárodní spolupráce, ve státním rozpočtu najít zdroje na udržitelnost projektů, zapojit podnikatelský sektor, podporovat sponzoring. Rozvinout spolupráci s médii, marketingem a kreativními společnostmi. (<http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>)

Mezi slabé stránky patří neexistence samostatného orgánu pro zabezpečení propojení aktivit EVVO na MŽP SR, slabou stránkou je také nedostatečný výzkum, nedostatečná zpětná vazba plnění cílů, nedostatečná finanční podpora resortních organizací v rámci rozvojových aktivit EVVO. Chybí jednoznačné definování pozice středisek, přetrvává nedostatečné vzdělávání pracovníků EVVO formou cest a pobytů. Průřezové téma je považováno za formální, trvá nesystematické vzdělávání pedagogů, nesystémová podpora koordinátorů EVVO, chybí podpora vedení a finanční motivace, chybí jednotná učebnice EVVO. Existuje slabá spolupráce odborných institucí zabývajících se EVVO. Není zbudován jednotný informační systém EVVO, chybí interaktivní programy se zaměřením na EVVO pro výuku ve školách, schází programy pro dobrovolníky. Je třeba podpořit EVVO u firemního managementu, ten se částečně realizuje prostřednictvím SAŽP, tedy vzděláváním pro samosprávy. Chybí strategie budování středisek EVVO. Prostorové, materiální a personální podmínky pro zabezpečení neformální EVVO nejsou dostatečné. Chybí vybavenost moderní výpočetní a audiovizuální technikou. Ve financování je problémem nedostatek investic do rozvoje systému. Ohrožením je neexistující koordinační mezirezortní orgán, nevyjasněnost kompetencí rezortů EVVO. Dále to jsou časté změny v rezortních organizacích, ve školství je to konkurence jiných témat, chybí chápání role koordinátora EVVO, není dostatečně podporována ze strany vedení škol a kolegů. (<http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>)

Formální vzdělávání - je obsaženo ve „Státním vzdělávacím programu“ a zahrnuje předškolní až střední odborné vzdělávání. Ve školách je zařazeno EVVO jako průřezové téma, zvažuje se změna průřezového tématu Environmentální výchova na vzdělávací oblast. Environmentální výchova v MŠ je realizována prostřednictvím státního vzdělávacího programu a vztahuje se na oblast „Člověk a příroda.“ Environmentální vzdělávání na 1. stupni se realizuje prostřednictvím průřezového tématu, které prolíná různými předměty, přírodovědou, vlastivědou, pracovním vyučováním či etickou výchovou. Environmentální

vzdělávání na 2. stupni ZŠ se realizuje jako průřezové téma a prolíná biologií, chemií, geografií, také občanskou a etickou výchovou, slovenským jazykem a literaturou. U studentů středních škol je environmentální vzdělávání zaměřeno na přírodovědnou a environmentální gramotnost. Studenti vysokých škol, mladí lidé do 20 let, se zabývají environmentalistikou, ekologií a příbuznými obory na více fakultách vysokých škol, týká se to absolventské praxe, případně dobrovolnické činnosti.

(<http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>)

Neformální EVVO - na Slovensku ji realizují rezortní organizace MŽP SR pro veřejnost a specifické cílové skupiny organizující výchovně vzdělávací aktivity, besedy pro školy, výstavy nebo exkurze. Zapojeny jsou všechny stupně škol. V rámci rezortu se věnuje EVVO šest sekcí a osm rezortních organizací. Praktické EVVO v rámci MŽP SR uskutečňuje Středisko environmentální výchovy SAŽP Dropie, které pořádá jednodenní a vícedenní pobyty. (<http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>) ŠOP SR v chráněných územích pořádá Školu ochrany přírody ve Varíně. V rámci MŠVV zabezpečuje neformální EVVO IUVENTA. Špirála je celostátní síť organizací, nevládní nezisková organizace, založená na zájmovém sdružení právnických osob, spolupracující s dalšími organizacemi, ministerstvy a pedagogickými ústavy. Členy jsou CEA (Centrum environmentálních aktivit), Centrum environmentální a etické výchovy Živice, Daphne, (Institut aplikované ekologie), Sosna (Centrum trvale udržitelných alternativ). Také Zelená koalice mimovládních organizací má za cíl napomáhat ochraně životního prostředí.

(<http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>)

Pedagogičtí a odborní zaměstnanci - vzdělávání pedagogů upravuje zákon č.317/2009 Zákon o pedagogických zaměstnancích a odborných zaměstnancích. (<http://www.zakonypreludi.sk/zz/2009-317>)

Veřejná správa EVVO - dotýká se i zaměstnanců okresních úřadů Slovenské inspekce životního prostředí a obcí, dále také zaměstnanců úřadu samosprávy krajů, okresních úřadů. Patří sem také policie, hasiči a záchranný sbor, pracovníci prokuratury, soudů, celních orgánů, veterináři.

Podnikatelský sektor a subjekty ve vybraných odvětvích - podnikatelské subjekty mají nadace a fondy a patří do neformálního vzdělávání. Subjekty ve vybraných odvětvích jsou

průmysl, energetika, doprava, dny hospodářství a lesnictví, cestovní ruch.
(<http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>)

Široká veřejnost - tvoří ji všichni obyvatelé SR, odborná veřejnost, profesní sdružení, žurnalisté, média, laická veřejnost. Skupiny sociálně a mentálně znevýhodněných obyvatel, kteří jsou úplně sociálně vyloučení v důsledku zdravotního nebo mentálního postižení, ztráty bydliště, dlouhodobé nezaměstnanosti, závislosti na drogách, nedostatečné sociální přizpůsobivosti, příslušnosti k určité etnické skupině v regionech s vysokou nezaměstnaností, skupiny zdravotně a mentálně postižených, romská minorita, bezdomovci, drogově závislí, lidé propuštěni z výkonu trestu, lidé dlouhodobě nezaměstnaní. Cílem je obeznámit tyto skupiny s environmentální výchovou, základními principy fungování přírodních procesů a vštípit jim základní vědomosti o tématu a chování člověka k životnímu prostředí. (<http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>) Důležité jsou speciální školy, komunitní centra, centra volného času. Měly by být adekvátně vybaveny materiálně, technicky a personálně, mít bezbariérové vstupy, důležitá je přítomnost speciálně vyškolených pedagogů pro tělesně a mentálně postižené návštěvníky. Státní vzdělávací program SR schválený v roce 2008, inovovaný v roce 2015 vyžaduje nutnou spolupráci MŠVVaŠ s MŽPSR při tvorbě učebních osnov. Dále je třeba se zaměřit na koordinátory EVVO, na odborné vzdělávání zaměstnanců okresních úřadů, Slovenské inspekce životního prostředí a obcí. Vzdělávání podnikatelských subjektů a subjektů ve vybraných hospodářských odvětvích. (<http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>)

Financování oblasti je zajištěno ze dvou zdrojů: Veřejné zdroje státní správy tvoří zdroje z Ministerstva životního prostředí SR, Ministerstva školství, vědy, výzkumu a sportu SR, **Státní fondy:** Environmentální fond, Strukturální fondy EÚ, ERDF, ESF, přeshraniční, mezinárodní programy. Veřejné finanční zdroje představuje státní rozpočet, je zaměřený na realizaci aktivit EVVO v resortních organizacích. Environmentální fond je zřízen zákonem č. 587/2004 (http://www.bozpo.sk/public/legis/zp/03_525%20novela/04_587.pdf) jde o státní fond, který uskutečňuje státní podporu péči o životní prostředí, klíčovou oblastí je Environmentální výchova, vzdělávání a propagace a oblast POD (Program obnovy vesnice). Přispívá ke zlepšování kvality životního prostředí na vesnici. Z evropských strukturálních a investičních fondů z let 2014 – 2020 je to Operační program Výzkum a inovace. (<https://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=705433>) Operační program

Kvalita životního prostředí (<http://www.opzp.sk/>) Integrovaný regionální operační program. (<http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/2014-2020/Operacni-programy/List/Integrovaný-regionální-operační-program>), Operační program Lidské zdroje, zaměstnanost a inkluze (docplayer.cz/7065887- Operacni-program-lidske-zdroje-a-zamestnanost..) (<http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>)

Programy spolupráce mezi zeměmi jako je například INTERRAG V-A spolupráce Slovenské republiky a České republiky na období 2014 – 2020. Z dalších programů je to spolupráce s Polskem, Rakouskem, Maďarskem, Rumunskem, Ukrajinou, Itálií, Polskem, Slovinskem, Chorvatskem. (<http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>) Státní ochrana přírody Slovenské republiky pořádá aktivity pro školy, výstavy, soutěže, Den otevřených dveří, Den Země, Světový den mokřadů, Mezinárodní den biodiverzity, Evropský den parků, Den karpatských parků. Vydává časopisy, jako jsou Ochrana přírody, Aragonit, Slovenský kras, Chráněné území Slovenska. (www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59)

Vysoké školy a EVVO - vysokoškolské vzdělávání EVVO ve Slovenské republice má svá úskalí. Na konferenci Role univerzit pro rozvoj EVVO pro udržitelný rozvoj ze 7. 12. 2017 v Brně byla přednesena prezentace „Rizika vyučovania ochrany biodiverzity na príklade Katedry biológie a ekológie FVPUMB v Banskej Bystrici.“ Autoři Peter Urban, Peter Bitušik a Juraj Švajda připomínají, že přestože je výuka ochrany biodiverzity důležitá, klesá počet studentů, potvrzuje to například stále menší zájem o studium programu Ekosystémy a jejich ochrana. Navíc existuje velká konkurence fakult s podobným zaměřením, např. Zvolen, Ružomberok, Nitra. Ve výuce ochrany přírody je problémem nízký počet zaměstnanců katedry a vysoká zátěž učitelů, nedostatečné spojení s výzkumem, malé využití mezinárodních kontaktů. Přestože má katedra šedesátiletou historii, nemá tradici ve výuce ochrany přírody. Na realizaci kvalitní ochrany přírody je třeba politická vůle, finance, komunikace. (<https://drive.google.com/file/d/1wvLvJs79YdqgxKrDtG6zuVF9pc-CDLp5/view>)

EVVO vzdělávání ve Slovenské republice probíhá také v kulturně-osvětových zařízeních, muzejních galeriích a knihovnách. Autoři článku „Aktuální stav mimoskolskej environmentálnej výchovy na Slovensku“ popisují toto vzdělávání, které realizují místní kulturní zařízení, regionální kulturní centra s osvětovými středisky a Národní osvětové

centrum. Dále se zapojují také botanické zahrady a zoologické zahrady, arboreta, muzea, galerie, knihovny. Většina muzeí má přírodovědné sbírky, které umožňují pořádat různé soutěže přispívající k výchově návštěvníků, k ochraně přírody a životního prostředí. Mezi nejaktivnější v této oblasti patří zejména Slovenské národní muzeum, Slovenské muzeum ochrany přírody a jeskyňárství v Liptovském Mikuláši, Slovenské bánské muzeum v Bánské Štiavnici a Muzeum Tatranského národního parku v Tatranské Lomnici. Některá muzea nabízí organizaci hodin s přírodovědným zaměřením, zájmové kroužky, kluby, výstavy s ochrannářskou tematikou, besedy, soutěže, přednášky, tábory nebo terénní vycházky. Je zajímavé, že právě muzea jsou jediným místem, kde se shromažďuje odborná literatura a informace s environmentálním zaměřením. Na Slovensku neexistuje dostatek odborných knihoven s touto tematikou. Jednou z mála je specializovaná knihovna při Slovenské agentuře životního prostředí a Slovenská lesnická a dřevařská knihovna ve Zvoleně. Odborná literatura je soustředěná převážně v muzeích, na pracovištích vysokých škol a vědeckých institucích.

Informální vzdělávání - autoři článku také uvádí, jakým způsobem probíhá informální učení na Slovensku. Relace EVVO charakteru jsou zařazovány málokdy a do nepopulárního vysílacího času, problémem je i nedostatek financí. Mezi pořady s EVVO tematikou patří Zelená revue a Halali. Některé rozhlasové stanice na Slovensku věnují EVVO pozornost, ale je to stále málo. Častěji než relace jsou v televizi vidět filmy s přírodovědnou tematikou. Chybí ale pořady pro děti a mládež. Na Slovensku je každoročně pořádán Mezinárodní festival filmů, televizních programů a videoprogramů ENVIROFILM, Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Kremnica, Krupina a Zvolen. Součástí jsou mezinárodní konference, besedy s odborníky a veřejností. Filmy se pak stávají součástí videotéky a využívají se ve vyučovacím procesu na školách. Slovenský tisk věnuje problematice více pozornosti. Má samostatné rubriky, redaktory zabývající se touto tematikou. Týká se to příloh v týdenících Trend, Profit, Práce, Sme. Od roku 1996 je vydáván Environmagazín dvojměsíčník, časopis Dalekohled pro environmentální výchovu a filosofii, který je zajímavý hlavně pro pedagogy. Ve školním roce 2011/2012 byl realizován výzkum zaměřený na spolupráci základních škol se státními i nestátními institucemi, který prokázal, že takto spolupracuje 78 % škol. Dále se ukázalo, že nabídek na školy přichází hodně, ale nabídka školení pro pedagogy je nízká. Ředitelé také neradi pouští na školení učitele z důvodů suplování. V podnikatelské sféře se

řada firem zapojuje do EVVO aktivit určených dětem ENVIRO Nitra, organizuje je Agrokomplex – EKOenergo Košice, Aqua komunál Žilina Interstone Trenčín.

Mezinárodní programy - Zelená škola jeden z největších programů na světě, je součástí celosvětové sítě Echo-Schools. Uhlíkoví detektivové je celosvětový projekt určený i pro slovenské základní a střední školy. ([www.prohuman.sk/pedagogika/aktualny-stav-mimoskolskej-environmentalnej vychovy na Slovensku.](http://www.prohuman.sk/pedagogika/aktualny-stav-mimoskolskej-environmentalnej-vychovy-na-Slovensku))

4.1.2 Spolková republika Německo

Environmentální vzdělávání v Spolkové republice Německo, tak jako v ostatních zemích, prošlo v posledních letech významnými změnami. Ve zprávě Comprehensive Concept of the Czech Ministry of the Environment for Environmental Education, Awareness, Training and Information of the Public z roku 1999 bylo uvedeno, že v roce 1980 schválila Konference zemských ministrů školství (KMK) doporučení pro vzdělávání k ochraně životního prostředí ve školách a v roce 1986 federální vláda přijala pokyny pro ochranu životního prostředí. Symposium o EE (Environmental Education) bylo organizováno Federálním ministerstvem školství a vědy (BMBW). Během následujícího roku vypracoval BMBW pracovní program pro EE „Rozhodnutí o prioritním EE financování ve školách.“ Dne 23. 6. 1994 přijala německá vláda rozhodnutí o environmentální výchově a environmentálních vědách. Ekologickým vzděláváním se zabývala také zpráva 1994 vědecké rady o environmentální výchově z roku 1994 a výroční zprávy z r. 1993 a 1995 německé poradní rady Global Change. Zpráva z roku 1995 s názvem „Svět v přechodu“ definovala kritéria úspěšné realizace environmentálního vzdělávání a vydávala doporučení zejména pro zvýšení vzájemných vazeb mezi vládními a nevládními projekty ekologické výchovy. Zpráva o životním prostředí ze strany německé rady poradců pro životní prostředí z roku 1996 se zabývala problematikou udržitelného rozvoje. Konstatovala, že koncepce udržitelnosti by měla být začleněna do celého rozsahu osnov environmentálního vzdělávání. V roce 1977 federální vláda přijala „Forschung für die Umwelt“, tedy opatření zaměřená na systematické sestavování, analýzu a srovnávací vyhodnocení EE s cílem stanovit kritéria pro její úspěšnou realizaci. Ve zprávě z roku 1999 se dále píše, že neexistovala žádná sjednocená vládní koordinace EE. Na federální úrovni byly ministerstvy odpovědnými za EE především Ministerstvo školství, vědecký výzkum a technologie a jeho Federální

institut pro odborné vzdělávání, Federální ministerstvo pro životní prostředí, ochranu přírody a jadernou energii a bezpečnost a jeho Federální agentura pro ochranu životního prostředí, Federální ministerstvo hospodářské spolupráce a rozvoje a Federální ministerstvo hospodářství. Dále se ve zprávě psalo, že neexistovala žádná závazná regulace, která by určovala zodpovědnost za EE. Sektor vzdělávání se řídil ustanoveními německého ústavního zákona, které určovaly vlády jednotlivých států. Větší část legislativních a administrativních odpovědností v oblasti vzdělávání, zejména pokud šlo o školy a vysokoškolské vzdělání, spočívala v rozhodnutí jednotlivých států. Německá státní správa obvykle nezaměstnávala EE specialistu. V některých regionech byli na místní úrovni zaměstnáni speciální učitelé, kteří se zaměřovali na problematiku životního prostředí. Neexistoval žádný centrální systém, který by poskytoval EE školení pro vládní pracovníky. Každý stát byl tak zodpovědný za poskytování EE školení pro vlastní zaměstnance. Federální ministerstvo školství, vědecký výzkum a technologie, konference ministrů kultury a jednotlivá ministerstva školství měly odpovědnost za učení a za zavedení EE do učebních osnov a přípravných programů pro učitele. EE předměty byly zahrnuty především v odborném vzdělávání a vysokoškolském vzdělávání. Federální vláda zahrnovala ochranu životního prostředí do profesních profilů a obecný plán odborného vzdělávání jako obecný cíl a téma školení. Kurzy odborného vzdělávání zahrnovaly obecná environmentální témata v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci i environmentální témata přizpůsobená konkrétním povoláním. Školení zaměřená na ochranu životního prostředí pro instruktory byla založena na třístupňovém modelu seminářů. (Comprehensive Concept of the Ministry of the Environment for Environmental Education, Awareness, Training and Information of the Public 1999, s. 81 - 84). Ve zprávě „10 years UNECE Strategy for ESD“ z roku 2015 je uvedeno, že vzdělávání v Německu spočívá nadále ve spolkových zemích. V 16 zemích došlo k posílení ESD. Federální vláda přijala v roce 2002 národní strategii udržitelnosti (byla aktualizována v roce 2012). Celkem 13 z 16 německých federálních států formulovalo své vlastní akční plány pro UN DESD. ESD je v některých státech zahrnuto do nové generace učebních osnov a vzdělávacích standardů. Rada pro udržitelný rozvoj posílila ESD na úrovni místní politiky a vysokých škol. Federální ministerstvo školství a výzkumu, Federální ministerstvo pro životní prostředí, ochranu přírody a jadernou bezpečnost a Federální ministerstvo pro hospodářskou spolupráci a rozvoj poskytly finanční

prostředky pro ESD.ESD bylo začleněno do politických, regulačních a operačních rámců na místní, federální a národní úrovni.

(<https://www.unece.org/environmental-policy/education-for-sustainable-development//2016/10-years-of-unece-strategy-for-education-for-sustainable-development.html>)

V Spolkové republice Německo dnes působí řada organizací zabývajících se environmentálním vzděláváním. Jednou z nich je i Federální sdružení pro ochranu ptáků, které provozuje environmentální vzdělávání a vzdělávání pro udržitelný rozvoj již více než 30 let a do svých programů zapojí ročně více než 130 000 lidí. Z jedenácti středisek ochrany životního prostředí a dalších institucí zabývajících se ochranou životního prostředí, které se nachází v Bavorsku, nabízí LBV programy týkající se klimatu, biologické rozmanitosti, průzkumu stanovišť jako jsou lesy, voda nebo louky, stejně jako akce týkající se tématu spotřeby a životního stylu. Ve střediscích jsou vítány školní skupiny, rodiny nebo turisté, kteří chtějí prozkoumat přírodu nebo přispět k ochraně životního prostředí. Vzdělávací tým LBV nabízí další vzdělávání pro pedagogy, učitele a multiplikátory v mimoškolní environmentální výchově. Zásady udržitelnosti jsou komplexně začleněny do obsahu a metod dalšího vzdělávání. LBV jako jediné sdružení pro ochranu přírody v Německu provozuje svou vlastní mateřskou školu. Posláním LBV je vzdělávání pro udržitelný rozvoj pro lidi, společnost a životní prostředí. Cílem vzdělávání pro udržitelný rozvoj je umožnit lidem aktivně vytvářet ekologicky zdravé, ekonomicky efektivní a sociálně spravedlivé prostředí, které zohledňuje globální aspekty. Udržitelný rozvoj je dnes obecně uznávaným způsobem, jak zlepšit prosperitu společnosti, hospodářský růst a ekologickou kompatibilitu. V oblasti formálního vzdělávání stát koordinuje školy prostřednictvím projektů „Environmentální škola v Evropě a Školní agendy 21“. V Bavorsku zahrnuje školy všech typů. Cílem je pak rozvíjet školy, které splňují výzvu vzdělávání pro udržitelný rozvoj (ESD). LBV bylo oceněno pečeti kvality „Umweltbildung Bayern“ a účastní se řady projektů desetiletí v rámci Dekády OSN „Vzdělávání pro udržitelný rozvoj“. LBV se také aktivně podílí na následném programu pro Dekádu OSN, „Světový akční program pro ESD“. (<https://en.unesco.org/gap>) Vzdělávání pro udržitelný rozvoj předpokládá ochotu k celoživotnímu učení a je zaměřeno na lidi všech věkových kategorií (<https://www.lbv.de> 10. 1. 2018)

4.1.3 Velká Británie

V publikaci Comprehensive Concept of the Ministry of the Environment for Environmental Education, Awareness, Training and Information of the Public z roku 1999 se pravilo, že jednou z částí britské politiky je Strategie udržitelného rozvoje Spojeného království. Existovala zde Komise pro udržitelný rozvoj. Reforma školského systému ve Velké Británii proběhla v roce 1988. První národní vzdělávací systém z roku 1990 vytvořil vzdělávací standard v zemi. Byl to určitý posun, protože dříve se objevovaly jen doporučení pro učební osnovy. EVVO bylo závislé na zájmu učitelů. Z roku 1990 pocházely kurikulární pokyny číslo 7. Požadavky na studenty byly ale tak vysoké, že učitelé, nevládní organizace a rodiče prosadili snížení nároků. Velká Británie přijala Úmluvu OSN o právech dítěte a podepsala Aarhuskou úmluvu. V roce 1992 vláda utvořila „Kulatý stůl pro vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje“, který zavedl EVVO do všech škol. Jednalo se o sdružení učitelů všech typů škol. Pořádalo konference, navrhovalo praktické metody EVVO. V roce 1996 vznikla „Národní asociace pro vzdělávání v oblasti životního prostředí“. (Comprehensive Concept of the Ministry of the Environment for Environmental Education, Awareness, Training and Information of the Public s. 97 – 98). Ve Velké Británii existuje síť center EVVO (Field Studies Center). Centra pro praktická studia provozují EVVO a také školí pracovníky státní sféry i nevládních organizací. Projekty jsou finančně podporovány soukromým sektorem (např. Shell). Média jsou nezávislá a přispívají svými pořady k rozvoji EVVO ve Velké Británii. To jsou poznatky, které byly zveřejněny v „Přehledu zajištění environmentální osvěty, vzdělávání a výchovy v zemích Evropské unie a v některých dalších zemích světa“ v roce 1999 (<http://isev.sweb.cz/dokument/evvoeu.htm>). Britská národní asociace pro environmentální výchovu (NAEE), vznikla v roce 1960. Podporuje širokou škálu profesionálních pedagogů. Chce zlepšit kvalitu jejich výuky a učení studentů ve vztahu k otázkám životního prostředí a udržitelnosti. NAEE, která je provozována svými členy a dobrovolníky, rozvíjí environmentální vzdělávání v základních a středních školách a institucích odpovědných za vzdělávání učitelů, poskytuje zdroje, informace a nápady pro učitele, poskytuje finanční podporu žákům při návštěvě vzdělávacích středisek. (<http://naee.org.uk/> 10. 3. 2018)

Na webových stránkách NAEF je uvedeno, že environmentální vzdělávání pomáhá vychovávat mladé lidi k zodpovědnosti k environmentálnímu prostředí a výchově k udržitelnému rozvoji. Formální vzdělávání v oblasti EVVO ve Velké Británii má dlouhou tradici. Než vzniklo současné kurikulum, vycházela environmentální výchova ve školách ve Velké Británii zpočátku ze znalostí životního prostředí. Mezi roky 1990 a 1994 začala být věnována environmentální výchově větší pozornost. Kurikulárním tématem již dříve zmíněným se stalo 7 témat. Bylo to Klima, Voda; Energie; Rostliny a zvířata, Půda, Skály a nerosty; Industrializace a odpad. V roce 2000 se objevil v kurikulu nový pojem - udržitelný rozvoj. Populárním se také stává téma, lesních škol. Od roku 2006 se rozvíjí program, „Učení mimo učebnu.“ Od roku 2008 je zaveden do škol sekundární kurikulární program. Environmentální vzdělávání je popsáno v sekundárním národním kurikulu v KS3 a KS4 (KEY Stages) Sekundární národní kurikulum se skládá ze tří částí.

1. Vzdělávání o životním prostředí znamená porozumění životnímu prostředí na místní i celosvětové úrovni.
2. Vzdělávání v prostředí za pomoci blízkého okolí je poznávání širší svět a rozvíjí se komunikační dovednosti.
3. Vzdělávání pro životní prostředí zahrnuje vývoj pozitivních postojů a chování k životnímu prostředí.

V kurikulu jsou tři hlavní předměty studijního programu: geografie, věda a design a technologie, existují také odkazy na angličtinu, matematiku, historii, občanství a tvůrčí předměty. Například je to environmentální vzdělávání prostřednictvím hudby. Z dalších můžeme jmenovat environmentální vzdělávání prostřednictvím obchodních studií, náboženské výchovy, tělesné výchovy, nebo environmentální vzdělávání prostřednictvím výpočetní techniky. (<http://naef.org.uk/> 10. 3. 2018) V oblasti neformálního vzdělávání je jednou z dalších organizací, která se zabývá environmentálním vzděláváním a osvětou ve Velké Británii, RSPB (Royal Society for the Protection of Birds). Na webu RSPB je uvedeno, že tato organizace vznikla proto, aby bránila aktivitám obchodníků s klobouky pro ženy, protože se tato móda podílela na zničení mnoha tisíců ptáků, jejichž pera se v pozdní viktoriánské době staly módními. Organizace se původně jmenovala „Společnost pro ochranu ptáků“ (SPB) a byla založena Emily Williamsonovou v Manchesteru v roce 1889. Skupina rychle získala popularitu a v roce 1891 se spojila s Fur, Fin a Feather Folk,

větší a silnější SPB se sídlem v Londýně. V nejranějších dobách společnost sestávala výhradně ze žen. Pravidla společnosti byla:

1. Bude zabráněno úmyslnému ničení ptáků.
2. Ženy se musí zdržet nošení peří jakéhokoli ptáka, který nebyl zabit pro účely jídla, netýkalo se to jen pštrosa.

Vévodkyně z Portlandu se stala prvním prezidentkou společnosti a zůstala jí až do roku 1954, kdy zemřela. Na růst společnosti měl vliv také například ornitolog profesor Alfred Newton. Významnými okamžiky v historii RSPB byly:

1. V roce 1902 byl zahájen program na ochranu ptáků a stromů, který pokračuje až do roku 1964.
2. V dubnu 1903 vyšlo první vydání Bird Notes News, byla to první pravidelná publikace pro členy.
3. V roce 1906 prodává společnost RSPB své první hnízdiště.
4. V roce 1921 byl přijat zákon, který zakazuje dovoz peří do Británie.
5. V roce 1931 stíhá RSPB s úspěchem ropnou společnost za únik oleje z lodi poblíž Stockholmu. Ta zaplatila pokutu ve výši 25 liber.
6. Zákon o ochraně ptáků vstoupil v platnost dne 17. 5. 1934.
7. V roce 1979 RSPB obdržela diplom Rady Evropy pro Minsmere Reserve.
8. V roce 1989 RSPB slaví sté výročí.
9. V roce 1993 RSPB se stává partnerem společnosti Bird Life International.
10. V roce 1996 byl Sir David Attenborough jmenován jedním z viceprezidentů RSPB.
11. Od roku 1999 je RSPB obsahem národních učebních osnov v Anglii a Walesu.
12. V roce 2001 se Big Garden Birdwatch stala největším průzkumem ptáků, který se kdy uskutečnil ve Velké Británii.

RSPB se ale také podílela na řadě významných mezinárodních výzkumů. Například díky RSPB bylo v Indii zakázáno použití diklofenaku pro léčbu dobytka. Výzkum RSPB ukázal, že tato veterinární droga způsobila kolaps populace supů v Indii. RSPB má také zásluhy na ochraně deštných pralesů. RSPB a její partner BirdLife v Indonésii získali práva na těžbu dřeva v Harapanském deštném pralese na Sumatře. Tím byla chráněna důležitá část deštného pralesa a jeho biologická rozmanitost. Kampaň RSPB a BirdLife úspěšně zakázala dovoz volně žijících ptáků do Velké Británie, zákaz platí i do všech dalších 27 zemí EU. O tom, že

mají kampaně RSPB velký vliv na obyvatelstvo svědčí i „Dopis do budoucnosti“ z roku 2011 podepsaný 361 869 lidmi, který vyzývá novou vládu, aby zajistila výdaje na přírodu. V roce 2012 byl zahájen program „Ptáci bez hranic“ se zaměřením na ptáky, kteří migrují mezi Evropou a Afrikou. V roce 2015 se více než 520 000 lidí v Evropské unii (65 000 z nich zastánců RSPB) vyjádřilo k obhajobě směrnic přírody, které podporují mezinárodní kampaň na ochranu zákonů chránících přírodu. RSPB pořádá zajímavé aktivity pro školy, jako je například „Birdwatch“ velkých škol. Jedná se o jednoduchý průzkum, při kterém jsou počítáni ptáci na školním pozemku. Tyto výsledky jsou využitelné pro Big Garden Birdwatch, tedy největší průzkum volně žijících živočichů na světě. Výsledky průzkumu školy nahlásí na webových stránkách RSPB (<https://www.rspb.org.uk/schoolswatch>). Podobně mohou žáci sledovat počasí a informace předávat na web. Také RSPB návštěvní centra jsou dobře vybavena, pořádají akce pro rodiny, například rodiny posílají fotografie svého oblíbeného prostředí, nebo fotografie, kdy se převléknou za zvířata. Tato aktivita se nazývá „Divoká výzva“. RSPB je součástí společnosti BirdLife International. BirdLife International je globální partnerství národních ochranářských organizací, které sdílejí společné cíle a spolupracují při obhajování a realizaci prioritních ochranářských akcí. BirdLife je přední autoritou ohledně stavu světových ptáků a jejich problémů. Spolupracují s organizacemi v Evropě i po celém světě. RSPB pracuje ve všech částech Velké Británie. RSPB se podílí i na řadě výzkumů. Ve Skotsku bylo například zjištěno, že jen 27 % dětí má dobrý vztah k přírodě. Důvodů je více, například sedavější způsob života a menší návštěvnost přírodních rezervací. Skotská RSPB uvádí, že chce mezi roky 2015 a 2018 propojit 192000 skotských dětí s přírodou. Podobná situace je i ve Walesu, podle průzkumu jen 13% dětí má dobré spojení s přírodou. Přírodní rezervace - Conwy na severu Walesu, Lake Vyrnwy v Powys a Newport Wetlands v jižním Walesu nabízejí učitelům a třídám řadu aktivit, které doplňují Národní kurikulum pro Wales. RSPB poskytuje školení pro učitele i studenty a semináře pro učitele základních a středních škol. (<https://www.rspb.org.uk/> 12. 2. 2018)

Další organizací, která se podílí na environmentálním vzdělávání je Wildlife Trust. Zajímavý je jeho vývoj. V roce 1912 byla založena Společnost pro propagaci přírodních rezervací (SPNR) Později, v roce 1946 byl založen Naturalist Trusts. V roce 1964 vznikl Scottish Wildlife Trusts forms. Trusty nyní pokrývají celou Velkou Británii. V roce 1976 SPNR mění

své jméno na Společnost pro podporu ochrany přírody (SPNC), později, v roce 1981 pak SPNC mění své jméno na Královskou společnost ochrany přírody (RSNC). V roce 2004 se opět mění název, tentokrát na Královskou společnost divokých zvířat (RSWT). Na stránkách této organizace se píše, že jejich vynikající výsledky jsou inspirativní a efektivní. Poskytují výukové zkušenosti pro pracovníky škol a žákům na všech úrovních a v širokém spektru předmětů. Podporují formální vzdělávání, umožňují prohlídky přírodních rezervací s průvodcem, poskytují zdroje pro pedagogy, lesní školy, navštěvují školy. V loňském roce navštívilo více než 170 000 studentů se svou školou Wildlife Trust. Členství v trustu dává škole příležitost propojit učební osnovy s vnějším vzděláváním, zapojit své žáky do jejich prostředí a umožnit jim budovat svůj vlastní vztah s přírodou. (<https://www.wildlifetrusts.org/> 14. 2. 2018) Další EVVO organizací je například BIAZA.

4.1.4 Řecko

Z materiálů MŽP z roku 1999 vyplývá, že Řecko má národní strategii ochrany životního prostředí. V oblasti environmentální výchovy se kompetence dělí mezi stát a kraje. Ve zprávě z roku 1999 bylo uvedeno, že Ministerstvo národního vzdělávání je primárně odpovědné za EVVO v Řecku, nicméně regionální vlády a další ministerstva (především Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo kultury a další) sdílejí také odpovědnost za environmentální vzdělávání (Comprehensive concept, s. 84, 85) Strategie EVVO je zaměřena na základní a střední školy, ale prvky EVVO se objevují i ve vysokoškolských osnovách. Stát podporuje aktivity EVVO a programy nevládních organizací. Financování se pohybuje od 6 000 do 100 000 ECU na projekt v závislosti na jeho trvání a cíle. Semináře pro učitele pořádá Ministerstvo školství. Mezi mezinárodní projekty patří GLOBE, TALLOIRE COMENIUS, LEONARDO a další. Finanční podporu zajišťuje především EU. V materiálu je uvedeno, že má Řecko síť deseti středisek environmentální výchovy, ta jsou státní a mají profesionální management. (<http://isev.sweb.cz/dokument/evvoeu.htm>) Od uveřejnění těchto informací uběhlo dlouhých 19 let. Na webu Sustainability Frontiers je uveden názor Georgopoulou, který říká, že environmentální vzdělávání v Řecku bylo ovlivněno krizí. Jednou z prvních obětí krize bylo životní prostředí a vzdělávání. WWF Řecko uvádí ve svých výročních zprávách z let 2011 až 2016, že došlo ke změnám

v environmentální politice. Ochrana životního prostředí začala být považována za překážku pro rozvoj země. Výdaje na ochranu životního prostředí se snížily v roce 2011 od roku 2010 o 28% a od roku 2009 o 33,5% (<http://www.sustainabilityfrontiers.org/>) Na webových stránkách jsou uvedeny také závěry Sklavose z roku 2014, který říká, že vzdělávání utrpělo kvůli velkým škrtům. Rozpočet na vzdělávání se snížil o 35,4% a poklesl na 2,23 % HDP. V letech 2014 - 2016 bylo z rozpočtu vyřazeno dalších 14%. Další informace na webu upozorňují na splynutí škol, snížení počtu a platů učitelů, zvýšení počtu vyučovacích hodin o dvě vyučovací hodiny týdně u všech učitelů. Byly zrušeny některé obory technického vzdělávání. Mnoho učitelů ztratilo práci a studenti možnost dokončit studia. Pozitivní v době před krizí bylo vyslání učitelů se zkušenostmi v EVVO do místních školských orgánů, aby pracovali jako poradci pro učitele. V době krize byli ale tyto poradci zodpovědní za veškeré projekty bez ohledu na odbornost. Tedy například i za projekty v oblasti kultury nebo zdraví. Nebylo možné, aby jeden člověk mohl spolupracovat na velkém počtu projektů, do kterých se zařadila řada škol. Výsledkem bylo zklamání, poradci se vrátili zpět do škol. EVVO je dnes součástí učebních osnov, ale je problém s její realizací. V primárním vzdělávání mají učitelé možnost rozhodnout se, jaký projekt budou realizovat během 2 až 4 flexibilních hodin týdně. V sekundárním vzdělávání tuto příležitost učitelé nemají, musí řešit EVVO projekty až po vyučování. Před krizí byly v povinném rozvrhu zahrnuty dvě hodiny pro realizaci EVVO. V období krize byly hodiny pro EVVO v primárním vzdělávání zkráceny na 1 až 2 hodiny. (<http://www.sustainabilityfrontiers.org/>) Ve studii z roku 1999 se uvádí, že bylo zřízeno deset ekologických středisek. Zaměstnanci tvoří profesionální management. (<http://isev.sweb.cz/dokument/evvoeu.htm>) Na webu je uvedeno, že první ekologické středisko bylo zřízeno v roce 1993. Do roku 2010 bylo zřízeno již 64 takových středisek. Zaměstnanci jsou učitelé z primárního a sekundárního vzdělávání se zájmem a odbornými znalostmi v EE, jsou vysíláni ze škol na dobu určitou, obvykle tři roky. V době krize byl snížen počet učitelů ve střediscích i jejich finanční ohodnocení. Mnohým střediskům hrozilo uzavření. Zůstalo jich 53. V roce 2011 zřídilo ministerstvo školství Lyceum pro žáky ve věku 16 – 18 let, jehož vzdělávacím obsahem je projektová a výzkumná práce a příprava na státní zkoušky. Čtyři hodiny týdně EVVO byly před krizí věnovány otázkám ochrany životního prostředí a udržitelnosti. V období krize byly hodiny sníženy pouze na dvě a

z původních dvou učitelů zůstal jeden. Také se navýšil počet žáků na 30 z původních 20. (<http://www.sustainabilityfrontiers.org/>)

4.2 Komparace vybraných zemí

Vzhledem k tomu, že téma udržitelného rozvoje prolíná celou EVVO, je třeba si připomenout závěry Hospodářské komise spojených národů pro Evropu (Ten years of the UNECE Strategy for Education for Sustainable Development Evaluation report on the implementation of the UNECE Strategy for Education for Sustainable Development from 2005 to 2015) 90% členských států uvádí, že má obsažen udržitelný život v národních dokumentech politiky vzdělávání. 89% členských států se domnívá, že ESD je nyní součástí politiky a plánování udržitelného rozvoje. 84% zemí říká, že udržitelný život byl zařazen do rámců učebních osnov. 90% zemí konstatuje, že metody a nástroje udržitelného rozvoje jsou obsaženy v neformálním i informálním vzdělávání. 90% zemí tvrdí, že řeší udržitelný život v počátečním i dalším vzdělávání pedagogů. (<http://www.unece.org/info/ece-homepage.html> 5. 6.2 018)

Na tomto místě je třeba vysvětlit rozdíl mezi EVVO a VUR. „*Základní rozdíl mezi EVVO a VUR je ten, že v oblasti EVVO je prioritní důraz kladen na nejrůznější aspekty životního prostředí, na poznávání životního prostředí, na uvědomování si nezbytnosti zachovávání podmínek života, na poznávání vztahu člověka a životního prostředí apod. Naproti tomu je VUR prioritně zaměřeno na vzájemnou interakci a souvislosti mezi ekonomickými, sociálními, environmentálními a právními aspekty rozvoje (globálního i lokálního), je významně interdisciplinární povahy a široce se opírá o společenskovední disciplíny*“ (<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/Implementation/NAP/CzechStrategyESD.Czech.pdf> 5. 6. 2018) EVVO je součástí vzdělávání pro udržitelný rozvoj.

4.2.1 Komparace dotazníkových otázek

Na dotazníkové otázky odpovídalo celkem 5 zástupců EVVO organizací (Česká republika, Slovenská republika, Spolková republika Německo, Velká Británie a Řecko). Přestože

respondenti odpovídali na otázky kladně, po prostudování dalších materiálů byly mezi zeměmi zjištěny určité rozdíly.

Otázka č. 1. Existuje v zemi státní strategie EVVO?

Všichni respondenti, tedy 100% z dotázaných zemí, odpověděli na tuto otázku ano.

Spolková republika Německo - například v Spolkové republice Německo byla přijata Národní strategie udržitelnosti. Přijala ji federální vláda v roce 2002 (aktualizovala ji v roce 2012). Své vlastní akční plány pro UNDESD formulovalo 13 z 16 německých federálních států. (<http://www.unece.org/env/esd.html> 5. 6. 2018)

Slovensko - ve Slovenské republice je ESD založeno na vládních směrnicích, na změnách v právních předpisech v oblasti vzdělávání a na školení a akreditacích pro učitele a terciární instituce. Akční plán vzdělávání pro udržitelný rozvoj na Slovensku byl schválen usnesením vlády SR č. 574/2005. (<http://www.unece.org/env/esd.html> 5. 6. 2018)

Česká republika - Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj České republiky je realizována rovněž prostřednictvím akčních plánů. Strategie udržitelného rozvoje ČR byla přijatá usnesením vlády č. 1242 ze dne 8. prosince 2004.

(<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/Implementation/NAP/CzechStrategyESD.Czech.pdf> 5. 6. 2018)

Velká Británie - na stránkách Hospodářské komise OSN pro Evropu (UNECE) je uveden Národní akční plán pro udržitelný rozvoj Velké Británie. Ten pokrývá období od dubna 2008 do března 2010. Novější plán zde není uveden.

(<http://www.unece.org/env/esd.html> 5. 6. 2018)

Řecko - v Národní zprávě o implementaci ESD v Řecku z roku 2014 se píše, že strategie je před dokončením.

(<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/10thMeetSC/Documents/Greece.pdf>)

Strategii ochrany životního prostředí mělo ale Řecko již v roce 1999. (isev.sweb.cz/dokument/evvoeu.html)

Otázka č. 2. Je EVVO koordinováno ministerstvy?

Česká republika - respondenti z České republiky uvedli MŠMT a MŽP. Na EVVO se podílí i další ministerstva, např. MZe, MMr, MPSv. ([12. 2. 2018](#))

Řecko - respondenti z Řecka uvádí, že v Řecku se podílí na koordinaci Ministerstvo školství a náboženských záležitostí, Ministerstvo životního prostředí, ale na zprávě o udržitelném rozvoji v Řecku se podílely i další instituce, například Ministerstvo kultury a Institut pro vzdělávací politiku a dále Generální sekretariát pro mládež. (<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/10thMeetSC/Documents/Greece.pdf>)

Zajímavé je, že o koordinaci EVVO Ministerstvem kultury se mluví již ve zprávě z roku 1999 (Comprehensive Concept of the Ministry of the Environment for Environmental Education, Awareness, Training and Information of the Public, s. 97 – 98).

Spolková republika Německo - respondenti ze Spolkové republiky Německo uvedli, že EVVO ve Spolkové republice Německo koordinuje Ministerstvo školství a Ministerstvo životního prostředí. Dalším výzkumem bylo zjištěno, že ESD ve Spolkové republice Německo podporuje zejména Federální ministerstvo školství a výzkumu, Federální ministerstvo pro životní prostředí, ochranu přírody a jadernou bezpečnost a Federální ministerstvo pro hospodářskou spolupráci. (<https://www.unece.org/.../education-for-sustainable-development>) Stejná ministerstva jsou uvedena i ve zprávě z roku 1999 (Comprehensive Concept of the Ministry of the Environment for Environmental Education, Awareness, Training and Information of the Public, s. 97 – 98).

Slovenská republika - ve Slovenské republice se dohodl ministr školství, vědy, výzkumu a sportu a ministr životního prostředí a v roce 2005 byl zřízen Výbor pro životní prostředí pro vzdělávání podporující udržitelný život ve Slovenské republice. V roce 2006 byl připraven Akční plán vzdělávání pro udržitelný rozvoj na Slovensku (usnesení vlády SR č.574/13. 7. 2005). (<http://www.unece.org> 5. 6. 2018)

Velká Británie - ve Velké Británii je nezávislým poradcem vlády Komise pro udržitelný rozvoj (SDC). Společnost je zcela vlastněna vládou Velké Británie, Skotska a Severního Irska a je řízena správní radou. Řídí se dohodou, která stanovuje odpovědnosti a řídí práci řídicího týmu udržitelného rozvoje. (<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/Implementation/NAP/UK.SDActionPlan.e.pdf> 5. 6. 2018)

Otázka č. 3. Připojila se země k mezinárodním dohodám?

Slovenská republika - respondent ze Slovenské republiky uvedl, že se země připojila například k Dohovoru o biologické rozmanitosti a jeho Strategickému plánu pro biodiverzitu na roky 2011 - 2020, včetně tzv. cíle pro biodiverzitu z Aichi, Rámcovému dohledu o ochraně a udržitelném rozvoji Karpát apod.

Velká Británie - také Velká Británie se připojila k dohodě o biodiverzitě.

<https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/dohoda-o-biodiverzite-do-roku-2020-chranme-17-procent-souse-a-desetinu-oceanu> 5. 6. 2018)

Spolková republika Německo - respondent ze Spolkové republiky Německo odpověděl, že se země připojila například k multilaterální dohodě Klimaschutzabkommen nebo bilaterálním dohodám, jako je spolupráce Národní park Bayerischer Wald/Šumava.

Česká republika - ČR se připojila k různým mezinárodním dohodám, například k Dohodě o biologické rozmanitosti, Úmluvě o ochraně evropské fauna, flory a přírodních stanovišť (tzv. Bernská smlouva) či k Rámcové úmluvě o ochraně a udržitelném využívání Karpat (Karpatská úmluva). https://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_umluvy_v_ochrane_prirody

Řecko - Řecko se připojilo například k Pařížské dohodě nebo úmluvě OSN o změně klimatu v prosinci 2015. https://www.mzp.cz/cz/news_161103_klima_dohoda 12. 2. 2018)

Otázka č. 4. Účastní se Vaše země mezinárodních projektů?

Respondenti ve všech zemích odpověděli na tuto otázku kladně.

Česká republika - například v ČR je jedním z programů Program školy pro udržitelný život, který vznikl v roce 2004 jako společný projekt několika neziskových organizací, kterými jsou Groundwork (UK), Partnerstwo dla Srodowiska (Polsko) a Nadace Partnerství a Středisko ekologické výchovy SEVER Centrum environmentální výchovy (Česká republika). Ze začátku byl sponzorován společností Toyota Europe. Je navržen tak, aby podporoval školy jako iniciátory udržitelného rozvoje v místní komunitě. <https://www.unece.org/.../education-for-sustainable-development/> 5. 6. 2018)

Slovenská republika - respondent ze Slovenské republiky připomíná programy přeshraniční spolupráce s Českou republikou Polskem, Rakouskem, Maďarskem, Ukrajinou a Rumunskem, ETC Dunaj, URBACT III, Horizont 2020, LIFE+.

Řecko - v Řecku mezi mezinárodní projekty patří GLOBE, TALLOIRE COMENIUS, LEONARDO a další. (isev.sweb.cz/dokument/evvoeu.html)

Spolková republika Německo – ve Spolkové republice Německo je to například projekt Uhlíkový detektiv (Carbon Detectives).

(https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/uhlikovi-detektivove-maji-sanci-znovu-zazarit-v-soutezi?all_ids=1 15. 6. 2018)

Velká Británie - ve Velké Británii je to také projekt Uhlíkový detektiv (Carbon Detectives).

(https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/uhlikovi-detektivove-maji-sanci-znovu-zazarit-v-soutezi?all_ids=1 15. 6. 2018)

Otázka č. 5. Probíhá ve Vaší zemi EVVO vzdělávání?

Všichni respondenti, tedy 100 %, odpověděli na tuto otázku ano. V jednotlivých zemích lze nalézt ale odlišnosti ve formálním, neformálním i informálním vzdělávání, které vyplývají z mnoha skutečností. Těmito skutečnostmi jsou například politický systém a s ním související financování, (například je rozdíl mezi Velkou Británií a Řeckem), historické zkušenosti s EVVO, přírodní prostředí, zapojení různých skupin obyvatelstva.

Spolková republika Německo – ve Spolkové republice Německo byly školy vyzvány, aby se staly ekologickými školami. Sebehodnocení, které je součástí výzvy, obsahuje také plánování, řízení školy, školení, školní život, dovednosti, kompetence, zdroje a spolupráci mezi partnery. Po roce se opět provádí sebehodnocení.

(<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/Implementation/NAP/UK.SDActionPlan.pdf> 5. 6. 2018)

Velká Británie - ve Velké Británii není ESD formálně hodnoceno, přesto školní inspektorát (Ofsted) zkoumá dopad ESD na školní výstupy.

(<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/Implementation/NAP/UK.SDActionPlan.pdf> 12. 6. 2018)

Řecko - metody výuky / učení jsou zahrnuty v řeckých programech EE a ESD na různých úrovních založených na rozhodnutích různých vzdělávacích institucí. Pro usnadnění rozšíření a použití různých metod byla vydána Příručka o metodách používaných v EE a ESD, která je k dispozici také online (www.medies.net) v angličtině, francouzštině a arabštině.

(https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/01_Typo3site/LearningFromEachOther.pdf 5. 6. 2018)

Slovenská republika - EVVO vzdělávání je obsaženo ve Státním vzdělávacím programu a zahrnuje předškolní až střední odborné vzdělávání. Studenti vysokých škol se zabývají environmentalistikou, ekologií a příbuznými obory na více fakultách vysokých škol, EVVO vzdělávání probíhá i v neformálním vzdělávání.

(www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=592.1.2018)

Česká republika - stejně tak probíhá EVVO vzdělávání i v České republice na úrovni formálního i neformálního vzdělávání.

(https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025_dne_12._2._2018)

Otázka č. 6. Probíhá v zemi vzdělávání v oblasti EVVO na všech stupních škol?

Všechny země, tedy 100 %, odpověděly ano. Přesto jsou velké rozdíly například v preprimárním vzdělávání. Respondenti odpovídali, že ve Velké Británii nebo Spolkové republice Německo mají například dlouholetou tradici lesní školky, zatímco v České republice, Slovenské republice nebo Řecku jsou poměrně nové.

Slovenská republika - v základním školství ve Slovenské republice se objevuje EVVO jako průřezové téma. Ne vždy je ale ve školách důsledně uplatňováno. Tato informace je zmíněna i v Resortné koncepcii environmentálnej výchovy, vzdelavania a osvetu do roku 2025. Mateřské školy se účastní projektu „Zelená škola“ zaměřená na realizaci environmentálních aktivit. Na základních a středních školách přispěly vzdělávací projekty k obsahu učebních osnov, workshopům a metodickým materiálům. Žáci vytváří vzdělávací stezky, řeší problémy s využitím energie a obnovitelných zdrojů, zabývají se problematikou odpadů a

vodou. V rámci programu Enviropjekt bylo v letech 2004 - 2015 realizováno 437 projektů na základních a středních školách.

Vzdělávací proces je výsledkem spolupráce všech zainteresovaných stran. Patří sem nejen ústřední orgány státní správy, ale i odborné instituce, obce, občanské společnosti a podniky. (<https://www.unece.org/.../education-for-sustainable-development/>. 1. 6. 2018)

Česká republika - v České republice se EVVO objevuje také jako průřezové téma jako součást ZV RVP, který byl základem pro vytváření ŠVP na ZŠ. Stejně jako ve Slovenské republice není vždy toto téma důsledně uplatňováno. Nejisté je i postavení školních koordinátorů a jejich financování, přestože je dáno metodickým pokynem MŠMT: „*Koordinátorovi EVVO vedení škol a zřizovatelé škol vytvářejí podmínky pro jeho práci zejména zvyšováním jeho odborné úrovně, vytvářením motivujících pracovních podmínek, odměňováním a vytvářením podmínek pro plánování a realizaci EVVO*“ (www.msmt.cz/file/8622_1 1. 6. 2018)

Spolková republika Německo - ESD a tedy i EVVO je ve Spolkové republice Německo integrována do vzdělávacích standardů pro biologii a geografii. (www.unece.org/.../ECE.CEP.179_-_10_years_of_Learning.pdf 5. 6. 2018)

Velká Británie - Také Národní kurikulum Spojeného království považuje SD za průřezovou oblast. (https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/01_Typo3site/LearningFromEachOther.pdf 5. 6. 2018) Do osnov ve Velké Británii vniká zaměření na EVVO již v roce 1994. Ve Skotsku se „Curriculum for Excellence“ zabývá SD v rámci širokého tématu občanství. V Anglii, Walesu a Severním Irsku je SD jednou ze sedmi oblastí v učebních osnovách. SD je také formálně spojena se čtyřmi statutárními subjekty (občanství, design a technologie, geografie a věda). (https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/01_Typo3site/LearningFromEachOther.pdf 5. 6. 2018)

Řecko - EVVO jako součást ESD je řešeno v učebních osnovách, zahrnuje například ochranu životního prostředí, řízení přírodních zdrojů či změnu klimatu. Tato témata jsou řešena prostřednictvím předmětů a projektů. Výzkumem se nepodařilo zjistit, zda je v Řecku řešeno EVVO jako průřezové téma.

(<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/10thMeetSC/Documents/Greece.pdf>)

[5. 5. 2018\)](#)

Otázka č. 7. Jsou ve vaší zemi zřizovány lesní MŠ a ZŠ?

Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti ano. Liší se ale počtem. Je to alternativní způsob vzdělávání, který je doménou soukromého sektoru.

Řecko - na stránkách asociace Lesních mateřských škol byl zveřejněn příspěvek o lesních školkách v Řecku, který byl přednesen na mezinárodní konferenci o lesních školkách v Řecku a o jejich nelehkém postavení. (<http://www.lesnims.cz/projekty/mezinarodni-setkani-stresnich-organizaci-lms.html> 20. 4. 2018) Přesto je zajímavé nahlédnout například do fungování lesní školy v lese Dionýsos. (https://www.huffingtonpost.gr/2015/08/30/life-sxoleio-dasous_n_8053020.html). Další z lesních škol Slunečnice spolupracuje s lesní školou v Chiosu v Řecku, se školou Summerhill, Parkovou školou, Písečnou školou a Brockwood parkovou školou v Anglii. (<https://www.sunflower.edu.gr/1.5.2018>)

Česká republika - v České republice lesní mateřské školy fungují od roku 2010 a je jich 130.

Spolková republika Německo - v roce 1993 byla založena první oficiální lesní mateřská školka v Německu, jejíž zakladatelkou je Petra Jaegerová spolu s Kerstin Jebesenovou, školka se nachází ve Flensburgu. V Německu existuje kolem dvou a půl tisíce lesních školek. (<http://www.lesnims.cz/projekty/mezinarodni-setkani-stresnich-organizaci-lms.html> 20. 4. 2018)

Velká Británie - ve Velké Británii jsou také lesní mateřské školy, uvádí to například Leskovcová. (Leskovcová, 2012)

Slovenská republika - na Slovensku se datuje vznik lesních školek do roku 2009, první z nich byl OZ Dětský lesní klub Domček. (<https://domcek-lesnicek.webnode.sk/o-nas/1.6.2018>)

Otázka č. 8. Probíhá vzdělávání EVVO ve vaší zemi na vysokých školách?

Vzdělávání na vysokých školách, ale i v jiných organizacích se uskutečňuje ve všech dotázaných zemích.

Slovenská republika - například ve Slovenské republice vzdělávání pedagogů v EVVO upravuje zákon č.317/2009 Zákon o pedagogických zaměstnancích a odborných zaměstnancích, vzdělávání probíhá v rámci kontinuálního vzdělávání. (<http://www.zakonypreludi.sk/zz/2009-317> 30. 4. 2018)

Česká republika - v rámci vysokoškolské přípravy třicet sedm fakult připravuje budoucí učitele, kteří si mohou volit ekologicky zaměřené předměty. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025 12. 2. 2018) V České republice je to specializační studium koordinátora EVVO. Informace je možné nalézt ve vyhlášce o Dalším vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) a na ni navazujícím Standardu DVPP v oblasti EVVO. „*Přednostně by touto činností měli být pověřováni pedagogičtí pracovníci, kteří úspěšně absolvovali studium k výkonu specializačních činností v oblasti environmentální výchovy (v souladu s § 9, odst. 1, písm. d) vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb.)*“.
(<http://www.msmt.cz/file/8622> 1. 5. 2018)

Řecko - tři řecké univerzity (univerzita v Aténách, Thessaloniki a Univerzita v Ioannině) spolupracují na kurzu EE / ESD v dvouleté postgraduální výuce. (https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/01_Typo3site/LearningFromEachOther.pdf 8. 5. 2018) V Řecku byla podnětem pro nové učební programy a vzdělávací programy pro učitele a administrátory výzkumná práce Institutu pro vzdělávací politiku (IEP). Jedná se o spolupráci s místní komunitou. V Řecku využívají místní biosférické rezervace jako otevřené laboratoře. Aténská univerzita a Středomořská vzdělávací iniciativa pro životní prostředí a udržitelnost připravily v roce 2008 základní materiál pro biosférické rezervace, do roku 2012 byl obohacen o regionální případy. Tento materiál byl vyhodnocen mezinárodními odborníky. Finančně byl zajištěn pomocí projektů podporovaných řeckým ministerstvem školství, UNESCO, Evropskou unií i soukromými dárci. (<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/10thMeetSC/Documents/Greece.pdf> 5. 5. 2018)

Velká Británie - NAEF podporuje širokou škálu profesionálních pedagogů, zlepšuje kvalitu jejich výuky a učení studentů ve vztahu k otázkám životního prostředí a udržitelnosti. NAEF rozvíjí environmentální vzdělávání i v institucích odpovědných za vzdělávání učitelů, poskytuje zdroje, informace a nápady pro učitele. (<http://naee.org.uk/> 10. 3. 2018)

Spolková republika Německo - vzdělávací tým LBV nabízí další vzdělávání pro pedagogy, učitele a multiplikátory v mimoškolní environmentální výchově. (<https://www.lbv.de/> 10. 3. 2018)

Otázka č. 9. Probíhá ve vaší zemi neformální vzdělávání?

Všichni respondenti odpověděli, že v jejich zemích probíhá neformální vzdělávání.

Slovenská republika - ve Slovenské republice ji realizují rezortní organizace MŽP SR pro veřejnost a specifické cílové skupiny organizující výchovně vzdělávací aktivity, besedy pro školy, výstavy nebo exkurze. (<http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59> 2. 1. 2018)

Česká republika - v České republice patří do neformálního vzdělávání soukromé vzdělávací instituce, neziskové organizace zařízení zaměstnavatelů a školská zařízení. (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025)

Spolková republika Německo - ve Spolkové republice Německo jsou to různé organizace, například Federální sdružení na ochranu ptáků. (<https://www.lbv.de/> 10. 3. 2018)

Řecko - v Řecku podporuje stát aktivity EVVO a programy nevládních organizací, existují tam střediska EVVO. (<http://isev.sweb.cz/dokument/evvoeu.htm>) Zatímco ve vybraných zemích je tendence k rozšiřování středisek, v Řecku během krize došlo ke snížení počtu středisek. První ekologické středisko bylo zřízeno v roce 1993. Do roku 2010 bylo zřízeno již 64 takových středisek, nyní jich je pouze 53. (<http://www.sustainabilityfrontiers.org/index.php?page=view-from-the-linden-barn-8-27-july-2017>)

Velká Británie - Ve Velké Británii jsou organizacemi zajišťujícími neformální vzdělávání například RSPB (<https://www.rspb.org.uk/15.3.2018>) nebo Wildlife trusts (<https://www.wildlifetrusts.org/15.3.2018>).

Otázka č. 10. Probíhá ve vaší zemi financování EVVO ze strany státu?

V roce 2012 vynaložily země OECD na vzdělávání (z veřejných i soukromých zdrojů) na úrovni primárního až terciárního vzdělávání v průměru 5,3 % svého HDP. Jedenáct zemí vynaložilo více než 6 %, ze zkoumaných zemí je to například Velká Británie. Česká republika se řadí do podprůměru, na primární až terciární úroveň vzdělávání v roce 2012 vynaložila 4,4 % HDP. Vzdělávání tvoří v zemích OECD průměrně 11,6 % veřejných výdajů. Česká republika je s 8,9 % výrazně pod průměrem zemí OECD. (<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/ceske-skolstvi-v-mezinarodnim-srovnani-1> 15. 5. 2018)

Slovensko - ministerstvo školství na Slovensku přispívá ze svého rozpočtu na školy, které podporují environmentální vzdělávání, jako je Enviroprojekt, a zdravý životní styl nebo Zdravie a bezpečnost ve školách. Zejména federální ministerstvo školství a výzkumu, federální ministerstvo pro životní prostředí, ochranu přírody a jadernou bezpečnost a federální ministerstvo pro hospodářskou spolupráci a rozvoj přidělily finanční prostředky na činnosti ESD. (<https://www.unece.org/info/ece-homepage.html>)

Česká republika – v České republice podporují jednotlivé resorty finančně EVVO například z dotačních programů. Z rozpočtu země je přispíváno, jednotlivá ministerstva podporují různé projekty. Ministerstvo kultury podporuje kulturní aktivity muzeí a galerií tam, kde se jedná o tematiku životního prostředí. Ministerstvo pro místní rozvoj podporuje aktivity, které se týkají územního rozvoje. Ministerstvo průmyslu a obchodu přispívá na semináře z oblasti OZE. Ministerstvo zemědělství zase podporuje popularizaci ekozemědělství a lesní pedagogiku. Ministerstvo zahraničních věcí podporuje globální a rozvojové vzdělávání. Ministerstvo dopravy zase školí učitele ZŠ v oblasti environmentálně šetrné dopravy. Ministerstvo životního prostředí spolu se SFŽP podporují EVVO aktivity NNO ale i dalších subjektů. Dotace z MŽP na podporu NNO byla pro rok

2015 12 mil. Kč (v roce 2009 cca 20 mil. Kč), jednalo se o projekty EVVO a EP a některé spadají do oblasti EVVO na školách. Dlouhodobý program na podporu EVVO v krajích ve výši 2,5 mil. Kč má název Národní síť EVVO (v roce 2014 to bylo 2 mil. Kč). V listopadu 2014 byla na SFŽP vyhlášena výzva na podporu vybavení učeben pro EVVO a EP a podporu klíčových projektů EVVO v ČR byla přidělena navýšená alokace ve výši cca 40 mil. Kč). V letech 2007 – 2009 byl na MŠMT každoročně vyhlašován „Rozvojový program na podporu EVVO ve školách a NNO“. V rámci programů bylo přerozděleno téměř 58 mil. Kč (43+15 mil Kč). (https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025) Prostředky na neinvestiční náklady poskytnuté subjektům v oblasti EVVO jsou kolem 130 milionů ročně, mění se v závislosti na změnách v podpoře ze strany MŽP a SFŽP. Podpora ze strany krajů se nemění, je to 51 a 57,8 milionu Kč. Ze strany ostatních ministerstev, kromě MŠMT, je to 10 až 20 milionů Kč. (https://www.mzp.cz/cz/analiza_dotaci_na_podporu_evvo)

Řecko - v době krize se výdaje na ochranu životního prostředí snížily v roce 2011 od roku 2010 o 28 % a od roku 2009 o 33,5 %. Vzdělávání utrpělo kvůli velkým škrtům. Rozpočet na vzdělávání se snížil o 35,4% a poklesl na 2,23 % HDP. V letech 2014 - 2016 bylo z rozpočtu vyřazeno dalších 14%. (<http://www.sustainabilityfrontiers.org/index.php?page=view-from-the-linden-barn-8-27-july-2017>)

U ostatních zkoumaných zemí se nepodařilo zjistit přesné množství poskytnutých prostředků na EVVO vzdělávání. Faktem je, že v Německu a Velké Británii jsou celkově výdaje na vzdělávání vyšší než v ČR a vzhledem k jejich zájmu o EVVO vzdělávání a ESD lze předpokládat, že i EVVO vzdělávání v těchto zemích má větší finanční podporu.

Všechny země, které se účastnily výzkumu, mají vypracovanou „Strategii udržitelného rozvoje“. Nejčastěji koordinují EVVO a ESD Ministerstva školství a Ministerstva životního prostředí. Vzdělávání EVVO se uskutečňuje na všech stupních škol. EVVO je součástí vzdělávacích programů. Ve většině zemí je EVVO průřezovým tématem. Ve vybraných zemích přispívají na EVVO vlády jednotlivých zemí, ale ne ve stejné míře. Země podepsaly mezinárodní smlouvy v oblasti EVVO a účastní se mezinárodních projektů. V dokumentu 10 let poté jsou uvedena doporučení, na co by se měly členské státy v oblasti ESD zaměřit.

Měly by se dále rozvíjet strategie, plány a mechanismy pro provádění ESD. Měly by pokračovat na školních plánech, přípravě učitelů, zvýšit množství kvalitních online služeb.

([www.unece.org/.../ECE.CEP.179 - 10 years of Learning.pdf](http://www.unece.org/.../ECE.CEP.179_-_10_years_of_Learning.pdf) 5. 6. 2018) Další částí výzkumu byl průzkum, jakým způsobem se prezentují dotčené organizace navenek a jak bojují o své zákazníky, dále také jaké podmínky mají pro své působení. Osloveno bylo celkem 120 organizací zabývajících se EVVO, zareagovalo celkem 55 organizací, z toho 54 organizací dotazník vyplnilo.

4.2.2 Komparace dotazníkových otázek jednotlivých organizací

Dotazníková položka: **Odpovídá vybavení pracoviště standardu v zemi?**

Ano	Ne
44	10

Graf č. 1 – Odpovídá vybavení pracoviště standardu v zemi?

Ano 44 respondentů Ano 81,4%

Ne 10 respondentů Ne 19,6

Kombinace odpovědí:

Ano/ Ano	Ano Ne	Ne /Ne	Ne Ano
43	1	7	3

Graf č. 2 – Odpovídá vybavení pracoviště a možnost vybavení pracoviště ovlivnit.

Na otázku, zda vybavení pracoviště odpovídá standardu v zemi, odpovědělo z 54 organizací 44 organizací ano, 10 organizací, že ne. Vnímání standardu vybavení organizace respondenty se může lišit v závislosti na vnímání jednotlivých respondentů, přesto lze konstatovat, že většina organizací je s vybavením spokojena. Ty organizace, které jsou s vybavením nespokojeny, uvádí i své důvody, proč tomu tak je. Důvodem není vždy nedostatek financí, například jedna z organizací uvádí, že jsou před přestavbou a tedy v současné době nemají finance ani na vybavení. Další z organizací sídlí v památkově chráněné dřevěnce, vybavení tedy nemůže odpovídat standardu v zemi. Jsou zaměřeni na prostý život před 100 - 200 lety. Jiná organizace sdílí prozatím prostory s dalšími organizacemi. Další organizace uvádí jako důvod neodpovídajícího vybavení nedostatek financí. Jedná se většinou o malé organizace. Možnost ovlivnit vybavení pracoviště nemá

ze 46 organizací 8. Tyto organizace uvádí jako důvod přestavbu, sdílení pracoviště s jinými organizacemi, nedostatek financí, závislost na grantech a donátorech. Žádná z organizací neuvedla, že by nemohla ovlivnit vybavení pracoviště z důvodu nezájmu vedení organizace. Většinou odpovídali respondenti na tuto otázku tak, že se na výběru vybavení podílí všichni zaměstnanci. Ti, kteří uvedli, že se rozhoduje na poradách vedení, uvedli, že pokud je to možné, jsou akceptovány návrhy zaměstnanců. Nedostatečné vybavení pracoviště a současně nemožnost ovlivnit toto vybavení z důvodu nedostatku financí má tedy celkem 6 organizací.

Nosíte předepsaný oděv?

Ano	Ne
18	36

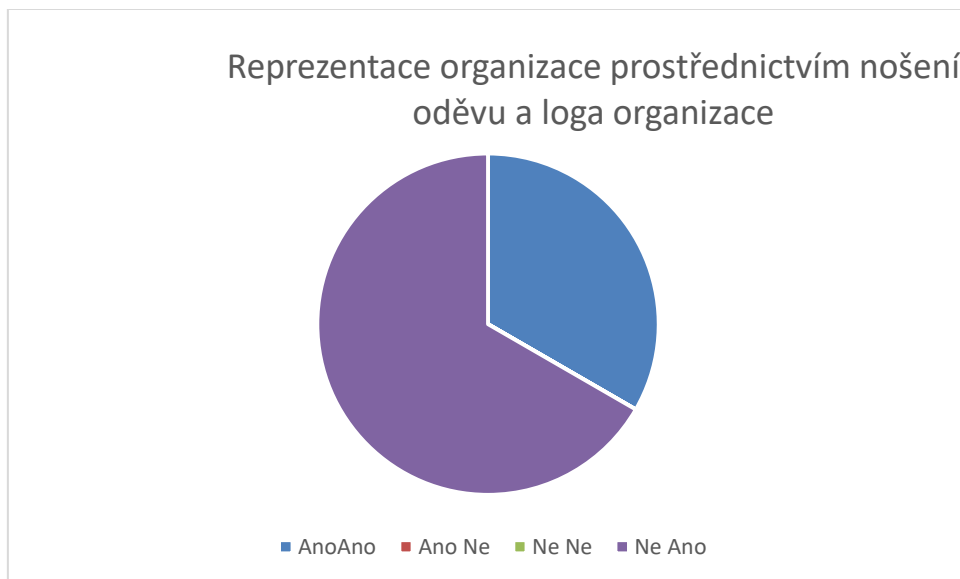
Graf č. 3 – Reprezentace organizace nošením předepsaného oděvu.

Ano 18 - 33,33%

Ne 36 - 66,67%

Kombinace otázek reprezentace organizace nošením předepsaného oděvu a loga organizace

Ano/Ano	Ano/ Ne	Ne/ Ne	Ne/ Ano
18	0	0	36

Graf č. 4 – Reprezentace organizace prostřednictvím nošení oděvu a loga organizace.

Reprezentace organizace nošením předepsaného oděvu při styku s veřejností a použití loga při reprezentaci organizace - pouze 18 z 54 organizací používá předepsaný oděv, přestože logo mají všechny organizace. Na tomto místě je nutné zmínit, že logo je významným marketingovým nástrojem, který přispívá k reprezentaci organizace. Je škoda, že některé organizace této možnosti nevyužívají. Jedním z důvodů může být nedostatek financí. Předepsaný oděv nepoužívá z 54 organizací 31. Zajímavé je sledovat odpovědi některých organizací. Vybavení pracoviště neodpovídá standardu v zemi celkem ve 12 organizacích, z toho v 8 organizacích nenosí ani předepsaný oděv. Některé organizace nemají dostatek financí ani na zařízení pracoviště a možná ani na předepsaný oděv. Zvláštní je odpověď organizace, která uvedla, že nemá vybavení odpovídající standardu v zemi, nemá ho možnost ovlivnit, protože působí v památkově chráněné roubence. Dále uvádí, že se drží prostého života před sto, dvěma sty lety, ale nemají předepsaný oděv. To je minimálně z historického hlediska velmi netradiční, většina organizací, které se snaží vrátet do minulosti, považují za nezbytné přizpůsobit oblečení době, v které údajně působí.

Z výzkumu vyplývá, že mezi organizace, které používají předepsaný oděv, patří zejména ZOO nebo organizace typu zážitkového centra, například Ursus centrum a organizace s dlouhou tradicí, například Lipka. Další možností je, že organizace mají své logo, ale

nepřikládají mu takovou důležitost, aby ho umístily i na svůj oděv. Všechny oslovené organizace měly vytvořené logo organizace. Loga lze rozdělit podle obsahu vyjádření.

Často jsou obsahem loga obrázky zvířat a ptáků, například opice gibon s mládětem, která symbolizuje ZOO Jihlava, dalším příkladem může být žába, toto logo vlastní ekocentrum Žabka, ovečky a kopce patří Envicentru pro krajinu Vysoké pole, dítě na koni, jako symbol harmonického propojení světa lidí a zvířat, představuje organizaci Sraz v Toulcově dvoře, medvěd zase Ursus centrum jako symbol Beskyd. Dále je to prase, slepice, skot, což jsou symboly Výzkumného ústavu živočišné výroby. Často tyto organizace mají přímo v ekocentru zvířata, o která pečují, na rozdíl od jiných organizací, které se zaměřují obecně na ochranu zvířat, případně působí v oblasti, kde se tato zvířata objevují. Další skupinu tvoří loga, která znázorňují rostliny. Lesy hlavního města Prahy mají v logu jehličnaté stromy, protože se zabývají lesní pedagogikou. Organizace Semínko má v logu znázorněné první děložní lístky a představuje tak osvětu v oblasti raného dětství. Zajímavá jsou loga s tématy různých atributů, které symbolizují činnost organizací, například střelka organizace Sever udává směr, kterým se organizace ubírá, na rozdíl od palety, která je symbolem organizace Paleta, která symbolizuje pestrost, různost. Další organizace mají v logu obsažené místo, kde se nachází, například Park Rochus má v logu kapli, cestu, název organizace, nebo organizace Botič o. p. s. má v logu potok Botič a dvě figury. Textová loga, například barevné M, symbolizuje museum. Organizace Nesehnutí má v logu obrázek aktivních osobností, tedy postavy v pohybu.

Na otázku, co logo symbolizuje, odpovídali respondenti následovně.

Co toto logo symbolizuje?

1. skupina organizací -Zoologické zahrady

ZOO Praha	Stopy zvířat
ZOO Plzeň	Spojení ZOO a Botanické zahrady
ZOO Jihlava	Opice gibon s mládětem

Ekocentrum Mini ZOO a Mini Botanická zahrada Mladá Boleslav	Veselý šnek symbolizující radost, zelená barva spojuje s přírodou, logo vytvořil Stanislav Holý, jako patron DDM Mladá Boleslav, kterého jsme součástí
---	--

2. skupina organizací - Organizace zaměřené na ochranu volně žijících zvířat a krajiny

Zážitkové centrum Ursus centrum	Král šelem - symbolika divoké přírody a význam její ochrany
Mezinárodní ochránářská organizace A Rocha	Skorec vodní - obyvatel čistých vod

3. skupina muzea a přírodní areály

Museum	Valašsko
Museum	Museum, místní region
Přírodní a kulturně historický areál - park Rochus	Kaple, cesta, název organizace
Envicentrum pro krajinu Vysoké pole	Ovečky a kopce, (chov hospodářských zvířat v krajině)

4. skupina organizací - zařízení patřící vysokým školám

Výzkumný ústav živočišné výroby	Živočišná výroba - chov skotu, prasat, drůbeže
Mezinárodní environmentální vzdělávací poradenské a informační středisko ochrany vod	Rybářství a ochrana vod

5. Skupina organizací -chov domácích zvířat

Sraz Toulcův Dvůr	Logo naznačující tvarem jin-jang, tvoří dítě na koni - jako symbol harmonického
-------------------	---

	propojení světa lidí a zvířat, o které naše organizace usiluje
Ekocentrum Chaloupky	Více symbolů. Jehličnatý strom, šipka vzhůru, dva štíty domů

6. Skupina organizací zaměřených na lesní pedagogiku

Lesy hl. města Prahy	Symbolizuje stromy
Semínko země	Semínko v oblasti raného dětství-víme s čím si hrajeme

7. Skupina školy a školská zařízení

ZŠ Stanice zájmových činností Centrum ekologické výchovy Dřípatka	Květina - Dřípatka horská s nápisem CEV Dřípatka v dolní oblasti
Školské zařízení pro environmentální vzdělávání Lipka	Lipový list
Školské zařízení pro environmentální vzdělávání	Lipový list (symbolika názvu naší organizace Lipka a státního stromu)
Centrum ekologické výchovy, odloučené pracoviště Střediska volného času Klubko Staré Město	CEV Žabka - symbolizuje žábu, jako symbol přírody, ochrany životního prostředí
Škola	Logo symbolizující postižení dětí, které vzděláváme - tělesně postižené, autistické, aspergr, ADHD

8. Skupina organizací ekologická hnutí

Nezávislé Sociálně Ekologické Hnutí Nesehnutí	Aktivní osobnosti
Veřejně prospěšný spolek s celostátní působností v oblasti práce s dětmi a mládeží	Název a zaměření spolku

9. Skupina organizací - organizace dokládající možnost propojení průmyslové činnosti s ochranou životního prostředí

Organizace se zaměřením na ekologii	Propojení průmyslové činnosti s ochranou životního prostředí
Ekologický institut	Bílé v zeleném poli – název organizace

Ekocentrum	Název organizace
Ekocentrum Botič o.p.s.	Potok Botič a dvě figury
Ekocentrum	Květ rostliny, podle které se jmenujeme
Ekocentrum	Fiktivní květina
Ekocentrum Paleta	Symbolizuje pestrost, různost
Ekocentrum Zelený dům	Celý název spolku a obrázek domu s nekonečným podtextem
Ekocentrum	Jméno organizace
Ekocentrum	Zkrácený název organizace, barevné propojení vody a zeleně
Ekocentrum Ekodomov	Jednotlivé segmenty, kterým se naše organizace věnuje
Ekocentrum Sever	Střelka kompasu poskytující orientaci- symbolika správného směru a provazba s názvem SEVER
Ekocentrum	Skauting a příroda (barva, list)
Ekocentrum	Název naší organizace
Ekocentrum	Textové logo osvětové a informační
Ekocentrum Trkmanka	Květ okolíku s barvami přírody
Ekocentrum Chaloupka	Stromeček - chaloupka - chaloupka koresponduje s názvem, strom s lesem

Ekocentrum	Grafické spojení jména organizace s přírodním motivem - zaměření na ekologii a environmentální problematiku
Ekocentrum	Činnost organizace
Ekocentrum	Květ a pták (ochránci přírody)
Ekocentrum	Ekologie a domov – květina a střecha
Ekocentrum	Splynutí člověka s přírodou
Ekocentrum	Zelený kytka, symbol přírody, údolí se stromy
Ekocentrum	Propojení průmyslové činnosti s ochranou životního prostředí
Ekocentrum	Více symbolů – jehličnatý strom, šipka vzhůru, dva štíty domů, kupka sena

Pořádáte kurzy pro veřejnost?

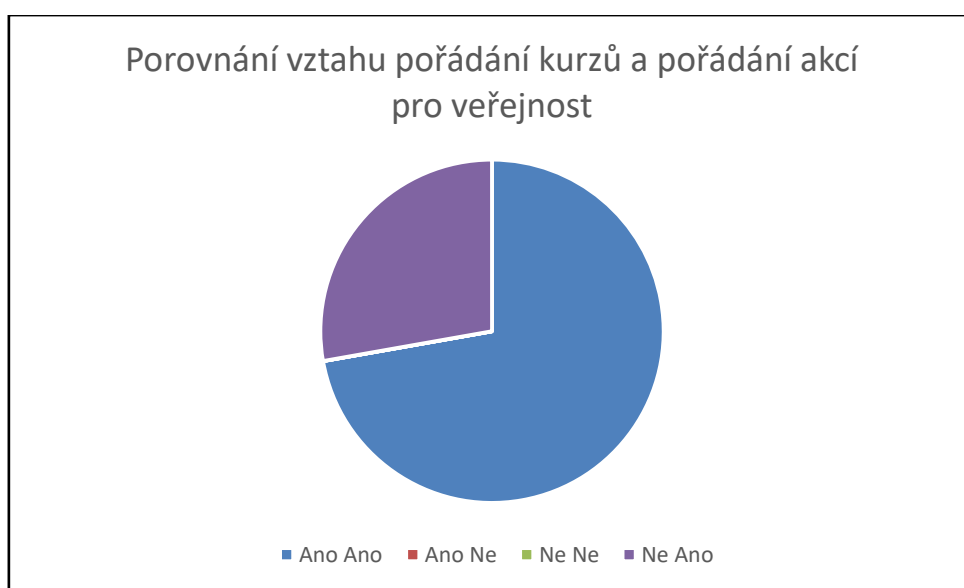
Graf 5 - Pořádání kurzů pro veřejnost.

Ano 39 respondentů 72,2 %

Ne 15 respondentů 27,8 %

Kombinace odpovědí na otázky pořádání kurzů a pořádání akcí pro veřejnost

Ano/ Ano	Ano/ Ne	Ne /Ne	Ne /Ano
39	0	0	15

Graf 6 - Porovnání vztahu pořádání kurzů a pořádání akcí pro veřejnost.

Další z otázek byly zaměřeny na to, zda organizace pořádají kurzy a akce pro veřejnost. Kurzy a zároveň akce pořádá pouze 39 organizací. Patnáct organizací pořádá pouze akce, nikoliv kurzy, důvodem může být nutnost zajistit odborníky pro pořádané kurzy, naproti tomu akce lze pořádat i na obecná témata, jako je například Den Země. Samozřejmě, že i pořádání kurzů pro veřejnost může být finančně náročné, záleží na tom, kdo kurz vede, zda někdo z organizace, nebo externí pracovník. Dále je to například cena materiálu, používaná během kurzu, možnost využití místního prostředí. Například Lipka pořádá akreditované

kurzy pro pedagogy, „Cesta ke školním zahradám“ nebo rukodělné kurzy keramiky pro veřejnost. Ekodomov pořádá semináře a workshopy na téma třídění odpadů.

Zabýváte se formálním vzděláním?

Ano	Ne
27	27

Ano 27 respondentů 50 %

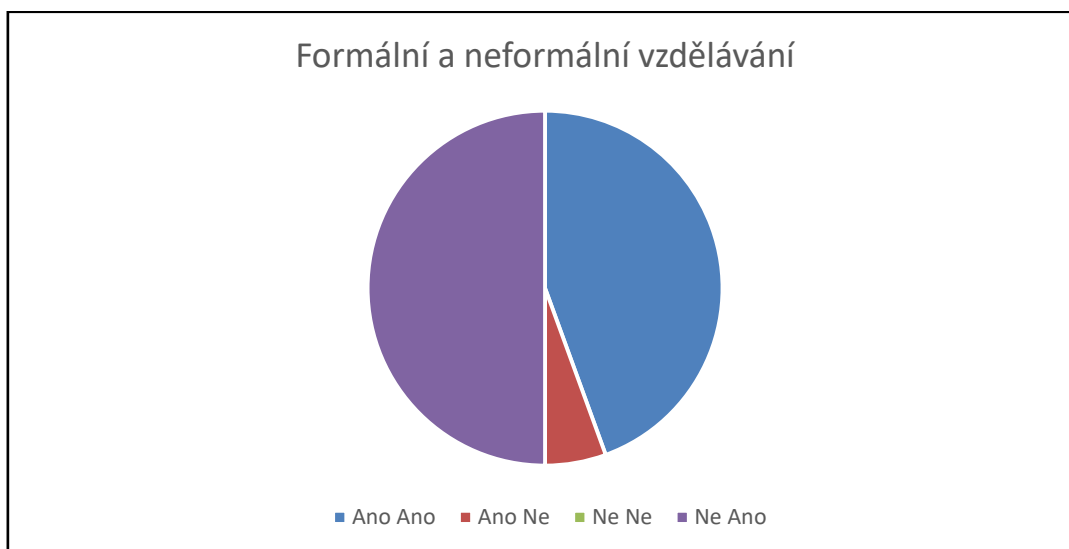
Ne 27 respondentů 50%

Graf 7 - Organizace zabývající se formálním vzděláním.

Kombinace odpovědí na otázky formálního a neformálního vzdělávání

Ano/Ano	Ano/ Ne	Ne/ Ne	Ne/ Ano
24	3	0	27

Graf 8 - Formální a neformální vzdělávání.

Některé organizace se zabývají jak formálním, tak i neformálním vzděláváním, z těch organizací, která se zabývají formálním vzděláváním, celkem byly tři, můžeme jmenovat například Lesní MŠ Semínko, nebo ZŠ s ekologickým zaměřením. Třetí organizací, která uvedla, že se zabývá výhradně formálním vzděláváním, byla organizace, jejíž jedna z poboček se zabývá vzděláváním pedagogů a vysokoškolských studentů. Zajímavé je, že zároveň uvedla, že pořádá akce a kurzy pro veřejnost, které patří do neformálního vzdělávání. Formálním i neformálním vzděláváním se zabývá 24 organizací. Pouze neformálním vzděláváním se zabývá 27 oslovených organizací, příkladem je například Parkrochus (museum v přírodě), museum Valašska, Ochránci přírody. Jsou to organizace zaměřené převážně na širokou veřejnost.

Vydáváte propagační materiály?

Vydáváte propagační materiály?

Ano	Ne
52	2

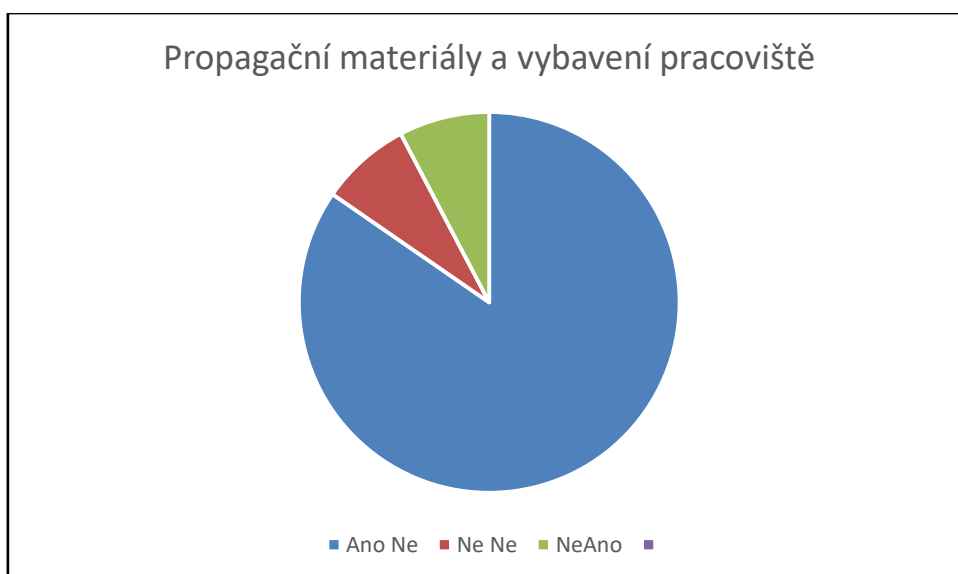
Graf 9 - Vydávání propagačních materiálů.

Ano 52 96,29%

Ne 2 3,71%

Kombinace odpovědí vydávání propagačních materiálů a vybavení pracoviště

Ano/Ano	Ano/ Ne	Ne/ Ne	Ne /Ano
41	11	1	1

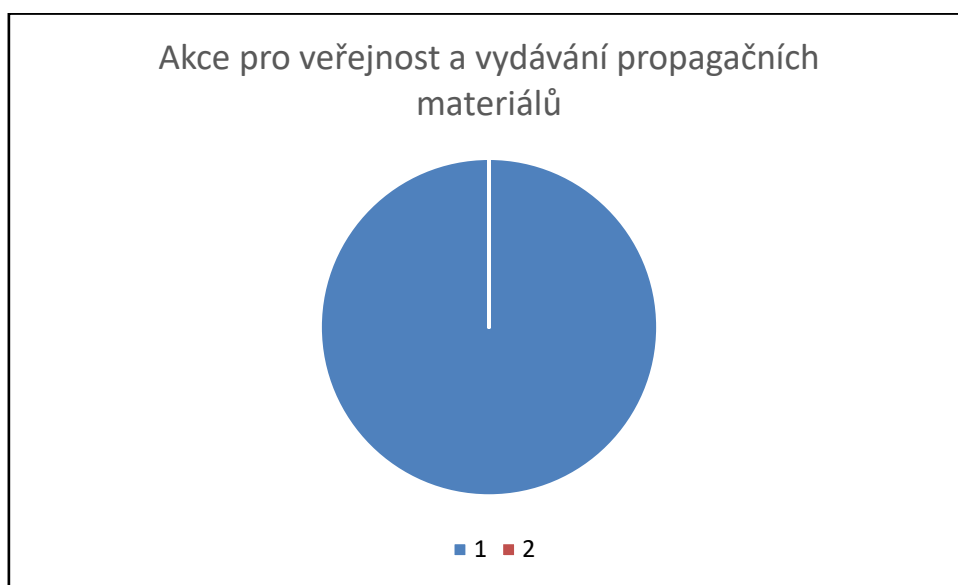

Graf 10 - Propagační materiály a vybavení pracoviště.

Přestože 11 organizací má pracoviště odpovídající standardu, nevydávají propagační materiály. Důvodem nemůže být nepořádání akcí pro veřejnost, protože akce pořádají všechny organizace, co tedy vede organizace k tomu, že propagační materiály nevydávají? Může se jednat například o malé organizace, které nemají dostatek zaměstnanců, kteří by propagační materiály šířili, případně jsou tak nenároční, že se domnívají, že jejich vybavení je odpovídající standardu v zemi, ačkoliv tomu tak nemusí být.

Kombinace odpovědí na otázky pořádání akcí a vydávání propagačních materiálů

Ano/Ano	Ano Ne	Ne/ Ne	Ne Ano
52	2	0	0

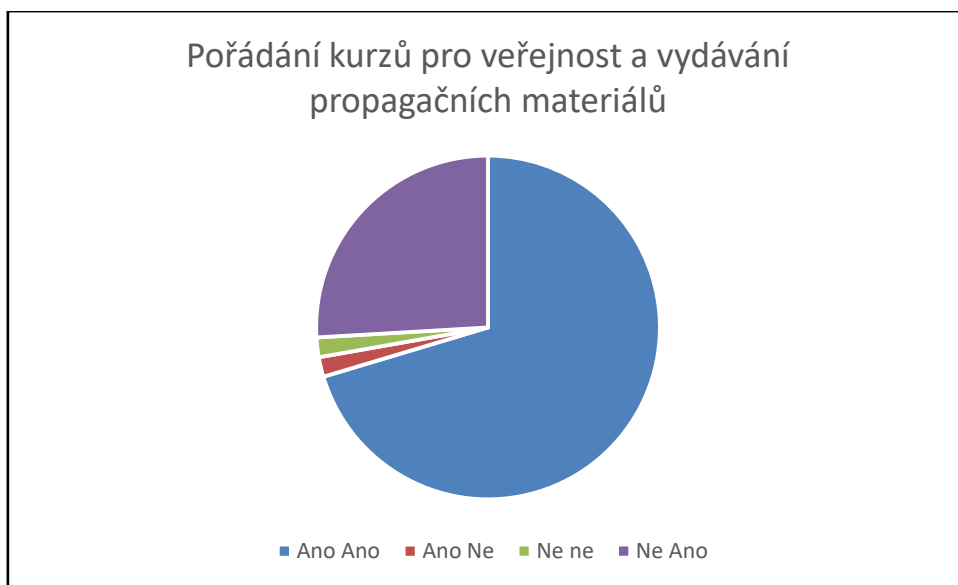

Graf 11 - Akce pro veřejnost a vydávání propagačních materiálů.

Téměř všechny organizace pořádající akce pro veřejnost uvedly, že vydávají propagační materiály, pouze dvě je nevydávají. Zajímavá byla odpověď jedné z organizací, která uvedla, že stejný leták vydává již několik let. Neuvedla však důvod. Důvodem může být nedostatek financí, stejně jako pořádání stále stejných akcí a dobře zpracovaný leták.

Kombinace odpovědí na otázky pořádání kurzů a vydávání propagačních materiálů

Ano/Ano	Ano /Ne	Ne /Ne	Ne /Ano
38	1	1	14

Graf 12 - Pořádání kurzů pro veřejnost a vydávání propagačních materiálů.

Z 54 organizací odpovědělo 38, že pořádají kurzy a současně vydávají propagační materiály.

Spolupracujete s ostatními EVVO organizacemi?

Ano	Ne
52	2

Graf 13 - Spolupráce organizací.

Kombinace odpovědí na otázky spolupráce s EVVO organizacemi a cizinou

Ano/Ano	Ano/ Ne	Ne/ Ne	Ne/ Ano
7	45	1	1

Graf 14 - Spolupráce organizací a cizích států.

Zajímavé jsou odpovědi na otázky týkající se spolupráce organizací. Téměř všechny organizace uvádí vzájemnou spolupráci organizací. Spolupráci neuvádí například farma

Uhřetěves, která spolupracuje s vysokoškolským pracovištěm Vysoké školy zemědělské v Suchbátově. Dále to byla organizace, která v současné době nespolupracuje s cizinou, ale v minulosti spolupracovala s Rumunskem, Moldávií, Srbskem, Chorvatskem, Estonskem. Poměrně málo organizací spolupracuje s cizími zeměmi, převažuje Slovensko, Ukrajina a to i přesto, že existuje mnoho společných mezinárodních projektů, do kterých jsou organizace zapojeny, např. Globe (Global Learning and Observations to Benefit the Environment). (<https://globe-czech.cz/>)

4.2.3 Komparace dotazníkových otázek vybrané země

Slovenská republika

Na rozdíl od České republiky odpovědělo pouze 7 organizací ze Slovenské republiky

Dotazníková položka: **Odpovídá vybavení pracoviště standardu v zemi?**

Graf 15 - Odpovídá vybavení pracoviště standardu v zemi.

Ano 6 85,7%

Ne 1 4,3%

Celkem 6 organizací odpovědělo na otázku, zda odpovídá vybavení standardu v zemi, kladně. Jedna z organizací odpověděla záporně. Zdůraznila, že vlastně nepotřebuje zvláštní

vybavení, že jim stačí počítač, stůl a fotoaparát. Připomínají, že se vybavení dá ovlivnit prostřednictvím projektů.

Kombinace odpovědí na otázku, odpovídá vybavení pracoviště standardu v zemi a můžete ho ovlivnit?

Ano/ Ano	Ano/ Ne	Ne/ Ne	Ne/ Ano
6	1	0	0

Graf 16 - Vybavení pracoviště a možnost ho ovlivnit.

Jedna z organizací připomněla svoji dobrovolnickou činnost a také to, že díky této činnosti může spolurozhodovat o tom, jaké vybavení pořídit. Další organizace připomínaly, že pracují jako nezisková organizace a rozhodují samy o svých financích. Pouze jediná organizace uvedla, že se rozhoduje na poradách vedení organizačních jednotek. Na rozdíl od organizací z České republiky organizace ze Slovenské republiky méně zdůrazňovaly nedostatek peněz. Důvodem, proč tomu tak je, může být například malý počet tázaných organizací, nebo například také to, že se jednalo o dobrovolnickou organizaci.

Reprezentace organizace nošením předepsaného oděvu

Ano	Ne
5	2

Graf č. 17 – Reprezentace organizace nošením předepsaného oděvu.

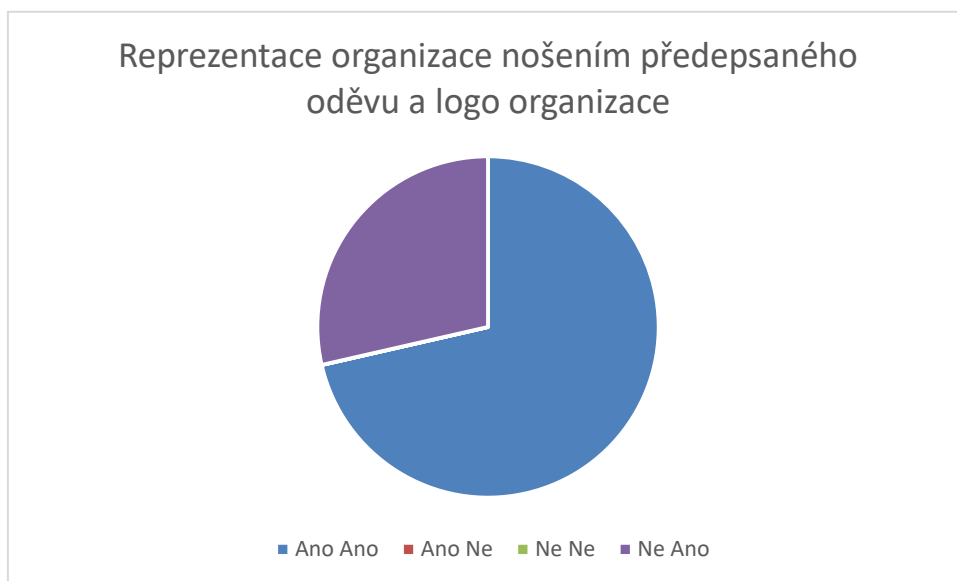
Ano 5 71,4%

Ne 2 28,5%

Téměř všechny organizace, tedy 5, uváděly, že nosí předepsaný oděv. Zde je výrazný rozdíl proti organizacím v České republice, kde ho nosí pouze 18 organizací z 54. Důvodem může být například nedostatek financí nebo malý důraz přikládáný nošení předepsaného oděvu.

Reprezentace organizace nošením předepsaného oděvu a loga organizace

Ano/Ano	Ano Ne	Ne /Ne	Ne Ano
5	0	0	2

Graf č. 18 – Reprezentace organizace nošením předepsaného oděvu a logo organizace.

Všechny oslovené organizace mají logo, podobně jako v České republice. V logu organizací lze nalézt symboly zvířat, podobně jako v České republice je to medvěd, z rostlin, opět podobně jako v ČR, jsou to rostliny určitého území, například Plesnivec alpský, nebo Dřípatka horská. Některé z organizací kladou také důraz na barevné ztvárnění loga.

Pořádáte kurzy pro veřejnost?

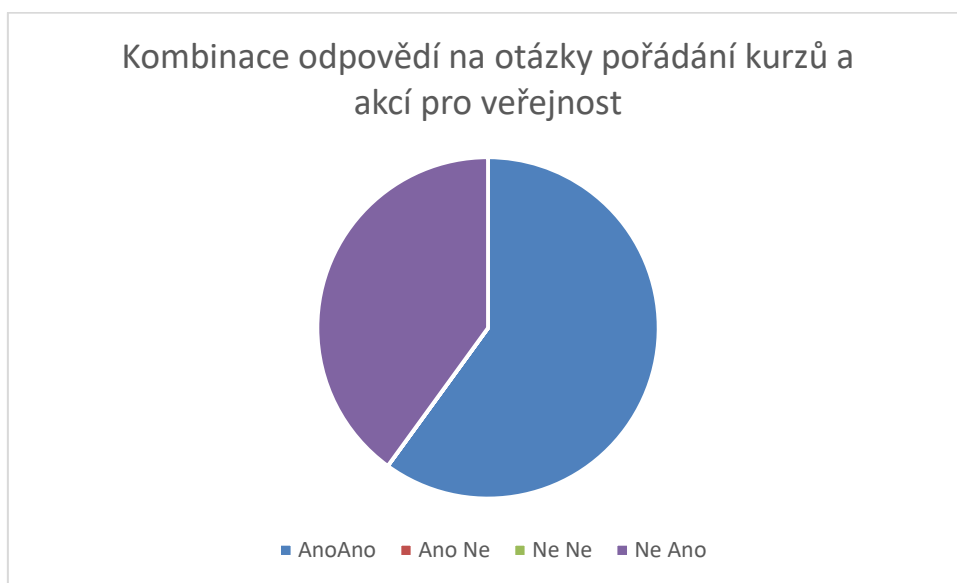
Graf č. 19 – Pořádání kurzů pro veřejnost.

Ano 3 42,8

Ne 4 57,1

Kombinace odpovědí na otázky pořádání kurzů a akcí pro veřejnost

Ano/Ano	Ano Ne	Ne/Ne	Ne Ano
3	0	0	4

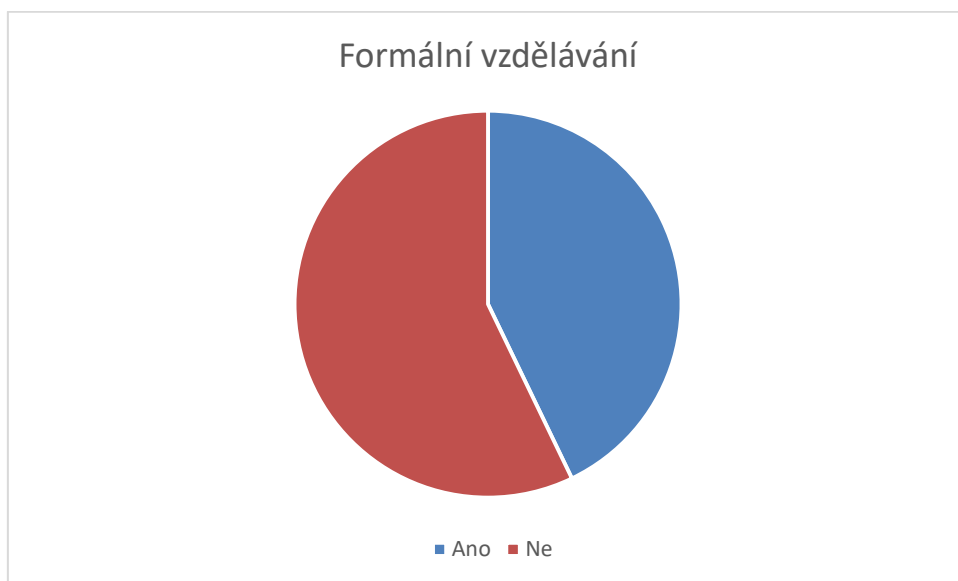

Graf č. 20 – kombinace odpovědí na otázky pořádání kurzů a akcí pro veřejnost.

Stejně jako v České republice převažuje pořádání akcí nad pořádáním kurzů pro veřejnost. Důvody budou podobné, akce pro veřejnost ve své většině nepotřebují odborné pracovníky.

Organizace zabývající se formálním vzděláváním?

Ano	Ne
3	4

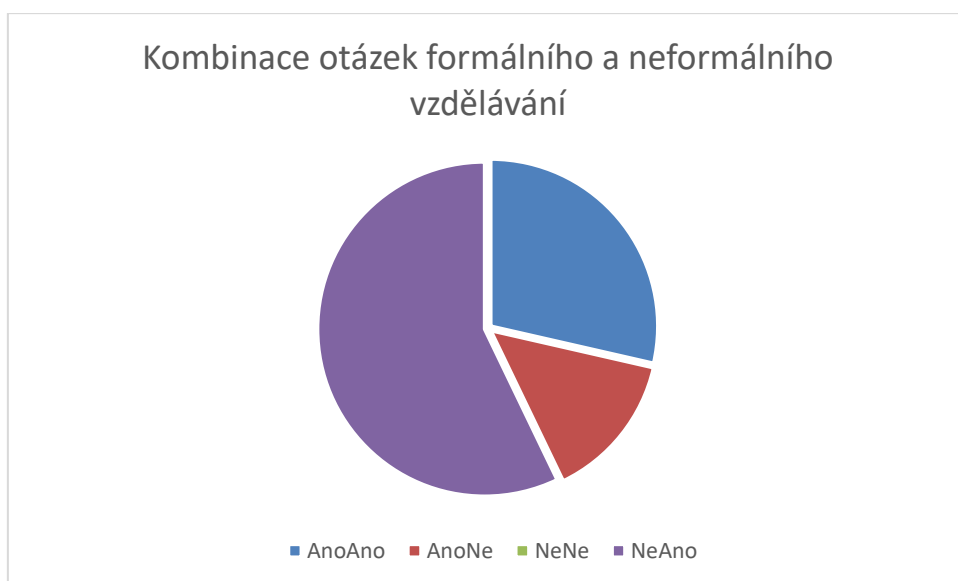
Graf č. 21 – Formální vzdělávání.

Ano 3 0,42%

Ne 4 0,57%

Kombinace odpovědí na otázky formálního a neformálního vzdělávání

Ano/Ano 2	Ano/Ne 1	Ne/Ne 0	Ne/Ano 4
--------------	-------------	------------	-------------

Graf č. 22 – Kombinace otázek formálního a neformálního vzdělávání.

Tři respondenti z oslovených organizací uvádí, že působí v oblasti formálního vzdělávání a dva z nich také v oblasti neformálního vzdělávání, pouze v oblasti formálního vzdělávání působí jen jeden respondent podobně jako v České republice, kde uvádí jen tři respondenti, že působí jen v oblasti formálního vzdělávání.

Vydáváte propagační materiály?

Graf č. 23 – Vydávání propagačních materiálů

Ano 7 100%

Ne 0 0%

Kombinace otázek vydávání propagačních materiálů a vybavení pracoviště.

Graf č. 24 – Vydávání propagačních materiálů a vybavení pracoviště.

Propagační materiály vydávají všechny organizace, podobně jako v České republice, kde vydává propagační materiály 52 z 54 organizací.

Spolupráce organizací

Graf č. 25 – Spolupráce organizací.

Ano 6 85,7%

Ne 1 14,3%

Ve Slovenské republice spolupracuje šest ze sedmi EVVO organizací, v České republice spolupracuje 52 z 54 organizací EVVO.

Kombinace otázek spolupráce organizací a spolupráce s cizinou.

Ano /Ano	Ano Ne	Ne/Ne	Ne Ano
0	6	1	0

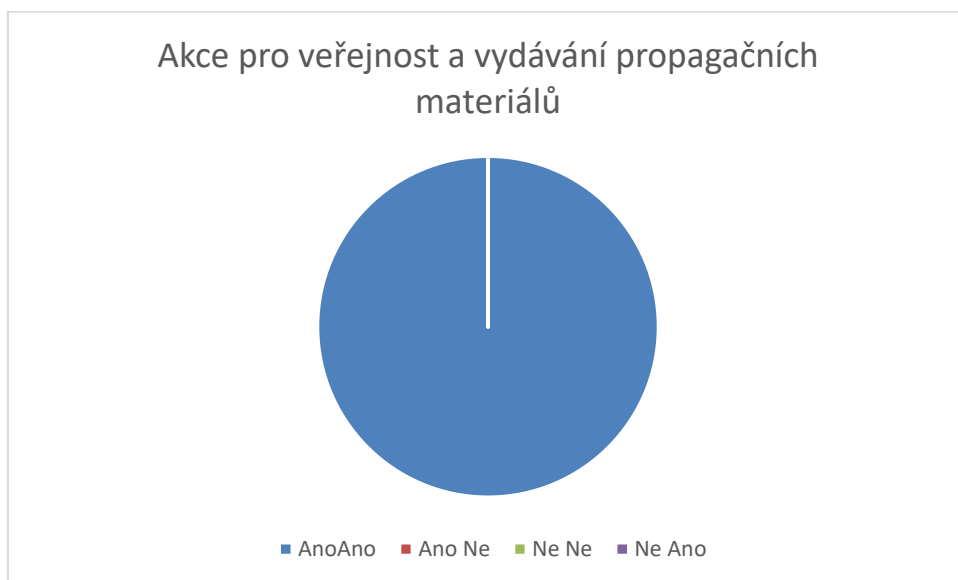

Graf č. 26 – Spolupráce organizací a spolupráce s cizinou.

Přestože ve Slovenské republice probíhá řada mezinárodních projektů, respondenti oslovených organizací neuvedli spolupráci s žádnou další zemí. Jedním z důvodů může být například to, že se jedná o v některých případech o dobrovolnické organizace s malou možností zahraničního kontaktu

Pořádání akcí pro veřejnost a vydávání propagačních materiálů

Ano/ Ano	Ano Ne	Ne /Ne	Ne Ano
7	0	0	0

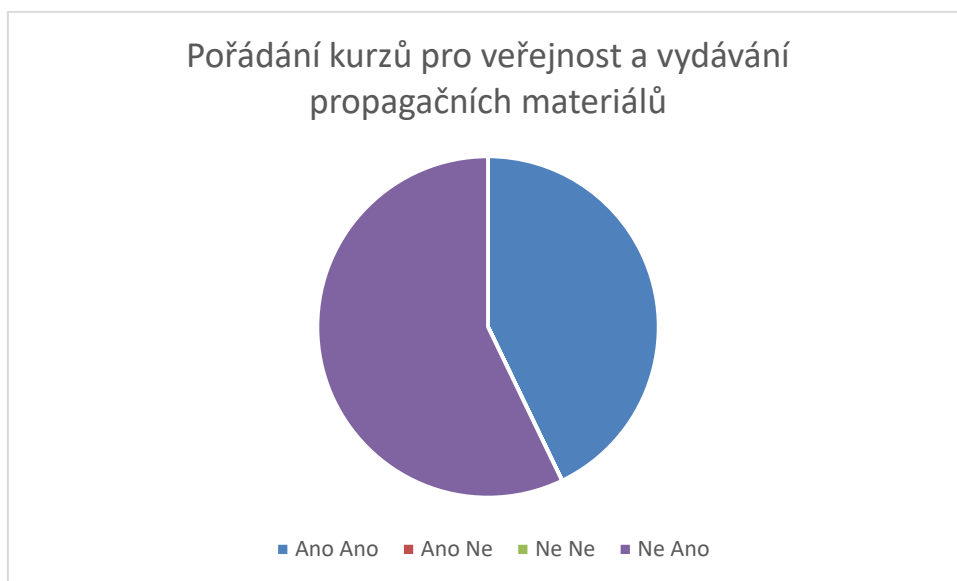

Graf č. 27 – Akce pro veřejnost a vydávání propagačních materiálů.

Všechny organizace EVVO, které pořádají akce pro veřejnost, vydávají propagační materiály.

Pořádání kurzů pro veřejnost a vydávání propagačních materiálů

Ano/ Ano	Ano Ne	Ne/ Ne	Ne Ano
3	0	0	4

Graf č. 28 – Pořádání kurzů pro veřejnost a vydávání propagačních materiálů.

Kurzy pro veřejnost pořádají pouze 3 organizace a všechny vydávají propagační materiály.

Z Velké Británie a Řecka odpověděl pouze jeden respondent. Oba shodně konstatovali, že mají vytvořené logo organizace, respondent z Velké Británie ho popsal jako hory a vodu, na rozdíl od respondenta z Řecka, který pouze sdělil, že nesmí logo popsat. Situace tedy podobná jako s respondenty z Německa, kteří uvedli, že nesmí poskytovat informace netýkající se jejich kampaně. V ostatních otázkách byly odpovědi podobné těm z České republiky a Slovenska. Nepořádají kurzy v oblasti EVVO, ale pořádají akce, vydávají materiály (leaflety). Používají předepsaný oděv a také mají vybavení odpovídající standardu v zemi a mohou ho ovlivnit.

5 Závěr

Cílem práce bylo najít společné a rozdílné nástroje environmentálního vzdělávání ve vybraných zemích Evropy a jejich možné uplatnění v ČR. Výsledkem by pak bylo obohacení environmentálního vzdělávání v ČR. Z metod byla použita deskripce a komparace z technik dotazníků a analýza dokumentů.

Cíl práce byl tedy splněn, podařilo se zhodnotit environmentální vzdělávání ve vybraných zemích a zjistit, na které oblasti EVVO vzdělávání se v ČR zaměřit. Samozřejmě, že informací o EVVO vzdělávání v Evropě bylo napsáno obrovské množství a všechny nemohou být obsahem této práce. Bylo by však přínosné hlouběji se tímto tématem zabývat.

Při výzkumu bylo zjištěno, že environmentální vzdělávání od 90. let prošlo obrovskými změnami a to nejen v Evropě, ale vlastně po celém světě. Samozřejmě, že závisí na vyspělosti země, politickém systému, vzdělávací politice a finančních možnostech. Hlavním tématem je udržitelný rozvoj, jehož součástí je i EVVO vzdělávání. Udržitelný rozvoj je obsahem strategických dokumentů v oblasti EVVO ve všech zemích. Jednotlivé země si uvědomují, že přetechizovaný současný svět má i negativní vliv na mladou generaci a její přístup k životnímu prostředí. Příkladem mohou být výzkumy, které byly provedeny ve Velké Británii, v České republice i Slovenské republice.

Porovnáme-li strategické a akční plány vybraných zemí Evropy, tedy Velké Británie, Spolkové republiky Německo, Řecka, Slovenské republiky a České republiky, dojdeme k jednoznačnému závěru, že všechny tyto země mají společný cíl, kterým je dosažení udržitelného rozvoje. Ovšem každá z těchto zemí se nachází v jiné etapě této cesty. K dosažení cíle používají stejné nástroje, ale v různé míře. Vliv mají například přírodní podmínky, historie EVVO v dané zemi, finanční možnosti země. Důležitým okamžikem se pak stávají setkání představitelů EVVO jednotlivých zemí na různých konferencích, kde mají tito představitelé možnost seznámit se s tím, jak se EVVO realizuje v jiné zemi. Příkladem může být materiál „Learning from Each - Other: the UNECE Strategy for Education for Sustainable Development“ tedy strategie EHK OSN pro ESD. (https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/01_Typo3site/LearningFromEachOther.pdf)

Výzkumné předpoklady:

1. Environmentální vzdělávání v Evropě probíhá různě, liší se nástroji, které jsou využívány při environmentálním vzdělávání.

Tento předpoklad se nepotvrdil, přestože určité odchylky zde jsou. Například v ČR jsou badatelské výzkumy na školách málo využívány, pokud škola nebo organizace není zapojena do některého z mezinárodních projektů. Právě mezinárodní projekty jsou dokladem toho, že i v ČR jsou zaváděny metody ze zahraničí. Také na webových stránkách EVVO organizací v ČR se začínají pozvolna objevovat interaktivní úkoly. V oblasti formálního vzdělávání mohou být příkladem lesní školky ve Slovenské republice, které začaly vznikat později než v jiných zemích. Ve většině zemí je EVVO průřezovým tématem, ale není vždy dostatečně oceňována.

V oblasti neformálního vzdělávání jsou to například ekologická střediska, ve vybraných zemích se zvyšuje jejich počet, naopak v Řecku v době krize klesl. Informální vzdělávání, tedy například působení knih a médií není kromě některých zemí, jako je třeba Velká Británie, dostatečné, EVVO pořady jsou zařazovány v neatraktivním čase, chybí dostatečná informovanost o problémech životního prostředí. Například ve Slovenské republice si tuto skutečnost uvědomují, zmiňují neinformovanost některých menšin obyvatelstva, proto mají v plánu tyto skupiny obyvatelstva lépe informovat.

2. Vlády v různých zemích přispívají různou měrou k finančnímu zabezpečení environmentálního vzdělávání ve svých zemích.

Tento předpoklad se potvrdil. Všechny vlády se podílejí svými rozpočty na financování EVVO vzdělávání. Přesto je poznat z mezinárodních statistik, že na vzdělávání obecně se vynakládá různé množství financí. Příkladem může být Řecko, které v době krize snížilo vynakládané prostředky na vzdělávání a to i v oblasti EVVO.

3. Environmentální vzdělávání každé země vychází z odlišného vzdělávacího systému, přesto zde lze najít společné prvky

Tento předpoklad se potvrdil, například ve většině sledovaných zemí existuje environmentální vzdělávání jako průřezové téma. Země postupují podle jednotné strategie, jejímž cílem je udržitelný rozvoj.

Doporučení pro EVVO v České republice: V oblasti formálního vzdělávání, ve školách se více věnovat aktivitám EVVO ve venkovním prostředí, dále badatelským dovednostem a to

už i na nižším stupni ZŠ. Nastavit RVP ZV tak, aby zahrnoval EVVO jako součást udržitelného rozvoje přímo v povinně odučených hodinách. Provést změnu průřezového tématu na průřezovou oblast.

Zlepšit postavení koordinátorů EVVO ve školách. Zjednodušit administrativu grantů, různých nadací, které jsou zaměřeny na získání prostředků na přírodní učebny. Prioritně určit jako žadatele školy.

V rámci neformálního vzdělávání zapojit všechny menšiny do EVVO vzdělávání a to prostřednictvím jejich rodného jazyka. Připravit další vzdělávací aktivity pro seniory, osoby se zdravotním znevýhodněním. Posílit informovanost v oblasti EVVO například lidí bez domova. U některých organizací, které se zabývají EVVO vzděláváním, zlepšit komunikaci se zákazníky. Přemýšlet nad tím, jak logo organizace může ovlivnit získávání dalších zákazníků, jakým způsobem ho lze prezentovat. Pořádat větší množství kurzů pro veřejnost. Více spolupracovat s ostatními organizacemi a to i ze zahraničí.

Zajistit další zdroje pro financování činností EVVO organizací. Umožnit všem žákům školy účastnit se environmentálních aktivit, například formou stipendií poskytovaných sponzory. V oblasti informálního vzdělávání oslovit média, knihovny, rozšířit vysílání přírodovědných programů, besed pro mladou generaci, rozšířit přírodovědnou literaturu v obecních knihovnách.

Seznam použité literatury

ARMSTRONG, Michael, TAYLOR, Stephen. *Řízení lidských zdrojů: moderní pojetí a postupy: 13. vydání*. Přeložil Martin ŠIKÝŘ. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5258-7.

CEJTHAMR, Václav, DĚDINA, Jiří. *Management a organizační chování*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, c2010. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3348-7

Comprehensive concept of the Czech Ministry of the Environment for environmental education, awareness, training and information of the public . Prague: Ministry of the Environment of the CR, 1999, 142 s. ISBN 80-7212-10 1-4.

ČINČERA, Jan. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.

ČINČERA, Jan, JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina, MATĚJČEK Tomáš, ŠIMONOVÁ Petra, BARTOŠ Jan, LUPAČ Miroslav, BROUKALOVÁ Lenka. *Environmentální výchova z pohledu učitelů*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8439-1.

HORKÁ, Hana. *Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století*. 2002. ISBN 80-210-3750-4

HRONÍK, František. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. Praha: Grada, 2007. Vedení lidí v praxi. ISBN 978-80-247-1457-8.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Ekologie čtená podruhé*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-713-7.

KARLÍČEK, Miroslav. *Základy marketingu*. 2., přepracované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-247-5869-5.

KRAMPEROVÁ, Lucie, KRŠŇÁK, Jan. *Jak se učí živě?: rozhovory o inovativních školách*. V Praze DharmaGaia, 2018. ISBN 978-80-7436-087-9.

LESKOVCOVÁ, M., L. MATOUŠKOVÁ PRYLOVÁ a A. PALACKÁ Environmentální výchova v České republice a v EU, systém environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012, 106 s. Studijní text. ISBN 978-80-87472-42-2.

MEZŘICKÝ, Václav, ed. *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-003-8.

PRŮCHA, Jan, VETEŠKA Jaroslav. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ Eliška, MAREŠ Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

PŮBALOVÁ, Ludmila, ŠVEJDOVÁ Gabriela. *Financování environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012, 106 s. Studijní text. ISBN 978-80-87472-38

TROJAN, V., TURECKIOVÁ, M., TRUNDA, J., DVOŘÁKOVÁ, M.: *Přístupy k managementu vzdělávání v kontextu České republiky*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Praha, 2015. ISBN 978-80-7290-867-7.

VYSEKALOVÁ, Jitka. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4005-8.

Další zdroje - internetové:

Příloha 1 Představení systému SP EVVO – dostupné z:

https://www.mzp.cz/cz/statni_program_evvo_ep_2016_2025

Ekoškolky a lesní mateřské školy – dostupné z:

[https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/50D89B7B0E8BAC4FC12577AB004462B8/\\$file/OV-V-ekoskolky-20100927.pdf](https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/50D89B7B0E8BAC4FC12577AB004462B8/$file/OV-V-ekoskolky-20100927.pdf)

Zákon č.561/2004 Sb. - dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>

Role hodnot v organizační kultuře - AAK dostupné z:

<http://aak.cms.opf.slu.cz/pdf/2011/4/cernohorska.pdf>

Slovník cizích slov. Dostupné z: [https://slovník-cizich-](https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=environment%2520&)

[slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=environment%2520&](https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=environment%2520&)

Bělehradská charta dostupná z:

http://www.medies.net/uploaded_files/TheBelgradeCharter.pdf

Tbiliská deklarace dostupná z: <http://www.gdrc.org/uem/ee/tbilisi.html>

Aarhuská úmluva dostupná z: http://www.mzp.cz/cz/umluva_pristup_informace

Směrnice Evropského parlamentu a rady 2003/4ES dostupná z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32003L0004>

Evropská úmluva o krajině Agenda 21 kapitola 36 dostupná z:

<http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/e26dd68a7c931e61c1256fbe0033a4ee/b56f757c1507c286c12570500034ba62?OpenDocument>

Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj EHK OSN dostupná z:

www.unece.org/env/esd/strategytext/strategyinczech.pdf

Dekáda vzdělávání pro udržitelný rozvoj 2005 -2014 vyhlášená UNESCO v roce 2002 dostupná z: <http://www.desd.org/about.html>

Globální akční program vzdělávání pro udržitelný rozvoj přijatý na 37. zasedání Generální konference UNESCO (2013) dostupné z:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf>

<https://www.lbv.de>

Deklarace z Aichi Nagoyi dostupné z: <http://www.unesco.org/new/en/unesco-world-conference-on-esd-2014/>

Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelavania a osvedy do roku 2025 dostupná z: <http://www.sazp.sk/app/cmsFile.php?disposition=i&ID=59>

Agenda 21 dostupná z:

<https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21>

Environmentální výhled OECD do roku 2030 dostupný z:

<http://www.oecd.org/environment/indicators-modelling-outlooks/40200592.pdf>

Strategie zeleného růstu OECD dostupná z:

https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=70816

Environmentální výhled OECD do roku 2030 dostupný z:

<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/environmentalni-vyhled-oecd-do-roku-2030-reseni-problemu-s-oteplovanim-jsou-dostupna-a-dosazitelna-32555/>

Strategie Evropa 2020 dostupná z:

<https://www.vlada.cz/cz/evropske./strategie.2020/strategie-evropa-2020-78695>

Dobry život v rámci možností naší planety dostupný z:

<http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/sk.pdf>

Zákon č.317/2009 Zákon o pedagogických zaměstnancích a odborných zaměstnancích dostupný z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2009-317>

Operační program Výzkum a inovace dostupný z:

<https://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=705433>

Operační program Kvalita životního prostředí dostupný z: <http://www.opzp.sk/>

Integrovaný regionální operační program. Dostupný z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/2014-2020/Operacni-programy/List/Integrovaný-regionální-operacni-program>

Operační program Lidské zdroje, zaměstnanost a inkluze - dostupné z:

<https://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Evropske-fondy-v-CR/2014-2020/Operacni-programy/List/OP-Zamestnanost>

Rizika vyučovania ochrany biodiverzity na príklade Katedry biológie a ekológie FPVUMB v Banskej Bystrici - dostupné z:

<https://drive.google.com/file/d/1wvLvJs79YdqgxKrDtG6zuVF9pc-CDLp5/view>

Aktuální stav mimoskolskej environmentálnej výchovy na Slovensku - dostupné z: <http://www.prohuman.sk/pedagogika/aktualny-stav-mimoskolskej-environmentalnej-vychovy-na-slovensku>

10 years UNECE Strategy for ESD dostupné z: <https://www.unece.org/env/esd.html>

Přehled zajištění environmentální osvěty, vzdělávání a výchovy v zemích Evropské Unie a v některých dalších zemích světa - dostupné z: <http://isev.sweb.cz/dokument/evvoeu.htm>

National Association for Environmental Education (Národní asociace pro Environmentální vzdělávání), dostupná z: <http://naee.org.uk/>

RSPB Wildlife Charity: přírodní rezervace a ochrana přírody, dostupná z:

<https://www.rspb.org.uk>

Sustainability Frontiers mezinárodní aliance pro udržitelnost a vzdělávání dostupný z

<http://www.sustainabilityfrontiers.org>

Strategie České republiky ESD, dostupná z:

<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/Implementation/NAP/CzechStrategyESD.Czech.pdf>

Vzdělávání pro udržitelný rozvoj, dostupné z: <http://www.unece.org/env/esd.html>

Vzdělávání pro udržitelný život, dokument Řecko, dostupné z:

<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/10thMeetSC/Documents/Greece.pdf>

Akční plán pro ESD UK, dostupný z:

<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/Implementation/NAP/UK.SDActionPlan.pdf>

Věstník MŠMT o koordinátorech EVVO. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/8622>

Dohoda o biodiverzitě, dostupná z:

<https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/dohoda-o-biodiverzite-do-roku-2020-chranme-17-procent-souse-a-desetinu-oceanu>

Mezinárodní úmluvy o ochraně přírody, dostupné z:

https://www.mzp.cz/cz/mezinarodni_umluvy_v_ochrane_prirody

Dohoda o klimatu, dostupná z:

https://www.mzp.cz/cz/news_161103_klima_dohoda

Mezinárodní program Uhlíkoví detektivové, dostupný z:

https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/uhlikovi-detektivove-maji-sanci-znovu-zazarit-v-soutezi?all_ids=

Učte se od sebe navzájem, dostupné z:

https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/esd/01_Typo3site/LearningFromEachOther.pdf

Mezinárodní setkání střešních organizací LMS - ALMS, dostupné z:

<http://www.lesnims.cz/projekty/mezinarodni-setkani-stresnich-organizaci-lms.html>

Webové stránky Lesní školy v lese Dionýsos, Řecko, dostupné z:

https://www.huffingtonpost.gr/2015/08/30/life-sxoleio-dasous_n_8053020.html

Webové stránky Lesní školy Slunečnice, Řecko, dostupné z:

<https://www.sunflower.edu.gr/>

Webové stránky Lesní školky Domček dostupné z

<https://domcek-lesnicek.webnode.sk/o-nas/>

České školství v mezinárodním srovnání dostupné z

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/ceske-skolstvi-v-mezinarodnim-srovnani>

Analýza dotací na podporu EVVO dostupné z

https://www.mzp.cz/cz/analyza_dotaci_na_podporu_evvo

Mezinárodní program Globe dostupný z

<https://globe-czech.cz>

Wildlife trusts občanské hnutí v Anglii na podporu ochrany přírody, dostupné z:

<https://www.wildlifetrusts.org/>

Seznam zkratek

BEZK-Nevládní nezisková organizace

BIAZA- BIAZA –Britská a Irská Asociace ZOO a Akvárií

BMBW- Federálním ministerstvem školství a vědy

CEA-Centrum environmentálních aktivit

Comenius-Program pro studečnty

ČEZ- dodavatel elektřiny a plynu

ČSOP-Český svaz ochránců přírody

Daphne- Institut aplikované ekologie

DOV-Doporučené očekávané výstupy

DVPP-Další vzdělávání pedagogických pracovníků

EAGGF Evropský orientační a záruční fond pro zemědělství (EAGGF)

EAZA-Evropská asociace zoologických zahrad

ECU- Evropská měnová jednotka

EE-Environmental Education-Environmentální vzdělávání a osvěta

EHP-Evropský hospodářský prostor

EHS-Evropské hospodářské společenství

EHK OSN-Evropská hospodářská komise

ENSI-Environmentální a školní iniciativy

EP-Environmentální poradenství

ERDF-Evropský fond pro regionální rozvoj

ES-Evropské společenství

ESD-Evropský soudní dvůr

ESF-Evropský sociální fond

EU-Evropská unie

EVVO-Environmentální vzdělávání a osvěta

ERDF-Evropský fond pro regionální rozvoj

ESF-Evropský sociální fond

EUROPARC-Federace přírodních a národních parků v Evropě"

FPVUMB- Fakulta přírodních věd, Univerzita Mateja Bela

FS-Sociální fond

GLOBE-Mezinárodní přírodovědný program

HDN-Hrubý národní důchod

HDP-Hrubý národní produkt

HSS-Hospodářská a sociální soudržnost

CHKO-Chráněná krajinná oblast

INTERREG VA-Operační program přeshraniční spolupráce

IUCN-Mezinárodní svaz ochránců přírody

IUVENTA-Slovenský inštitút mládeže

KMK-Konference zemských ministrů školství

KS 3-Key stages, klíčové etapy

LBV-Ochranářská organizace

LEONARDO-Program pro studenty

MMR-Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

M. R. K. E. V- Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy

MŠMT-Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy v ČR

MŠVV-Ministerstvo školství, vědy, výzkumu a sportu

MV -Ministerstvo vnitra

MZe-Ministerstvo zemědělství ČR

MŽP SR-Ministerstvo životního prostředí SR

NAEE-Britské národní sdružení pro environmentální vzdělávání

NME-Výchova a vzdělávání o přírodě a životním prostředí

NNO-Nestátní nezisková organizace

NP-Národní parky

NUTS II- jsou územní statistické jednotky, tzv. regiony.

NUTS I-Klasifikace územních statistických jednotek

NUTS III-Klasifikace územních statistických jednotek

OECD-Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OKD- Producent černého uhlí

OPVK-Operační program vzdělávání pro konkurenceschopnost

OPŽP-Operační program životního prostředí

OSN-Organizace spojených národů

PHARE-Program EU-přeshraniční spolupráce

RSPB- Královská společnost pro ochranu ptáků

RSNC Královská společnost ochrany přírody

RSWT- Královská společnost divokých zvířat

RVP ZV- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

RVP SOV-Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání

RVPG Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

RVPPV-Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

TALLOIRE- Program pro studenty

TIS-Svaz pro ochranu přírody, krajiny a lidí

SAŽP-Slovenská agentura životního prostředí

SDC- Komise pro udržitelný rozvoj

SIMID-Sdružení pro interpretaci místního dědictví

SOSNA- Centrum trvale udržitelných alternativ

UK-Univerzita Karlova

UNEP-Program OSN na ochranu životního prostředí

UNESCO-Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu

UNCTAD- United Nations Conference on trade and development Konference OSN o obchodu a rozvoji

USAID-EVVO Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj

SP EVVO a EV Státní program environmentálního vzdělávání

SPNC Společnost pro podporu ochrany přírody

ŠOP SR-Státní ochrana přírody

Wildlife trusts občanské hnutí v Anglii na podporu ochrany přírody

VŠCHT-Vysoká škola chemicko technologická

VŠE-Vysoká škola ekonomická

VUR-Vzdělávání pro udržitelný rozvoj

WWF-Světový fond na ochranu přírody

Přílohy

Příloha č. 1 - Odpovědi respondentů

Jakého druhu jsou materiály, které vydáváte?

1. skupina Zoologické a botanické zahrady

ZOO Praha	Letáky, knihy, časopisy, suvenýry
ZOO Plzeň	Informační letáky, průvodce zahradou, výroční zprávy, knihy, trička, propisky, kalendáře, notýsky, prodejní suvenýry
ZOO Jihlava	Letáky, plakáty, průvodce, zpravodaj
Ekocentrum Mini ZOO a Mini botanická zahrada	Nabídky programů, propagační letáčky o naší organizaci, vzdělávací charakter pouze tehdy, pokud je součástí projektu

2. skupina organizací - organizace zaměřené na ochranu volně žijících zvířat a krajiny

Zážitkové centrum Ursus centrum	Informační, odborné
Mezinárodní ochránářská organizace	Leaflet složka o naší práci v trojjazyčné mutaci

Muzeum	Letáky, brožury, nabídkové listy, vycházející z profilace muzea a jeho činnosti
Muzeum	Tiskoviny, plakáty, brožury, internetová propagace
Přírodní a kulturně historický areál-park Rochus	Programové letáky, mapa, trika, pláštěnky, stolní hra
Envicentrum Vysoké pole	Letáky, pohlednice

3. skupina organizací - Zařízení patřící vysokým školám

Výzkumný ústav živočišné výroby	Odborné, nabídkové, vzdělávací
Mezinárodní environmentální vzdělávací poradenské a informační středisko ochrany vod	Výroční zprávy, nabídky programů, letáky, propagační videa

4. skupina organizací-chov domácích zvířat

Sraz Toulcův Dvůr	Ve spolupráci s Botič o.p.s. - nabídka výukových programů, plakáty na akce, trička, pohledy, samolepky
Ekocentrum Chaloupky	Letáky, dřevěné valouny, vlastní nakládaný sýr

5. skupina organizace zaměřené na lesní pedagogiku

Lesy hl. města Prahy	Letáky v tištěné i elektronické podobě, informační tabule, poustry
Semínko země	Osvěta v oblasti raného dětství - víme s čím si hrajeme

6. skupina školy a školská zařízení

ZŠ Stanice zájmových činností Centrum ekologické výchovy Dřípatka	Letáky, plakáty, nabídka EVP, webové stránky
Školské zařízení pro environmentální vzdělávání Lipka	Plánky areálu
Školské zařízení pro environmentální vzdělávání	Výpis nabídky programů pro školy, vzdělávací akce pro pedagogy, nabídka kroužků pro děti, akce pro veřejnost, řemeslné kurzy a další

Centrum ekologické výchovy, odloučené pracoviště Střediska volného času Klubko Staré Město	Materiály - nabídky služeb, letáčky, 3D předměty (čaje, trička)
Škola	Informace o škole - kde se nacházíme, jaké děti vzděláváme, kroužky, aktivity

7. skupina Ekocentra zaměřená na třídění odpadu

Ekocentrum	Informační letáky zpracovávají různá témata, která lidé řeší, především třídění odpadů, kompostování, nakládání s organickými zbytky. Dále vydáváme letáky, které podporují činnost Ekodomova
Organizace zabývající se tématem odpady	Leaflety týkajících se našich informačních produktů a služeb
Ekocentrum	Převážně letáčky - propagace výukových programů, informační letáky pro veřejnost, pozvánky na akce
Organizace zabývající se tříděním odpadu	Letáčky

8. skupina organizací sociálně-ekologické

Nezávislé Sociálně Ekologické Hnutí	Samolepky, letáky, plody na špendlíku, trička, pohlednice
Veřejně prospěšný spolek s celostátní působností v oblasti práce s dětmi a mládeží	Samolepky, letáky, brožury, mapy

9. skupina organizací - organizace dokládající možnost průmyslové činnosti s ochrannou životního prostředí

Organizace se zaměřením na ekologii	Edukativní, nebo PR materiály
Ekologický institut	Ekorady pro domácnost

Ostatní ekocentra- vzdělávání, výchova, osvěta

Ekocentrum	Metodiky, pomůcky pro učitele, příručky, hry a kvízy pro děti, atlasy
Ekocentrum	Nabídka EVP, letáky, články
Ekocentrum	Letáky, které seznamují s činností naší organizace, upomínkové dárkové předměty a metodické pomůcky
Ekocentrum	Většinou papírové, nebo elektronické brožurky, letáčky a vizitky
Ekocentrum	Materiály VZ, nabídka služeb, letáčky, 3D trička
Ekocentrum	Nabídka EV programů
Ekocentrum	Tištěné - tiskoviny o ptácích, rezervacích, kalendáře apod.
Ekocentrum	Letáky, trička, tašky, samolepky, videospoty
Ekocentrum	Informační, osvětové, odborné
Ekocentrum	Nabídkové letáky programů a služeb v environmentální výchově, plakáty, informace pro návštěvníky, turisty, výroční zprávy dále (mimo čistě propagačních tisků) odborné a metodické publikace, časopisy Bedrník a Ekoton
Ekocentrum	Informační letáky, ale máme jeden už čtyři roky a pouze je dotiskujeme
Ekocentrum	Letáky zaměřené na konkrétní témata ochrany přírody a ŽP, samolepky, záložky
Ekocentrum	Plakáty a upoutávky na aktivity, výstavy, přednášky, semináře, oslavy tradic, dílničky
Ekocentrum	Propagační materiály o činnosti organizace, materiály naučné, zaměřené na vzdělávání

	V jednotlivých oblastech EVVO
Ekocentrum	Tiskoviny, publikace
Ekocentrum	Materiály osvětové, výchovně vzdělávací
Ekocentrum	Materiály propagující ochranu přírody
Ekocentrum	Nabídka EVP, letáky, články
Ekocentrum	Brožury
Ekocentrum	Materiály tištěné, tiskoviny o ptácích, rezervacích, kalendáře apod.
Ekocentrum	Letáky, pohlednice
Ekocentrum	Materiály osvětové a výchovně vzdělávací
Ekocentrum	Letáky, besedy, přednášky, exkurze
Ekocentrum	Letáky, infostánky

Pořádáte akce pro veřejnost? Jaké?

1. skupina organizací: Zoologické zahrady

ZOO Praha	Různé projekty po celý rok
ZOO Plzeň	Aktivity po celý rok
ZOO Jihlava	Den Země, Den ptactva, Den dětí, Den zvířat, Adventní dílny, Noc snů, Letní noc Noc s Andersenem
ZOO Minizoo a Mini botanická zahrada	Jednorázové přednášky, dílničky pro rodiče s dětmi, naučně zábavné akce zaměřené na zvířata pro rodiny Zeměfest -festival ke dni země, tematické výstavy

2. skupina organizací-organizace zaměřené na ochranu volně žijících zvířat a krajiny

Mezinárodní ochránářská organizace	Houbařské výstavy, ornitologické akce například „Vítání ptačího zpěvu“ Podzimní festival ptáků a jiné osvětové nebo odborné přednášky, například na téma voda apod.
------------------------------------	--

Zážitkové centrum	Festival „Medvěd“ - král šelem Beskyd - srpen (v roce 2018 se bude konat III. ročník, Festival „Ze života hmyzu“ květen (v roce 2018 se bude konat I. ročník) „Noc v Ursus centru“ – leden - únor (každý 2. rok), semináře, workshopy, konference v oblasti ochrany přírody, budování úcty k přírodě, vernisáže a výstavy o přírodě.
-------------------	--

2. skupina organizací – Muzea a přírodní areály

Muzeum	Vycházející z profilace muzea a jeho oblastní činnosti
Muzeum	Den Země, přírodovědné přednášky, přírodovědné výstavy

Park Rochus Přírodní a kulturní historický areál	Stromy pro Rochus, Už je čas na ten klas, Otevírání pastvin a stavění máje ve Skansenu Rochus
--	---

Envicentrum	Velikonoční jarmark, Rozsvěcování vánočního stromčku, Svatomartinský průvod, vycházky do přírody, Otevřené neděle
-------------	---

Ekocentrum s environmentální vzdělávací zahradou Dřípatka	Výstavy, přednášky, semináře, oslavy tradic, dílničky
---	---

3. organizace – Zařízení patřící vysokým školám

Výzkumný ústav živočišné výroby Uhřetěves – Netluky	Semináře, konference, workshopy, popularizační a výchovně vzdělávací
--	--

Mezinárodní environmentální vzdělávací, poradenské a informační středisko ochrany vod	Světový den vody
---	------------------

4. organizace – chov domácích zvířat

Sraz Toulcův Dvůr	Akce na téma welfare domácích zvířat. Stěžejními jsou informace o chovu hospodářských zvířat (včetně rizik velkochovu), nebo domácích mazlíčků, akce hlavně pro rodiny s dětmi. Pro odbornou veřejnost pořádáme semináře o chovu a výcviku koní
-------------------	---

	Odborné semináře, přednášky, jarmarky, kurzy
--	--

Ekocentrum Chaloupky	Dny Země, výstavy, Ovčí dny, řemesla, akce jarmark
----------------------	--

Ekocentrum Chaloupky	Akce - terénní komentované vycházky do přírody (soví houkání, zimní přírodou, za stromy, do krajiny/tematické dny/Den
----------------------	---

	Země, Den dýní, výtvarné dílny s použitím přírodních materiálů, Dny otevřených přírodních zahrad
--	--

Ekocentrum Chaloupky	Vycházky, exkurze
----------------------	-------------------

5. organizace zaměřené na lesní pedagogiku

Lesy hl. města Prahy	Dny Země, spolupráce s městskými částmi, tematické dny
----------------------	--

Semínko země	Den pro rodinu, Mezinárodní den bláta 29.6. Světový den hamak houpacích sítí (22.), Týden mobility, Den zvířat 4.10. Den stromů
--------------	---

6. školy a školská zařízení

ZŠ Stanice zájmových činností Centrum ekologické výchovy Dřípatka	Akce na témata ornitologická, mykologická, pedagogická, environmentální, odpadová, turistická (v průběhu celého roku, obměňuje se dle zájmu a kalendáře)
---	--

Školské zařízení pro environmentální vzdělávání Lipka	Několikrát za rok dny otevřených dveří s tematicky zaměřeným programem pro rodiny
---	---

Školské zařízení pro environmentální vzdělávání Lipka	Vzdělávací akce pro pedagogy, nabídka kroužků pro děti, akce pro veřejnost řemeslné kurzy a další. Den Země, akce
---	---

	v přírodních zahradách, předvánoční a velikonoční akce a mnohé další
--	--

Školské zařízení pro environmentální vzdělávání Lipka	Několikrát za rok dny otevřených dveří s tematicky zaměřeným programem pro rodiny
---	---

Centrum ekologické výchovy, odloučené pracoviště Střediska volného času Klubko Staré Město	Den Země, Den Zvířat, Den bez palmového oleje, kampaně
--	--

Škola	Akce pro veřejnost, vánoční besídka, garden party, velikonoční výstavka, určeno rodičům dětí, bývalým žákům, rodičům, hostům
-------	--

7. ekocentra zaměřená na třídění odpadu

Ekocentrum	Akce pro veřejnost, workshopy o kompostování, jarmark v dětském klubu Šárynka (1. lesní školka v ČR), soutěž o nejlepší kompost roku - Miss kompost, vzdělávací akce pro děti, divadelní představení, semináře o kompostování apod.
------------	---

Organizace zabývající se tématem odpady	Konference na téma odpady, Vaval, rizikový management
---	---

Ekocentrum	Workshopy zaměřené na kompostování, třídění bioodpadu, osvětové akce pro děti
------------	---

Organizace zabývající se tříděním odpadu	Informační stánky
--	-------------------

8. organizace sociálně-ekologická

Nezávislé Sociálně Ekologické Hnutí	Přednášky, výstavy, workshopy
-------------------------------------	-------------------------------

9. organizace pro práci s mládeží

Veřejně prospěšný spolek s celostátní působností v oblasti“ práce s dětmi a mládeží“	Příroda objektiv, Hledání jara, Minuta pro Zemi, Zelená stezka, Hledání studánek
--	--

10. organizace dokládající možnost propojení průmyslové činnosti s ochrannou životního prostředí

Organizace se zaměřením na ekologii	Akce k výkladům a změnám legislativy životního prostředí
-------------------------------------	--

Ekologický institut Veronica	Ekorady pro domácnost
------------------------------	-----------------------

11. ostatní ekocentra- vzdělávání, výchova, osvěta

Ekocentrum	Akce pro rodiče s malými dětmi, brigády v sadu
------------	--

Ekocentrum	Kurzy, semináře, akce pro rodiče s dětmi s EVVO programem
------------	---

Ekocentrum	Odborné semináře, přednášky, jarmarky, kurzy
------------	--

Ekocentrum	Exkurze, Dny Země, dobrovolnické brigády
Ekocentrum	Den Země, Den Zvířat, Den bez palmového oleje, konference, kampaně
Ekocentrum Paleta	Akce pro veřejnost, dílny, přednášky, semináře
Ekocentrum	Tematické akce pro veřejnost s různými tématy
Ekocentrum a ekoporadna Zelený dům	Akce pro veřejnost - Akce ke Dni Země, ke Dnům Zdraví, k Evropskému týdnu mobility, Dnům chudoby, Ptačí festival, Vánoční akce, Výstavy, Besedy, Exkurze, Přednášky, Festivaly, Cyklojízdy
Ekocentrum	Akce - semináře, kurzy, letní školy, happeningy, kampaně, soutěže
Ekocentrum	Veřejnost - besedy, semináře, exkurze, vycházky, konference
Ekocentrum	Akce pro veřejnost - hudebně-divadelní festival Dotečky, osvětové akce typu Den Země, akce propagující místní produkty, jablečná slavnost, bramborový den, výstavy, tvůrčí dílny, promítání

Ekocentrum	Den otevřených dveří, ekotechnologie, školení na téma výuky venku a průvodcování v přírodě
Ekocentrum	Osvětové akce, vycházky a exkurze, akce pro rodiny s dětmi, akce pro přírodu, přednášky a besedy, tvořivé dílny, ekologické výukové programy pro školy soutěže pro žáky škol
Ekocentrum	Oslavy Dne Země, tvořivé kurzy, přednášky, tematické akce (Putování ke studánce a Den vody
Ekocentrum ekoporadna, pobytové centrum	Výstavy, přednášky, semináře, oslavy tradic, dílničky
Ekocentrum ZO ČSOP Vlašim	Uklid'me Svět, Den bez aut, Den Země, ekologická olympiáda
Ekocentrum	Osvětové, výchovné, vzdělávací
Ekocentrum	Letáky, besedy, přednášky, exkurze
Ekocentrum - patřící pod Český svaz ochránců přírody	Akce na naučných stezkách, záchranné transfery organismů, Den Země
Ekocentrum	Co vypráví krajina

Ekocentrum	Ekorady pro domácnost, průvodce přírodním, parkem, ozvěny ekofilmu, Biojarmark
------------	--

Ekocentrum	Nepořádá akce pro veřejnost
------------	-----------------------------

Máte možnost ovlivnit vybavení Vašeho pracoviště?

1. skupina organizací - Zoologické zahrady

ZOO Praha	Žádáme si dle potřeby
ZOO Plzeň	Porady vedení
ZOO Jihlava	Návrhy na vybavení, odsouhlasení vedením organizace, zajišťuje objednání, vybavení
ZOO mini a mini botanická zahrada	Řídíme si sami nákup pomůcek, vybavení po konzultaci s vedením DDM, využíváme finančních prostředků z grantů

Mezinárodní ochránářská organizace	Shánění odborné literatury, nákup pomůcek, například odchytových sítí na ptáky a odborného materiálu, nebo mikroskopů, fotoprací atd.
------------------------------------	---

Zážitkové centrum	Finanční prostředky získáváme z dotačních programů
-------------------	--

2. skupina organizací - Muzea a přírodní areály

Museum	Požadavkem na nákup
Museum	Požadavkem na vedení
Přírodní historický areál	Peníze získáváme komunikací se zakladateli společnosti

Envicentrum	Patříme pod obec Vysoké Pole, co potřebujeme pro výuku, nám zaplatí
-------------	---

3. skupina organizací – Zařízení patřící vysokým školám

Výzkumný ústav živočišné výroby	Ano, požadavkem
Mezinárodní environmentální vzdělávací poradenské a informační středisko ochrany vod	Vybíráme jako tým společně

4. skupina organizací - chov domácích zvířat

Sraz Toulcův Dvůr	Ano, náměty a požadavky na vybavení pracoviště jsou v naší organizaci přijímány pozitivně
Ekocentrum Chaloupky	V současné době je před přestavbou

5. skupina organizací - organizace zaměřené na lesní pedagogiku

Lesy hl. města Prahy	Máme možnost ovlivnit, ale jsme stále závislí na penězích od města
Semínko Země	Naše pracoviště sídlí v památkově chráněné dřevěnce, která mapuje prostý život před 100 - 200 lety, tím je ovlivněno vybavení

6. skupina organizací-školy a školská zařízení

ZŠ Stanice zájmových činností Centrum ekologické výchovy Dřípatka	Dle zřizovatele, možností a priorit
Školské zařízení pro environmentální vzdělávání Lipka	Ano, dle možností píšeme projekty na úpravu areálu i vybavení budov, nákupy pomůcek na programy jsou z našeho zisku

Školské zařízení pro environmentální vzdělávání Lipka	Na základě rozhodnutí, podle potřeb organizace a zaměstnanců
Centrum ekologické výchovy, odloučené pracoviště Střediska volného času	Zařízení si vybíráme sami
Škola	Rozhovor s vedením školy, zdůvodnění, proč to potřebujeme

7. ekocentra zaměřená na třídění odpadu

Ekocentrum	Ano, máme, ale značně omezené. Často se vybavení pořizuje z grantů nebo z volných peněz, které máme k dispozici
Organizace zabývající se tématem odpady	Pokud máme prostředky, snažíme se pracoviště průběžně modernizovat
Ekocentrum	Jak si věci na pracovišti uspořádáme, tak je máme. Prostředí našeho pracoviště je vytvářeno zaměstnanci. Jsme limitováni prostorem, proto se snažíme o maximálně funkční řešení pro všechny.
Organizace zabývající se tříděním odpadu	Informační stánky

8. organizace sociálně-ekologické

Nezávislé Sociálně Ekologické Hnutí	Jsme nehierarchistická organizace, na vybavení se společně domlouváme, rozhodujeme, investujeme
Veřejně prospěšný spolek s celostátní působností v oblasti práce s dětmi a mládeží	Možnosti máme, ale nemáme peníze na zbytečnosti. Raději prostředky věnujeme přímému působení na mládež a dospělé než na vlastní pohodlí

9. organizace dokládající možnost propojení průmyslové činnosti s ochrannou životního prostředí

Organizace se zaměřením na průmyslovou činnost a ochranu prostředí	V rámci řešení finančně podpořených projektů
Ekologický institut Veronica	Penězi z projektu, nebo donátory. Pokud nejsou, tak ne

ostatní ekocentra – vzdělávání, výchova, osvěta

Ekocentrum	Vybavení ovlivňujeme nákupem
Ekocentrum	Ano máme možnost
Ekocentrum	Ano, když něco potřebujeme, domluvíme se a koupíme
Ekocentrum	Ano, podle toho, jak šetříme, v případě, že je rozpočet příznivý, můžeme si dovolit vybavení zlepšit, také se snažíme být konkurenceschopní, takže žádáme o různé projekty, kde nám umožní si vylepšit vybavenost
Ekocentrum	Ano, můžeme, jsem ředitelkou organizace
Ekocentrum	Zařízení si vybíráme sami
Ekocentrum	Ano
Ekocentrum a ekoporadna Zelený dům	Vybavení neodpovídá, zatím máme velmi malou kancelář, kterou sdílíme s dalšími organizacemi. Vybavení můžeme ovlivnit, pokud budeme mít finanční prostředky a také prostory, kde bychom vybavení mohli mít
Ekocentrum	Přemýšlíme, dary, nákupy z financí vlastních i projektových
Ekocentrum	Vybavení odpovídá malé nevládní organizaci, která nemá dostatek finančních prostředků. Naše organizace je závislá na

	podpořených projektech, kde moc peněz nezbyvá na vybavení
Ekocentrum	Jsem vedoucí pracovník, takže je v mé kompetenci (v rámci omezení financemi v neziskové organizaci), možnost mají i ostatní pracovníci (společné plánování, uplatnění a projednávání návrhů, svěřené kompetence určitých pracovníků)
Ekocentrum	Ovlivnit můžeme, jak chceme, máme naprostou volnost a dá se říci, že i finance, když něco potřebujeme, dokážeme si našetřit
Ekocentrum	Ano, pomocí grantových řízení dokážeme získat potřebné finance
Ekocentrum	Nákupy potřebného vybavení
Ekocentrum	Vzdělávací programy nejsou ziskové, potýkáme se s nedostatkem finančních prostředků a od toho se odvíjí i vybavenost Ekocentra
Ekocentrum	Žádosti o granty
Ekocentrum	Sledujeme a doplňujeme
Ekocentrum	Vybavení se řídí našimi nápady
Ekocentrum	Nemáme dostatek finančních prostředků
Ekocentrum	Koupíme si, co potřebujeme - dražší věci z projektů
Ekocentrum	Dle vlastních potřeb a aktuálních finančních možností
Ekocentrum	Ve všem, co není zbytečné

Odpovědi respondentů ze Slovenské republiky:**Máte vytvořeno logo organizace, a co toto logo symbolizuje?**

Ekocentrum	Spojení přírody a člověka
Ekocentrum	Mlýnské kolo
Organizace Enviro Future	Je to kombinace zelené a oranžové barvy, které vytváří symbol nekonečna, zelená symbol enviro, životní prostředí a oranžová barva budoucnost
Ekocentrum	Historie a budoucnost zároveň
Ekocentrum	Medvěd symbolizuje faunu, plesnivec symbolizuje flóru a svým tvarem i vrchy - hole a podzemní prostory - jeskyně
Dropie	Tetřev Hlušec
Sdružení Slatinka	Průlom v údolí řeky Slatina, kde leží vesnice Slatinka, kterou chceme zachovat

Jakého druhu jsou materiály, které vydáváte?

Ekocentrum	K jednotlivým environmentálním tématům
Mlýnské kolo	Magnetky, pohlednice, reklamní předměty, krátké texty
Envirofuture	Plakáty na soutěže
Ekocentrum	Letáky, brožury, pexesa, plakáty, knihy, mapy
Medvěd	Jde o informační brožury o národním parku, nebo maloplošných chráněných

	územích, jako jsou národní přírodní rezervace
Dropie	Pro odbornou i laickou veřejnost, zejména o ochraně přírodních lesů, ale i jiná témata
Slatinka	Vzdělávací a informační materiály o přírodních hodnotách údolí řeky Slatina, praktické příručky pro občany, jak chránit životní prostředí, příručky pro učitele a pracovníky s dětmi, mladými lidmi o enviro aktivitách apod.

Pořádáte akce pro veřejnost? Jaké?

Ekocentrum	Přednášky, semináře, výstavy, exkurze, jarmarky
Mlýnské kolo	Koncerty, lezecké závody, soutěže na oživení regionálních tradic (zabíjačka, vaření guláše, pečení koláčů)
Envirofuture	Organizujeme komunitní aktivity sousedské burzy (enviro vzdělávání) a jsme součástí různých soutěží v našem městě, v rámci kterých máme informační stánek a organizujeme enviro aktivity pro rodiny s dětmi
Ekocentrum	K různým významným environmentálním dnům a různým problémům životního prostředí a ochrany biodiverzity

Medvěď	Jde většinou o environmentální soutěže pro školy, průvodcovskou činnost po národním parku pro veřejnost
Dropie	Děláme workshopy zejména pro děti ve školním a předškolním věku
Slatinka	Vzdělávání a informační setkání při příležitosti Dne Země, Dne bez aut, Dne životního prostředí. Pozorování přírody s experty, provázení naučnými chodníky, dobrovolnické brigády a akce na zlepšení stavu životního prostředí. Komunitní akce ve Slatince (čtení s autory, divadlo, taneční vystoupení, promítání, setkání rodáků. Diskuse o životním prostředí a komunitní akce ve Zvoleně (tzv. zóna bez peněz, výstavy, zážitkové učení dětí a mladých lidí. V přírodě land art jako nástroj na zacílení pozornosti na problémy ŽP

Máte možnost ovlivnit vybavení Vašeho pracoviště?

Ekocentrum	Ano, podle potřeby
Mlýnské kolo	Ano, jsme občanské sdružení pracující na neziskovém principu. Je na našem rozhodnutí, jak použijeme získané prostředky na vybavení pracoviště
Enviro future	Sídlíme v našich vlastních prostorách, takže si je můžeme zařídit podle našich preferencí

Ekocentrum	Realizací veřejných zakázek
Medvěd	Jde většinou o porady ředitelů organizačních jednotek, přes návrh plánu hlavních úloh na příslušné roky
Dropie	V podstatě nepotřebujeme speciální vybavení. Je to spíše klasika - počítač, tiskárna, dobrý fotoaparát. Ovlivnit se dá prostřednictvím některých projektů
Slatinka	Jsme nevládní organizace a z 99% pracujeme jako dobrovolníci. Rozhodujeme ve skupině konsensem, když se společně dohodneme, že by něco pomohlo zlepšit činnost, tak to tak uděláme. Nemáme nikoho, kdo rozhoduje o nás bez nás, proto máme všichni možnost ovlivnit všechny věci v organizaci

Příloha č. 2 - Tabulky

Tabulka 1 Odpovědi na otázky výzkumného šetření respondentů z EVVO organizací v ČR

položka respondent	Vybavení pracoviště odpovídá standardu v zemi	Možnost ovlivnit vybavení pracoviště	Reprezentace organizace nošením předepsaného oděvu při styku s veřejností	Logo organizace	Kurzy pro veřejnost	Akce pro veřejnost	Formální vzdělávání	Neformální vzdělávání	Propagační materiály	Spolupráce organizací	Spolupráce s cizinou	muž	žena
1	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
2	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano
3	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano	ne	ne	ano
4	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ne
5	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ne	ne	ne	ano
6	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
7	ne	ne	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
8	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ano
9	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ne
10	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano
11	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne
12	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ne
13	ne	ne	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ano
14	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ano
15	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne
16	ne	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ne
17	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne
18	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano
19	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne
20	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
21	ne	ne	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ne	ano
22	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ano
23	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
24	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
25	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ne
26	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ne
27	ne	ne	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ano
28	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ne
29	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ano
30	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ne
31	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ano
32	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ne	ano	ne	ano
33	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne
34	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
35	ne	ne	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ano
36	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ne	ano
37	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
38	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
39	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
40	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ano
41	ne	ne	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne
42	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
43	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ne
44	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ano
45	ne	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne
46	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
47	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ne	ne	ano
48	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ano
49	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
50	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
51	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ne	ano
52	ne	ne	ne	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ano
53	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ne	ano	ano	ne	ne	ano
54	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ano	ne	ne	ano
Součet ANO	44	46	18	54	39	54	27	51	52	52	9	17	37
Součet NE	10	8	36	0	15	0	27	3	2	2	45	37	17

Tabulka 2 Porovnání odpovědí zda odpovídá vybavení standardu v zemi a vybavení pracoviště

respondent \ položka	Vybavení pracoviště odpovídá standardu v zemi	Možnost ovlivnit vybavení pracoviště
1	ne	ano
2	ano	ano
3	ano	ano
4	ano	ano
5	ano	ano
6	ano	ano
7	ne	ne
8	ano	ne
9	ano	ano
10	ano	ano
11	ano	ano
12	ano	ano
13	ne	ne
14	ano	ano
15	ano	ano
16	ne	ano
17	ano	ano
18	ano	ano
19	ano	ano
20	ano	ano
21	ne	ne
22	ano	ano
23	ano	ano
24	ano	ano
25	ano	ano
26	ano	ano
27	ne	ne
28	ano	ano
29	ano	ano
30	ano	ano
31	ano	ano
32	ano	ano
33	ano	ano
34	ano	ano
35	ne	ne
36	ano	ano
37	ano	ano
38	ano	ano
39	ano	ano
40	ano	Ano
41	ne	ne
42	ano	ano
43	ano	ano
44	ne	ano
45	ne	ano
46	ano	ano
47	ano	ano
48	ano	ano
49	ano	ano
50	ano	ano
51	ano	ano
52	ne	ne
53	ano	ano
54	ano	ano
Součet ANO	44	46
Součet NE	10	8

Tabulka 3 Reprezentace organizace nošením předepsaného oděvů

respondent \ položka	Reprezentace organizace nošením předepsaného oděvu při styku s veřejností	Logo organizace
1	ne	ano
2	ano	ano
3	ne	ano
4	ano	ano
5	ne	ano
6	ano	ano
7	ne	ano
8	ano	ano
9	ne	ano
10	ne	ano
11	ne	ano
12	ne	ano
13	ne	ano
14	ne	ano
15	ne	ano
16	ne	ano
17	ne	ano
18	ne	ano
19	ano	ano
20	ne	ano
21	ano	ano
22	ne	ano
23	ne	ano
24	ne	ano
25	ne	ano
26	ne	ano
27	ne	ano
28	ne	ano
29	ne	ano
30	ne	ano
31	ano	ano
32	ne	ano
33	ne	ano
34	ne	ano
35	ne	ano
36	ne	ano
37	ano	ano
38	ano	ano
39	ano	ano
40	ano	ano
41	ano	ano
42	ano	ano
43	ano	ano
44	ne	ano
45	ne	ano
46	ano	ano
47	ano	ano
48	ne	ano
49	ne	ano
50	ano	ano
51	ano	ano
52	ne	ano
53	ne	ano
54	ne	ano
Součet ANO	18	54
Součet NE	36	0

Tabulka 4 Komparace kurzů a akcí

respondent \ položka	Kurzy pro veřejnost	Akce pro veřejnost
1	ne	ano
2	ano	ano
3	ano	ano
4	ne	ano
5	ne	ano
6	ne	ano
7	ano	ano
8	ano	ano
9	ano	ano
10	ano	ano
11	ano	ano
12	ano	ano
13	ne	ano
14	ano	ano
15	ano	ano
16	ano	ano
17	ano	ano
18	ano	ano
19	ano	ano
20	ano	ano
21	ne	ano
22	ano	ano
23	ano	ano
24	ano	ano
25	ano	ano
26	ano	ano
27	ano	ano
28	ne	ano
29	ano	ano
30	ano	ano
31	ne	ano
32	ano	ano
33	ano	ano
34	ano	ano
35	ne	ano
36	ano	ano
37	ano	ano
38	ano	ano
39	ano	ano
40	ano	ano
41	ne	ano
42	ano	ano
43	ano	ano
44	ne	ano
45	ano	ano
46	ne	ano
47	ano	ano
48	ano	ano
49	ne	ano
50	ano	ano
51	ano	ano
52	ano	ano
53	ne	ano
54	ne	ano
Součet ANO	39	54
Součet NE	15	0

Tabulka 5 – Formální a neformální vzdělávání

položka respondent	Formální vzdělávání	Neformální vzdělávání
1	ano	ano
2	ano	ano
3	ano	ne
4	ne	ano
5	ne	ano
6	ano	ano
7	ano	ano
8	ne	ano
9	ne	ano
10	ne	ano
11	ano	ano
12	ne	ano
13	ne	ano
14	ne	ano
15	ano	ano
16	ne	ano
17	ano	ano
18	ano	ano
19	ano	ano
20	ano	ano
21	ne	ano
22	ne	ano
23	ano	ano
24	ano	ano
25	ne	ano
26	ne	ano
27	ne	ano
28	ne	ano
29	ne	ano
30	ne	ano
31	ne	ano
32	ne	ano
33	ano	ano
34	ano	ano
35	ne	ano
36	ne	ano
37	ano	ano

38	ano	ano
39	ano	ano
40	ne	ano
41	ano	ano
42	ano	ano
43	ne	ano
44	ne	ano
45	ano	ano
46	ano	ano
47	ano	ne
48	ne	ano
49	ano	ano
50	ano	ano
51	ano	ano
52	ne	ano
53	ano	ne
54	ne	ano
Součet ANO	27	51
Součet NE	27	3

Tabulka 6 – Vybavení pracoviště, propagační materiály a pohlaví

položka respondent	Vybavení pracoviště odpovídá standardu v zemi	Propagační materiály
1	ne	ano
2	ano	ano
3	ano	ne
4	ano	ano
5	ano	ano
6	ano	ano
7	ne	ano
8	ano	ano
9	ano	ano
10	ano	ano
11	ano	ano
12	ano	ano
13	ne	ano
14	ano	ano
15	ano	ano
16	ne	ano
17	ano	ano

18	ano	ano
19	ano	ano
20	ano	ano
21	ne	ne
22	ano	ano
23	ano	ano
24	ano	ano
25	ano	ano
26	ano	ano
27	ne	ano
28	ano	ano
29	ano	ano
30	ano	ano
31	ano	ano
32	ano	ano
33	ano	ano
34	ano	ano
35	ne	ano
36	ano	ano
37	ano	ano
38	ano	ano
39	ano	ano
40	ano	ano
41	ne	ano
42	ano	ano
43	ano	ano
44	ne	ano
45	ne	ano
46	ano	ano
47	ano	ano
48	ano	ano
49	ano	ano
50	ano	ano
51	ano	ano
52	ne	ano
53	ano	ano
54	ano	ano
Součet ANO	44	52
Součet NE	10	2

Tabulka 7 Odpovědi na otázky výzkumného šetření respondentů z EVVO organizací v SR

položka respondent	Vybavení pracoviště odpovídá standardu v zemi	Možnost ovlivnit vybavení pracoviště	Reprezentace organizace nošením předepsané oděvu	Logo organizace	Kurzy pro veřejnost	Akce pro veřejnost	Formální vzdělávání	Neformální vzdělávání	Propagační materiály	Spolupráce organizací	Spolupráce s cizími zeměmi
	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne
2	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ano	ano	ne
3	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ano	ne
4	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ano	ne
5	ano	ano	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ano	ne
6	ne	ne	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ne	ne
7	ano	ano	ne	ano	ne	ano	ano	ne	ano	ano	ne

Příloha č. 3 – Seznam grafů

Graf č. 1 – Odpovídá vybavení pracoviště standardu v zemi?

Graf č. 2 – Odpovídá vybavení pracoviště a možnost vybavení pracoviště ovlivnit.

Graf č. 3 – Reprezentace organizace nošením předepsaného oděvu

Graf č. 4 – Reprezentace organizace prostřednictvím nošení oděvu a loga organizace.

Graf 5 - Pořádání kurzů pro veřejnost.

Graf 6 - Porovnání vztahu pořádání kurzů a pořádání akcí pro veřejnost.

Graf 7 - Organizace zabývající se formálním vzděláváním.

Graf 8 - Formální a neformální vzdělávání.

Graf 9 - Vydávání propagačních materiálů.

Graf 10 - Propagační materiály a vybavení pracoviště.

Graf 11 - Akce pro veřejnost a vydávání propagačních materiálů.

Graf 12 - Pořádání kurzů pro veřejnost a vydávání propagačních materiálů.

Graf 13 - Spolupráce organizací.

Graf 14 - Spolupráce organizací a cizích států.

Graf 15 - Odpovídá vybavení pracoviště standartu v zemi.

Graf 16 - Vybavení pracoviště a možnost ho ovlivnit.

Graf č. 17 – Reprezentace organizace nošením předepsaného oděvu

Graf č. 18 – Reprezentace organizace nošením předepsaného oděvu a loga organizace.

Graf č. 19 – Pořádání kurzů pro veřejnost

Graf č. 20 – Kombinace odpovědí na otázky pořádání kurzů a akcí pro veřejnost.

Graf č. 21 – Formální vzdělávání.

Graf č. 22 – Kombinace otázek formálního a neformálního vzdělávání.

Graf č. 23 – Vydávání propagačních materiálů

Graf č. 24 – Vydávání propagačních materiálů a vybavení pracoviště.

Graf č. 25 – Spolupráce organizací.

Graf č. 26 – Spolupráce organizací a spolupráce s cizinou.

Graf č. 27 – Akce pro veřejnost a vydávání propagačních materiálů.

Graf č. 28 – Pořádání kurzů pro veřejnost a vydávání propagačních materiálů.

Příloha č. 4 – Dotazníky

Dotazník zaměřený na prezentaci organizací

(vyhovující odpověď zakroužkujte nebo doplňte)

	Otázka		
1.	Odpovídá vybavení pracoviště standardu v zemi?	ANO	NE
2.	Můžete vybavení pracoviště ovlivnit?		
3.	Nosíte předepsaný oděv?	ANO	NE
4.	Máte vytvořeno logo organizace?	ANO	NE
5.	Co toto logo symbolizuje?		
6.	Pořádáte kurzy pro veřejnost?	ANO	NE
7.	Pořádáte akce pro veřejnost?	ANO	NE
8.	Jakého druhu jsou tyto akce?		
9.	Vydáváte propagační materiály?	ANO	NE
10.	Jakého druhu jsou tyto materiály?		
11.	Zabýváte se formálním vzděláváním?	ANO	NE
12.	Zabýváte se neformálním vzděláváním?	ANO	NE
13.	Spolupracujete s ostatními organizacemi EVVO?	ANO	NE
14.	Spolupracujete s cizími zeměmi?	ANO	NE

Dotazník zaměřený na průběh EVVO vzdělávání v daných zemích

(vyhovující odpověď zakroužkujte nebo doplňte)

	Otázka		
1.	Existuje v zemi státní strategie EVVO?	ANO	NE
2.	Je EVVO koordinováno ministerstvy?	ANO	NE
3.	Připojila se země k mezinárodním dohodám?	ANO	NE
4.	Účastní se Vaše země mezinárodních projektů?	ANO	NE
5.	Probíhá ve Vaší zemi EVVO vzdělávání?	ANO	NE
6.	Probíhá v zemi vzdělávání v oblasti EVVO na všech stupních škol?	ANO	NE
7.	Jsou ve vaší zemi zřizovány lesní MŠ a ZŠ?	ANO	NE
8.	Probíhá v zdělávání EVVO ve vaší zemi na vysokých školách?	ANO	NE
9.	Probíhá ve vaší zemi neformální vzdělávání?	ANO	NE
10.	Probíhá ve vaší zemi financování EVVO ze strany státu?	ANO	NE

Místo pro možné doplnění:

Dotazníky byly dostupné v českém, německém a anglickém jazyce.